

เอกสารประกอบการสอน

วิวัฒนาการภาษาไทย

มัลลิกา มาภา

สาขาวิชาภาษาไทย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

เอกสารประกอบการสอน

วิวัฒนาการภาษาไทย

มัลลิกา มาภา

ศศ.ม. (ภาษาไทย)

สาขาวิชาภาษาไทย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

คำนำ

ภาษาเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่มนุษย์ใช้ติดต่อสื่อสารกันเพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีระบบสมองแตกต่างจากสัตว์ทั่วไปมีความคิดที่ไม่หยุดนิ่ง มีความคิดสร้างสรรค์พัฒนาการเปลี่ยนแปลงการใช้ชีวิตอยู่เสมอ ภาษาซึ่งเป็นกลไกสำคัญของมนุษย์จึงอาจมีการเปลี่ยนแปลงควบคู่กันไปกับสังคมมนุษย์

คำและประโยคในทุกภาษาอาจเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะต่างๆได้ตามความเสื่อม ความเจริญของสังคมมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติของสังคมไทยก็มีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่สมัยสุโขทัยสมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ การเปลี่ยนแปลงทางภาษาค่อยๆเกิดขึ้นและดำเนินไป จากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยดังกล่าวของภาษาไทยนั้นอาจเปลี่ยนแปลงได้ทั้งการออกเสียง ระบบเสียง ความหมายของคำ และหน้าที่ของคำในบริบทต่าง ๆ ได้

เอกสารประกอบการสอนรายวิชาวิวัฒนาการภาษาไทยนี้ ผู้เขียนเรียบเรียงขึ้นจากการค้นคว้าเอกสาร ตำรา หนังสือต่าง ๆ เพื่อให้เนื้อหามีความหลากหลายน่าสนใจอีกทั้งยังทำให้ผู้สอนและผู้เรียนได้เข้าใจการเกิดภาษา การเปลี่ยนแปลงของภาษาไทย ได้ตระหนักและเข้าใจถึงความสำคัญของภาษาไทยอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย ซึ่งเราในฐานะที่เกิดเป็นคนไทย ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารควรเล็งเห็นคุณค่าและความสำคัญของการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง และรักษาให้คงอยู่สืบไป

มัลลิกา มาภา
2559

สารบัญ

สารบัญ (ต่อ)

สารบัญภาพ

แผนบริหารการสอนประจำวิชา

วิวัฒนาการภาษาไทย

รหัสวิชา TH02101 3 (3-0-6)

รายวิชา วิวัฒนาการภาษาไทย

(Development of Thai Language)

....

คำอธิบายรายวิชา

วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ทั่วไป

1. เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยด้านหน่วยเสียง คำศัพท์ความหมาย และตัวอักษร

2. เพื่อให้นักศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความแตกต่างของภาษาแต่ละสมัย ได้แก่ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยาตอนต้น อยุธยาตอนกลาง อยุธยาตอนปลาย และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

3. เพื่อให้นักศึกษาเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียนเกี่ยวกับวิวัฒนาการของภาษาไทย และตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทยอันเป็นภาษาประจำชาติ

เนื้อหา

บทที่ 1 วิวัฒนาการทางภาษาและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของภาษา 6 ชั่วโมง

ความหมายของวิวัฒนาการทางภาษา

ความเปลี่ยนแปลงของภาษา

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางภาษา

การเปลี่ยนแปลงภายใน

การเปลี่ยนแปลงภายนอก

สรุป

แบบฝึกหัด

เอกสารอ้างอิง

บทที่ 2 การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง 6 ชั่วโมง

การกลมกลืนเสียง

การผลักเสียง

การสับที่ของเสียง

การลดเสียง

การเพิ่มเสียง

สรุป

แบบฝึกหัด

เอกสารอ้างอิง

บทที่ 3 การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์ 6 ชั่วโมง

การสูญศัพท์

ศัพท์สูญโดยสิ้นเชิง

ศัพท์สูญไปบางส่วน

ศัพท์สูญพอสันนิษฐานได้

การเพิ่มศัพท์

การสร้างคำศัพท์ขึ้นใช้ด้วยวิธีการประสมคำ

สรุป

แบบฝึกหัด

เอกสารอ้างอิง

บทที่ 4 การเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย 6 ชั่วโมง

ความหมายแคบเข้า
ความหมายกว้างออก
ความหมายย้ายที่
สรุป
แบบฝึกหัด
เอกสารอ้างอิง

บทที่ 5 คำยืมและการเปลี่ยนแปลงด้านไวยากรณ์ 9 ชั่วโมง

คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต
การสร้างคำตามแบบไวยากรณ์บาลีและสันสกฤต
คำยืมภาษาเขมร
การสร้างคำตามแบบไวยากรณ์เขมร
สรุป
แบบฝึกหัด
เอกสารอ้างอิง

บทที่ 6 อักษรไทยและวิวัฒนาการของอักษรไทย 12 ชั่วโมง

อักษรในประเทศไทยก่อนสมัยสุโขทัย
อักษรต้นแบบของลายสือไทย
ลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหง
อักษรไทยสมัยพญาลิไทย
อักษรไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา
อักษรไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
อักษรเฉพาะแบบ
สรุป
แบบฝึกหัด
เอกสารอ้างอิง

วิธีสอนและกิจกรรม

1. ศึกษาเอกสารประกอบการสอน วิชาวิวัฒนาการภาษาไทย
2. ผู้สอนบรรยายเนื้อหาในชั้นเรียน
3. ศึกษาคำศัพท์ปัจจุบัน เอกสารสมัยโบราณ เช่น ศิลาจารึก ศึกษาอักษรสมัยโบราณและวิเคราะห์ตามทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงภาษา
4. แบ่งกลุ่มศึกษาเนื้อหาและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้ร่วมกันรู้จักการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการทำกิจกรรม
5. ร่วมอภิปรายเนื้อหาและทำแบบฝึกหัดในชั้นเรียน
6. มอบหมายให้ไปศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติม เพื่อทบทวนและพัฒนาความรู้ให้มากขึ้น
7. มอบหมายแบบฝึกหัดเป็นการบ้าน
8. ผู้สอนสรุปเนื้อหาเพิ่มเติม

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนวิชา วิวัฒนาการภาษาไทย
2. บัตรตัวอักษรสมัยสุโขทัย อยุธยา รัตนโกสินทร์ตอนต้น
3. ผังวิวัฒนาการอักษรไทย
4. เครื่องฉายแผ่นทึบ
5. คอมพิวเตอร์ , power point
6. ตัวอย่าง Mind Map เรื่องวิวัฒนาการอักษรไทย
7. แอปพลิเคชันพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554
8. แบบฝึกหัด
9. ใบความรู้

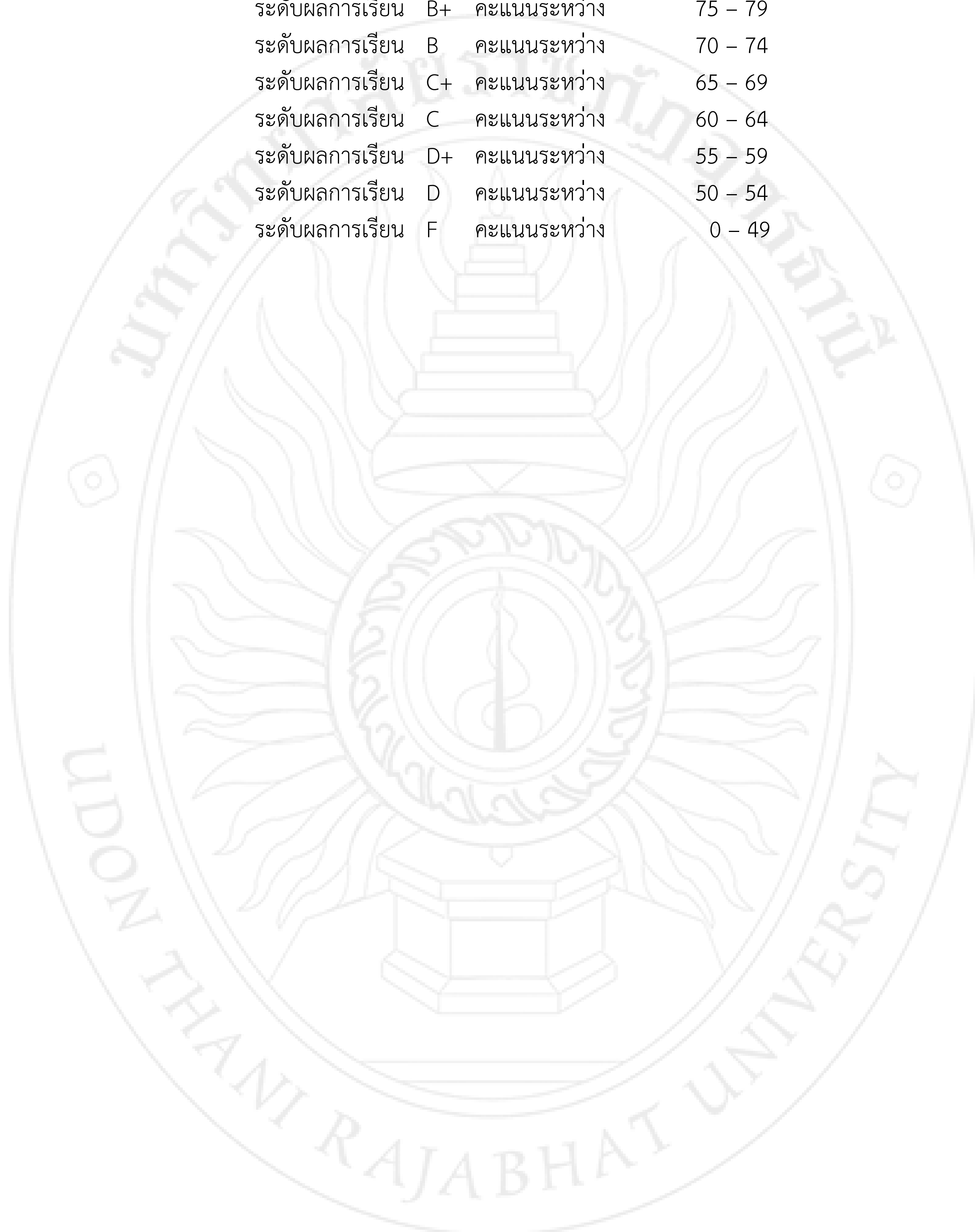
การวัดผลและการประเมินผล

การวัดผล

1. คะแนนระหว่างภาคเรียน	70%
1.1 แบบฝึกหัด	15%
1.2 รายงาน/ชิ้นงาน	25%
1.3 กิจกรรมในชั้นเรียน	10%
1.4 สอบกลางภาค	20%
2. คะแนนสอบปลายภาคเรียน	30%

การประเมินผล

ระดับผลการเรียน	A	คะแนนระหว่าง	80 – 100
ระดับผลการเรียน	B+	คะแนนระหว่าง	75 – 79
ระดับผลการเรียน	B	คะแนนระหว่าง	70 – 74
ระดับผลการเรียน	C+	คะแนนระหว่าง	65 – 69
ระดับผลการเรียน	C	คะแนนระหว่าง	60 – 64
ระดับผลการเรียน	D+	คะแนนระหว่าง	55 – 59
ระดับผลการเรียน	D	คะแนนระหว่าง	50 – 54
ระดับผลการเรียน	F	คะแนนระหว่าง	0 – 49

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 1
เรื่อง วิวัฒนาการทางภาษาและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงภาษา

หัวข้อเนื้อหา

1. ความหมายของวิวัฒนาการทางภาษา
2. ความเปลี่ยนแปลงของภาษา
3. ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางภาษา
   - 3.1 การเปลี่ยนแปลงภายใน
   - 3.2 การเปลี่ยนแปลงภายนอก
4. สรุป

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อเรียนบทเรียนนี้แล้วนักศึกษาสามารถแสดงพฤติกรรมต่อไปนี้

1. อธิบายความหมายของวิวัฒนาการภาษาไทยได้
2. อธิบายธรรมชาติของภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงได้
3. อธิบายทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงภาษาทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. ผู้สอนบรรยายเนื้อหาบทที่ 1 จากเอกสาร และ power point
2. ยกตัวอย่างคำ ประโยคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
3. นักศึกษาสรุปเนื้อหา อภิปราย และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
4. นักศึกษาตอบคำถามท้ายบท

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนวิชา วิวัฒนาการภาษาไทย บทที่ 1
2. เครื่องฉายแผ่นทึบ
3. คอมพิวเตอร์ , power point เรื่อง ความหมายวิวัฒนาการภาษาไทย ความเปลี่ยนแปลงภาษา และทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงภาษา
4. แบบฝึกหัด

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรม
2. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
3. ตรวจแบบฝึกหัดท้ายบท

บทที่ 1
วิวัฒนาการทางภาษาและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงภาษา

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม่ว่าจะกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ และการอยู่ร่วมกันเช่นนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องติดต่อสัมพันธ์กัน มนุษย์มีความสามารถ มีสมองที่ฉลาดกว่าสัตว์ทั่วไป ดังนั้นเมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มมนุษย์จึงคิดหาวิธีการสนทนาหรือสร้างรหัสเพื่อให้เกิดความเข้าใจกันและกันของคนในกลุ่ม และมีการปรับเปลี่ยนเรื่อยมา เริ่มตั้งแต่การสื่อสารโดยใช้การเลียนเสียงสัตว์จนกระทั่งเป็นภาษาพูด แต่แม้ว่าจะมีการสร้างรหัสหรือภาษาขึ้นมาก็ใช่ว่าทุกที่จะใช้ภาษาพูดเหมือนกัน ด้วยความเป็นกลุ่ม หรือถิ่นที่อยู่ต่างกัน ดังนั้นก็ย่อมเกิดการสร้างภาษาพูดที่แตกต่างกันด้วย ภาษาพูดดังกล่าวอาจมีมาถึงปัจจุบัน หรืออาจสูญหายไปตามกาลเวลา ซึ่งอาจขึ้นอยู่กับช่วงเวลา และผู้ใช้ภาษานั้น ๆ หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงคนในปัจจุบันคงจะใช้การเลียนเสียงสัตว์สื่อสารกันเช่นอดีตผ่านมา

จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จะเห็นได้ว่าภาษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยเฉพาะภาษาที่มนุษย์ยังใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารความเข้าใจกันและกันในสังคมหนึ่ง ๆ

ความหมายของวิวัฒนาการทางภาษา

ราชบัณฑิตยสถาน (2556 : 1124) ได้ให้ความหมายของ “**วิวัฒนาการ**” ว่า เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงหรือคลี่คลายไปสู่ภาวะที่ดีขึ้น

ธวัช ปุณโณทก (2553 : 11-15) ได้อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงภาษาหรือวิวัฒนาการภาษาไว้ว่า ภาษาเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้สื่อสารซึ่งกันและกัน ฉะนั้นจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่ว่าภาษาใด และภาษาที่ใช้สื่อสารกันจะมีการเปลี่ยนแปลงมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับการใช้สื่อสารว่าสื่อสารบ่อยครั้งเพียงใด นอกจากนี้การรับวัฒนธรรม ศาสนา หรือมีอาณาเขตติดต่อกันก็ย่อมทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจากการปนภาษาได้

จากความหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่า ภาษาทุกภาษามีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอซึ่งเป็นธรรมชาติของภาษาที่ใช้พูดกันในชีวิตประจำวันหรือเรียกว่า ภาษาที่ยังไม่ตาย อาทิ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส เป็นต้น ส่วนภาษาที่ไม่มีใครใช้พูดกันในชีวิตประจำวันหรือเรียกว่า ภาษาที่ตายแล้ว ย่อมไม่มี การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น อาทิ ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต โดยธรรมชาติการเปลี่ยนแปลงของภาษา จะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้า ๆ ในลักษณะ **วิวัฒนาการ** (Evolution) ซึ่งหมายถึงบางส่วนของภาษามีลักษณะคงที่โดยไม่เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่บางส่วนของภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เช่น คำว่า แพ้ ในสมัยสุโขทัย หมายถึง ชนะ ซึ่งในปัจจุบันหมายถึง สู้ไม่ได้ ทนไม่ได้ ตรงข้ามกับชนะ เป็นต้น

ความเปลี่ยนแปลงของภาษา

ภาษาเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้ในการสื่อสารกัน สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง เพราะมนุษย์มีสมองมีปัญญาที่จะคิดสร้างสรรค์พัฒนาเปลี่ยนแปลงชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นอยู่เสมอ ภาษาซึ่งเป็นกลไกสำคัญของมนุษย์จึงอาจเปลี่ยนแปลงควบคู่ไปกับสังคมมนุษย์ คำและประโยคในทุกภาษาอาจเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือหดหายไปพร้อม ๆ กับความเปลี่ยนแปลง ความเจริญ และความเสื่อมของสังคมมนุษย์ ภาษามักจะเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคแต่ละสมัย ภาษาไทยสมัยสุโขทัย ไม่เหมือนกับภาษาไทยสมัยอยุธยาทั้งหมด ภาษาไทยสมัยอยุธยาย่อมไม่เหมือนภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ แต่ก็ใช่ว่าจะแตกต่างไปเสียทีเดียวความเปลี่ยนแปลงทางภาษาจะค่อย ๆ เกิดขึ้น และดำเนินไป หรืออาจจะเปลี่ยนเมื่อใด ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับภาษานอกจะเกิดจากปัจจัยในตัวภาษาแล้ว ยังอาจเกิดจากปัจจัยภายนอก คือ อิทธิพลของภาษาอื่นอีกด้วย ภาษาอาจเปลี่ยนแปลงได้ทั้งในด้านการออกเสียง ระบบเสียง ความหมายของคำ และหน้าที่ของคำในบริบทต่าง ๆ (กาญจนา นาคสกุล และคณะ, 2554 : 4)

วิวัฒนาการหรือความเปลี่ยนแปลงภาษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ ซึ่งเกิดกับภาษาที่ยังไม่ตาย เพราะมนุษย์ยังใช้ภาษานั้น ๆ ในการสื่อสารกัน ภาษาจะเสื่อมสูญไปหรือจะพัฒนาได้นั้น ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลง ความเจริญด้านต่าง ๆ ของแต่ละยุคสมัย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่ทำให้ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลงไปทั้งปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกของภาษานั่นเอง

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษา

ปราณี กุลละวณิชย์ (2548 : 380-381 อ้างถึงใน ณัฐวรรณ ชั่งใจ, 2555: 22-24) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษาสรุปได้ดังนี้

1. ความแตกต่างของภาษาที่มีอยู่ในสังคม

ความแตกต่างของภาษาที่มีอยู่ในชุมชนเดียวกันมีความแตกต่างกันในเรื่องต่าง ๆ เช่น เพศ อายุ การศึกษา เป็นต้น

2. สภาพทางจิตวิทยาของผู้พูดภาษา

สังคมประกอบด้วยชนชั้นหลายชนชั้น ผู้ที่อยู่ในชนชั้นต่างๆกันบางชนชั้นต้องการยกระดับตนเองนำไปสู่ชั้นที่สูงกว่า หรือบางชนชั้นก็พอใจในชนชั้นของตนเอง ลักษณะความต้องการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นสภาพทางจิตวิทยา ซึ่งจะแสดงออกในการใช้ภาษา เช่น ความนิยมในการใช้เสียงบางเสียงเพื่อแสดงว่าตน อยู่ในกลุ่มคนที่ตนนิยมหรือการขัดขืนไม่ยอมออกเสียงบางเสียงตามคนส่วนมากในสังคมเพื่อรักษาศักดิ์ศรีชนชั้นของตน

3. ลักษณะการออกเสียงของผู้พูดภาษา

ในการพูดนั้นผู้พูดภาษาไม่ได้ออกเสียงชัดเจนทุกพยางค์ทุกคำ บางครั้งก็พูดย่นย่อลดพยางค์ลงเช่น มหาวิทยาลัย เป็น มหา’ลัย เป็นต้น บางครั้งเมื่อเทียบกับพยัญชนะเดี่ยว

แล้วเสียงพยัญชนะควบกล้ำ ก็ออกเสียงยากกว่า ผู้พูดจึงไม่ออกเสียงพยัญชนะเสียงที่ 2 ในพยัญชนะควบกล้ำ เช่น ปลา ออกเสียงเป็น ปา ทั้งนี้ในการออกเสียงไม่ชัดเจนของคำควบกล้ำไม่ได้เป็นปัญหาใน การฟังมากนัก เพราะความหมายของคำว่า ปลา ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการออกเสียงคำควบกล้ำที่ถูกต้องเท่านั้น แต่ต้องขึ้นอยู่กับบริบทด้วย ด้วยเหตุนี้ ผู้พูดจึงไม่จำเป็นต้องออกเสียงชัดเจนทุกครั้ง จึงเป็นผลทำให้ ผู้พูดขาดความระมัดระวังในการออกเสียงอันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น

4. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการนับว่ามีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลง เช่น การเปลี่ยนแปลงทางความหมาย คือ วัตถุอย่างหนึ่งอาจมีการดัดแปลงไปตามความเจริญทางวิทยาการ ในขณะที่คำที่ใช้แทนวัตถุนั้นไม่เปลี่ยน ดังนั้นในเวลาที่ต่างกัน คำคำเดียวกันแทนของสองสิ่งที่ไม่เหมือนกันหรืออาจพูดได้ว่า ความหมายของคำเปลี่ยนแปลงไป เช่น สมัยที่ยังไม่มีน้ำอัดลม คำว่า "น้ำ" หมายถึง น้ำดื่มตามธรรมชาติ แต่ปัจจุบันหมายรวมถึง น้ำอัดลมก็ได้ เช่นประโยคที่ว่า "จะดื่มน้ำอะไรครับ"

5. คุณสมบัติของภาษา

นักภาษาศาสตร์โครงสร้างพูดถึงคุณสมบัติของภาษาอย่างหนึ่ง คือ ความสมมาตรในภาษา ซึ่งระบบเสียงในภาษาจะแสดงลักษณะนี้โดยทั่วไป เช่น ถ้ามีเสียงสระหน้าก็มีเสียงสระหลังคู่กันไป ถ้ามีเสียงสูงก็มักจะมีเสียงต่ำ ดังนั้นเมื่อเกิดมีการเปลี่ยนแปลงที่มีผลทำให้เกิดลักษณะไม่สมมาตรในภาษา จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้เกิดผลในลักษณะสมมาตรขึ้นใหม่

นอกจากในเรื่องคุณสมบัติความสมมาตร ภาษายังมีลักษณะความประหยัดด้วย กล่าวคือ โดยทั่วไปภาษาจะไม่อนุญาตให้มี 2 รูป ที่มีความหมายเหมือนกันทุกประการ เมื่อมีการยืมคำเข้ามาในภาษาและคำคำนั้นมีความหมายเหมือนกับคำที่มีอยู่เดิมหรือคำที่ยืมเข้ามาจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย เพื่อให้คงอยู่ในภาษาได้ทั้งคู่ เช่น คำว่า "ย่าง" ซึ่งแต่เดิมมีความหมายว่า เดิน ได้เปลี่ยนมามีความหมายว่า "เคลื่อนเข้าสู่ และใช้กับเวลา เช่น ย่างเข้าสู่ปีที่ 9" ความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปของคำว่า ย่าง ในภาษาไทยมาตรฐานนี้น่าจะเกิดขึ้นเมื่อมีการยืมคำว่า "เดิน" ซึ่งมาจากภาษาเขมรเข้ามาใช้นั่นเอง

6. การเปลี่ยนแปลงภาษาเนื่องจากการยืมคำภาษาต่างประเทศ

นักภาษาศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องคำยืม เห็นว่า คำยืมภาษาต่างประเทศที่เข้ามาใช้สื่อสารร่วมกันในภาษาไทย สามารถทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลงได้มากทั้งด้านเสียง คำ และโครงสร้างประโยค เราจึงสามารถสรุปได้ว่า การยืมเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลงไป

7. ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลงเพราะภูมิศาสตร์ โดยเฉพาะการออกเสียงเช่น ภาษาไทยถิ่นใต้ มีภูมิศาสตร์อยู่ใกล้ทะเล ลมแรง ฝนตกชุก ฉะนั้นจำเป็นจะต้องเปล่งเสียงแข่งกับลมและฝน จึงนิยมออกเสียงสั้นและจะเน้นพยางค์หลังให้ชัดเจน จึงมักเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์เป็นเสียงสูง เช่น ตลาด ออกเสียงเป็น ล้าด ถนน ออกเสียงเป็น น่น เป็นต้น

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาษาข้างต้นมีปัจจัยหลายด้านที่ทำให้ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งปัจจัยภายใน เช่นสภาพทางจิตวิทยาของผู้พูด ลักษณะการออกเสียงของผู้พูดภาษา เป็นต้น ซึ่งปัจจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเกิดจากตัวผู้ใช้ภาษาเอง ส่วนปัจจัยภายนอกที่ทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลง เช่น การยืมภาษาต่างประเทศ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ เป็นต้น ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเป็นบริบทแวดล้อมที่ทำให้ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลง

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางภาษา

ธวัช ปุณโณทก (2553: 17-22) ได้อธิบายถึงทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางภาษา (Rule of Language Change) ตามทฤษฎีของนักภาษาศาสตร์ไว้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงภายใน (Internal Change)

การเปลี่ยนแปลงภายใน หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้าง หน่วยคำ หน่วยเสียงของภาษานั้น ๆ ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติและอิทธิพลของภาษานั้น ๆ ไม่ได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่นเข้ามาปะปน การเปลี่ยนแปลงภายในของภาษาทั่วไปมี 3 ลักษณะ ดังนี้

1.1 การเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียง (Sound Change) คือการเปลี่ยนแปลงหน่วยเสียงของคำให้ต่างไปจากเดิมโดยเจตนา หรือไม่เจตนาก็ตาม เป็นผลให้คำคำนั้นออกเสียงเพี้ยนไปต่างไปจากเสียงเดิมหลายกรณี เช่น

1.1.1 การลดเสียง หรือเสียงกร่อน หรือเสียงหาย

1.1.2 การเพิ่มเสียง

1.1.3 การสับเสียง

1.1.4 การชดเชยเสียง

การเพิ่มเสียงและการลดเสียง จะพิจารณาถึงหน่วยเสียง สระ พยัญชนะ วรรณยุกต์ ที่หายไปหรือเพิ่มขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงเป็นหน่วยเสียงอื่น ๆ เช่น เสียง /ญ/ นาสิก เหมือนชาวอีสาน ชาวเหนือออกเสียงคำว่า /ญาก/ /แม่ญิง/ ซึ่งยังคงเสียง /ญ/ นาสิกไว้ แต่คนไทยภาคกลางออกเสียงเป็นเสียงเดียวกับ /ย/

1.2 การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์ (Vocabulary Change) คือหน่วยคำที่เปลี่ยนแปลงไปโดยมีความหมายเปลี่ยนไป หรือมีคำอื่นมาใช้แทนที่ความหมายบางส่วนหรือแทนที่ความหมายจนหมดคำเหล่านั้นจะเลิกใช้ในที่สุด เช่น

คำว่า “พี” (หมายถึงอ้วน) ปัจจุบันมีคำว่า “อ้วน” มาแทนที่ความหมาย จนคำว่า พี ไม่มีใครใช้พูดจากัน นอกจากใช้เป็นคำซ้อนว่า “อ้วนพี” แต่หากพิจารณาคำในสมัยสุโขทัย พบว่าในไตรภูมิพระร่วงได้กล่าวถึงผู้คนใน อุตตรกุรุทวีป ว่า “...บ่มิพี บ่มิผอม” แสดงว่าในสมัยสุโขทัยใช้คำว่า พี และเมื่อพิจารณาภาษาไทยถิ่นทั้งภาคเหนือ อีสาน และภาคใต้ พบว่าทั้ง 3 ภาค ยังใช้คำว่า พี ไม่นิยมใช้คำว่า อ้วน

1.3 การเปลี่ยนแปลงทางด้านความหมาย (Semantic Change) คือ ความหมายของคำเปลี่ยนแปลงไป แต่เสียงของคำยังคงเดิม การเปลี่ยนแปลงความหมายนี้ไม่มีการผูกพันกับเสียง นั่นคือ เสียงคงที่แต่ความหมายเปลี่ยนไป โดยทั่วไปนักภาษาศาสตร์จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมาย 3 ลักษณะ ดังนี้

1.3.1 ความหมายแคบเข้า

1.3.2 ความหมายกว้างออก

1.3.3 ความหมายย้ายที่

2. การเปลี่ยนแปลงภายนอก (External Change)

คือการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่นที่มีความสัมพันธ์สืบทอดวัฒนธรรมกันมาแต่สมัยโบราณ ภาษาที่มีอิทธิพลต่อภาษาไทยมาแต่สมัยอดีต ได้แก่ ภาษาบาลี สันสกฤต และภาษาเขมร ส่วนในปัจจุบันภาษาอังกฤษมีอิทธิพลต่อภาษาไทยมาก เพราะชาติตะวันตกมีความเจริญด้านวิทยาศาสตร์ ด้านการแพทย์ ด้านการศึกษา และด้านวิทยาการสมัยใหม่ นักวิชาการที่ศึกษาวิทยาการจากตะวันตกจึงมักนำคำภาษาอังกฤษเข้ามาใช้ปะปนกับภาษาไทยทั้งคำศัพท์ทางวิชาการและศัพท์ทั่วไป นอกจากนี้คนไทยรุ่นใหม่มักพูดภาษาอังกฤษปนกับภาษาไทยอันเป็นสาเหตุให้มีคำภาษาอังกฤษเข้ามาปะปนมากขึ้น เช่น อีเมล อินเทอร์เน็ต ดิจิทัล ฯลฯ

การที่ภาษาต่างประเทศเข้ามามีอิทธิพลต่อภาษาไทย อันเป็นผลให้ภาษาไทยเปลี่ยนแปลงทั้งคำศัพท์ และไวยากรณ์ นักภาษาศาสตร์เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงภายนอก ซึ่งจะสรุปกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายนอกได้ดังนี้

2.1 การยืมคำ คือการนำคำภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย โดยปรับเสียงให้เหมาะสมกับภาษาไทยบ้างเปลี่ยนแปลงความหมายบ้าง คำยืมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาภาษาไทยได้แก่

2.1.1 คำภาษาบาลี และภาษาสันสกฤต

2.1.2 คำภาษาเขมร

2.1.3 คำภาษาอังกฤษ

2.1.4 คำภาษาจีน

2.1.5 คำภาษาอื่น ๆ เช่น ภาษาชวามลายู ภาษาฝรั่งเศส ภาษาโปรตุเกส เป็นต้น

ในที่นี้จะให้ความสำคัญกับภาษาบาลี สันสกฤต และเขมร เพราะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาภาษาไทยมากทั้งวงศ์ศัพท์และไวยากรณ์

วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2526 :130-133) ลักษณะการยืมคำภาษาหนึ่งในอีกภาษาหนึ่งอาจทำได้ 3 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้

1. การทับศัพท์ หมายถึง การนำคำจากอีกภาษาหนึ่งไปใช้ในอีกภาษาหนึ่งโดยตรง โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปใด ๆ เช่น โต๊ะ กวยจั๊บ เทนนิส (Tennis) ทัวร์ (Tour) เป็นต้น

2. การแปลศัพท์คำเดิม หมายถึง การยืมความหมายของอีกภาษาหนึ่งมาใช้ โดยแปลความหมายของศัพท์ชนิดคำต่อคำ เช่น Back sheep แปลเป็น แกะดำ

Movie star แปลเป็น ดาราภาพยนตร์ เป็นต้น

3. การยืมความหมาย หมายถึง การยืมความหมายซึ่งไม่มีใช้ในภาษาไทยมาแต่เดิม และสร้างคำขึ้นมาใหม่เพื่อใช้ให้เข้ากับความหมายที่ยืมเข้ามา โดยมักเป็นศัพท์ในวงวิชาการต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยความรู้จากต่างประเทศ เช่น

วิจัย ยืมความหมายมาจากคำว่า Research

รายงาน ยืมความหมายมาจากคำว่า Report

2.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านไวยากรณ์ (Grammar Change) คือการเปลี่ยนแปลงระบบโครงสร้างของภาษาไทย ซึ่งส่วนใหญ่จะเปลี่ยนแปลงระบบการสร้างคำ นั่นคือ คำยืมภาษาต่างประเทศที่เข้ามามีอิทธิพลต่อระเบียบไวยากรณ์ ได้แก่ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร และภาษาอังกฤษ ซึ่งคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตนั้นได้นำวิธีการสร้างคำมาเป็นส่วนหนึ่งของไวยากรณ์ไทยด้วย คือ คำสมาส และ การสนธิ ส่วนคำยืมภาษาเขมรนั้นก็ได้นำวิธีการสร้างคำแบบภาษาเขมรเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของไวยากรณ์ไทย เรียกว่า คำแผลง

3. การเปลี่ยนแปลงด้านตัวอักษร (Palaeographic Change)

อักษรไทย เป็นหัวข้อหนึ่งในการศึกษาเรื่องวิวัฒนาการของภาษาไทย แต่นักภาษาศาสตร์จะไม่ให้ความสำคัญเรื่องตัวอักษรเหมือนกับภาษาพูด เพราะเห็นว่าตัวอักษรของชาติต่าง ๆ นั้นผันเสียงได้ไม่ตรงกับเสียงพูด จึงคิดสัญลักษณ์แทนเสียงพูดขึ้นมาใหม่ เรียกว่า “สัทอักษร” และเห็นว่ามีประสิทธิภาพในการจดบันทึกเสียงพูดได้ดีที่สุด

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่องวิวัฒนาการของภาษาไทยตามทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางด้านภาษาดังกล่าวข้างต้นไม่ได้ครอบคลุมถึงวิวัฒนาการของภาษาไทยโดยรวมถ้าไม่ได้กล่าวถึงเรื่องวิวัฒนาการอักษรไทย เพราะภาษาพูดและภาษาเขียน (ในที่นี้หมายถึง ตัวอักษร) ของไทยนั้นได้มีพัฒนาการควบคู่กันเสมอมาทุกยุคทุกสมัย อีกประการหนึ่ง ตัวอักษรคือลายเส้นขีดเขียนเป็นรูปสัญลักษณ์ใช้สื่อความหมายแทนเสียงพูด ซึ่งคนในสังคมนั้นยอมรับและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ตรงกัน ฉะนั้นภาษาพูดและภาษาเขียนของไทยจึงมีวิวัฒนาการเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน

สรุป

การเปลี่ยนแปลงหรือวิวัฒนาการภาษาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของภาษา โดยเฉพาะภาษาพูดที่ใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวัน ซึ่งภาษาดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงมากบ้างน้อยบ้างขึ้นอยู่กับปัจจัยภายใน เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง ด้านคำ ด้านความหมาย เป็นต้น นอกจากการเปลี่ยนแปลงภายในแล้ว ยังมีการเปลี่ยนแปลงภาษาที่เกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น ด้านภูมิศาสตร์ ด้านศาสนา ด้านเทคโนโลยี เป็นต้น ซึ่งปัจจัยนี้ทำให้เกิดการยืมภาษาขึ้นนั่นเอง

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงภาษานั้น หากผู้ศึกษาต้องการศึกษาเปรียบเทียบย้อนไปถึงอดีตคงเป็นไปไม่ได้ที่จะได้ศึกษาจากเสียงพูด เพราะไม่มีหลักฐานใดที่จะสืบสาวได้เลย ดังนั้นการศึกษาดังกล่าวจึงต้องอาศัยการศึกษาด้านอักษรควบคู่ไปด้วย ดังเช่นการศึกษาภาษาไทย เป็นต้น

แบบฝึกหัด

1. วิวัฒนาการ หมายถึงอะไร
2. เพราะเหตุใดบางภาษาจึงมีการเปลี่ยนแปลง และบางภาษาไม่มีการเปลี่ยนแปลง จงอธิบาย
3. ขบวนการเปลี่ยนแปลงภาษาที่เกิดจากปัจจัยภายนอกของภาษาเกิดจากสาเหตุใด
4. จงบอกข้อแตกต่างระหว่างการเปลี่ยนแปลงภาษาที่เกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก
5. นอกจากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกแล้วเพราะเหตุใดจึงต้องวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงภาษาด้านอักษร
6. ภาษาไทย เป็นภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ เพราะเหตุใด อธิบาย
7. ผู้ (ผู้ชาย) แต่งหญิง อัลไร ศัพท์วัยรุ่นดังกล่าวมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางภาษาหรือไม่ อย่างไร
8. จงยกตัวอย่างคำศัพท์ในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียง พร้อมอธิบายลักษณะการเปลี่ยนแปลงด้านเสียง
9. จงยกตัวอย่างคำศัพท์ที่ใช้ในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย
10. ภาษาในสื่อสังคมออนไลน์มีผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนหรือไม่ อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา นาคสกุล และคณะ. (2554). **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม1**, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สถาบันภาษาไทย.

ณัฐวรรณ ชั่งใจ. (2555). **วิวัฒนาการของภาษาไทย.**กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ธวัช ปุณโณทก. (2553). **วิวัฒนาการภาษาไทยและอักษรไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554**. กรุงเทพฯ: นานมี.

วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์. (2526). **ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ วิวัฒนาการภาษาไทยและภาษาอังกฤษ.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 2
เรื่อง การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง

หัวข้อเนื้อหา

1. การเปลี่ยนแปลงภาษาด้านเสียง

1.1 การเปลี่ยนแปลงเสียงในบางคำ เช่น

1.1.1 การลดเสียงหรือเสียงหาย

1.1.2 การสับที่ของเสียง

1.1.3 การเพิ่มเสียง

1.1.4 การกร่อนเสียง

1.1.5 การเพิ่มเสียง

1.2 การเปลี่ยนแปลงตามลักษณะของหน่วยเสียงในภาษาไทย ได้แก่

1.2.1 การเปลี่ยนแปลงด้านหน่วยเสียงพยัญชนะ

1.2.2 การเปลี่ยนแปลงด้านหน่วยเสียงสระ

1.2.3 การเปลี่ยนแปลงด้านหน่วยเสียงวรรณยุกต์

2.สรุป

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อเรียนบทเรียนนี้แล้วนักศึกษาสามารถแสดงพฤติกรรมต่อไปนี้

1. อธิบายทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษาไทยได้
2. อธิบายวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงในภาษาไทยได้
3. วิเคราะห์คำภาษาไทยสมัยต่างๆที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. บรรยายเนื้อหาจากเอกสาร และ power pointเรื่อง การเปลี่ยนแปลงภาษาด้านเสียง
2. นักศึกษาสรุปเนื้อหา อภิปราย และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
3. นักศึกษาทำแบบฝึกหัดท้ายบทที่ 2
4. นักศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงจากหลักศิลาจารึกสมัยสุโขทัยที่กำหนดให้
5. ให้นักศึกษาทำ mind mapping เรื่อง การเปลี่ยนแปลงภาษาไทยด้านเสียง

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนวิชา วิวัฒนาการภาษาไทยบทที่ 2

2. เครื่องฉายแผ่นทึบ
3. แบบฝึกหัด
4. Power point เรื่อง การเปลี่ยนแปลงเสียง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านหน่วยเสียง และการเปลี่ยนแปลงเสียงในบางคำ

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรม
2. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
3. ตรวจแบบฝึกหัดท้ายบท

บทที่ 2
การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง

ความหมายการเปลี่ยนแปลงเสียง

การเปลี่ยนแปลงเสียง คือการเปลี่ยนแปลงของคำในภาษา อันเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของภาษา และมักจะเป็นไปเองตามธรรมชาติของภาษา กล่าวคือ ไม่มีผู้ใดจงใจเปลี่ยน แต่เมื่อใช้คำไปนานๆ คำนั้นๆ จะเกิดปรากฏการณ์อย่างหนึ่งคือ มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มากบ้างน้อยบ้างและการเปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นกระบวนการต่อเนื่องอย่างมีกฎเกณฑ์ กล่าวคือลักษณะการเปลี่ยนแปลงนั้นจะอธิบายได้ตามกฎเกณฑ์ของภาษาโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางเสียงของคำ ซึ่งจะอธิบายได้ตามลักษณะของการเกิดของเสียงและการเปลี่ยนแปรไปตามฐานกรณ์ของเสียงสระ หรือเสียงพยัญชนะนั้นๆ ปรากฏการณ์เช่นนี้นักภาษาศาสตร์ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์ คือมีเหตุผล มีกระบวนการซึ่งสามารถจะอธิบายได้ เช่น คำว่า ตกใจ ตั๊กแตน หกล้ม เมื่อเราใช้พูดกันโดนไม่ระมัดระวัง กล่าวคือ ออกเสียงไปตามสะดวก จะพบว่าส่วนใหญ่แล้วมักจะมีเสียง กะ แทรกอยู่กลางคำ เป็น ตกกะใจ ตั๊กกะแตน หกกะล้ม เป็นต้น หรือคำบางพวกเมื่อเราใช้พูดกันเพื่อสื่อสารความหมาย แต่มิได้เน้นเสียงให้ชัดถ้อยชัดคำ บางครั้งเสียงของคำบางส่วนจะหายไปหดไป โดยไม่ได้ตั้งใจ เช่น เถิด ซีก อันไร อันหนึ่ง เมื่อออกเสียงโดยไม่ระมัดระวัง เสียงของคำบางส่วนจะหดหายไปเป็น เถอะ ซี่ อะไร อนึ่ง เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้จะเห็นได้ว่าเสียงของคำหายไปและเสียงของคำเพิ่มขึ้นก็มี (ตามตัวอย่างข้างต้น)

ถ้าเราศึกษาคำในภาษาไทยแล้วจะพบว่า มีคำอยู่จำนวนมากที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงของคำและการเปลี่ยนแปลงนี้มีอยู่หลายลักษณะด้วยกัน ครั้นเรานำคำที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเสียงมาศึกษาดูขั้นตอนและลักษณะของการเปลี่ยนแปลงแล้ว จะพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงอยู่หลายลักษณะด้วยกัน เช่น การเพิ่มเสียง การลดเสียง (เสียงหาย) การสับเสียง การกลมกลืนเสียง ลักษณะการเปลี่ยนแปลงเสียงของคำในภาษาไทยเหล่านี้ ถ้านำมาวิเคราะห์ ดูกระบวนการเปลี่ยนแปลง และขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงแล้วเราจะสามารถอธิบายได้ตามลักษณะการเกิดเสียง (ฐานกรณ์)(ธวัช ปุณโณทก, 2553 : 23)

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงเสียง

ณัฐวรรณ ชั่งใจ (2555 : 79-85) ได้กล่าวถึงขบวนการเปลี่ยนแปลงภาษาด้านเสียงในภาษาไทยมีหลายลักษณะ ดังนี้

1. การกลมกลืนเสียง

การกลมกลืนเสียงคือ การที่เสียงเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมหรือไปตามเสียงข้างเคียง หลังจากการเปลี่ยนแปลงเสียงที่เปลี่ยนไปจะมีความคล้ายคลึงกับเสียงข้างเคียงในบางกรณีก็เหมือนกันถ้าเปลี่ยนไปแล้วคล้ายคลึงกันก็เรียกว่าการกลมกลืนละม้าย ถ้าเปลี่ยนไปแล้วเสียงที่เปลี่ยนเหมือนกับเสียงข้างเคียงทุกประการ

เรียกว่า การกลมกลืนสมบูรณ์ เช่น กันไตร เปลี่ยนเสียงเป็น กรรไกร (เป็นขบวนการที่แพร่หลายมากกว่าขบวนการทางเสียงด้านอื่น ๆ)

2. การผลักเสียง

เป็นขบวนการเปลี่ยนแปลงเสียงที่ตรงข้ามกันกับการกลมกลืนเสียง กล่าวคือ หลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงแล้ว เสียงที่เปลี่ยนไปจะเหมือนกับเสียงข้างเคียงน้อยลงหรือกลายเป็นเสียงที่ต่างออกไปจากเสียงใกล้เคียง การเปลี่ยนแปลงเสียงชนิดนี้ไม่เกิดแพร่หลายเหมือนกับการกลมกลืนเสียง และลักษณะอีกอย่างหนึ่งของการผลักเสียงที่ต่างจากการกลมกลืนเสียง คือ มีเสียงบางชนิดเท่านั้นที่เกิดการผลักเสียงได้ เช่น เสียงเหลว เสียงนาสิก และเสียงประเภทที่เกี่ยวข้องกับเส้นเสียงทั้งหลาย เช่น เสียงช่องคอ เสียงลม

3. การสับที่เสียง

การเปลี่ยนแปลงของเสียงในคำ บางครั้งก็เกิดขึ้นโดยเสียงในคำสับเปลี่ยนตำแหน่งกัน การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้อาจเกิดเฉพาะกับคำบางกลุ่ม แต่ในบางภาษาก็เป็นการเปลี่ยนแปลงทั่วทั้งภาษา หมายความว่า เมื่อใดก็ตามที่มีเสียง 2 เสียงชนิดใดชนิดหนึ่งเกิดร่วมกันในคำ ๆ เดียวจะเกิดการสับที่เสียงกัน เช่น

ภาษาไทยมาตรฐาน	**ภาษาไทยอีสาน (บางถิ่น)**
ตะไกร	กะไต
ตะกรุด	กะตุด
ตะกร้า	กะต้า
จำกัด	กำจัด

4. การลดเสียง (เสียงหาย)

การลดเสียง หรือเสียงหายไป หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงของคำ คือเสียงจะหดสั้น หรือหดหาย แต่ความหมายของคำนั้นยังคงเดิม ไม่เปลี่ยนแปลงความหมายเพราะว่าการเปลี่ยนแปลงของความหมาย และการเปลี่ยนแปลงทางเสียงนั้น มีขั้นตอนและกระบวนการเปลี่ยนแปลงไม่เกี่ยวเนื่องผูกพันกัน ดร.วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ ได้อธิบายไว้ในหนังสือภาษาและภาษาศาสตร์ว่า “ในการเปลี่ยนแปลงเสียงและความหมายไม่มีความผูกพันกัน ความหมายจะเปลี่ยนไปโดยเสียงยังคงเดิม หรือเสียงอาจจะเปลี่ยนไปโดยความหมายยังคงเดิม”

ฉะนั้นในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเสียงของคำในครั้งนี้ จะยึดความหมายเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา กล่าวคือ คำใดมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเสียงแต่ความหมายยังคงเดิมจะนำมาวิเคราะห์ดูว่ามีกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างไร มีรูปแบบอย่างไร แล้วจัดเป็นกลุ่มๆ ที่มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเสียงเหมือนกัน และอธิบายลักษณะการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ตามแนวของภาษาศาสตร์

จากการศึกษาข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ดูการเปลี่ยนแปลงทางเสียงของภาษาไทย จะพบว่าคำที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเสียงมาก ได้แก่กลุ่มคำที่ใช้ในการสื่อสาร สื่อความหมายกันในชีวิตประจำวันและโอกาสที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเสียงนั้นเกิดจากการพูด (ภาษาพูด) ส่วนภาษาเขียนนั้นไม่มี

โอกาสที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ในขณะที่พูดคนมักจะปล่อยเสียงออกมาตามสบายแล้วแต่ลิ้นจะพาไป ไม่ค่อยระวังบังคับให้ออกเสียงชัดถ้อยชัดคำนานๆ เสียงของคำจะหดสั้นเกิดเป็นเสียงกร่อน การลดเสียงนั้นคนเรามักจะลดเสียงกันโดย ไม่ได้ตั้งใจ เพียงแต่ต้องการให้ผู้ฟังเข้าใจเท่านั้น จึงมักจะเน้นบางเสียง บางตอน ส่วนเสียงที่ไม่ได้เน้น หรือตอนที่ไม่ได้เน้น จะทำให้เสียงหายไปโดยไม่ได้ตั้งใจ เช่นเถิด-เถอะ อย่าเพิ่ง-อย่าเพอะ ลูก-ลุ,โละ(ใต้) ลักษณะนี้เป็นการลดเสียงหลังคำ การลดเสียงนั้นส่วนใหญ่จะพบว่ามีการลดเสียงกลางคำมากกว่าลักษณะอื่นๆ เช่น ฉันนั้น-ฉะนั้น ฉันนี้-ฉะนี้ คือลดเสียง /น/ ลักษณะเช่นนี้เรียกว่าลดเสียงกลาง หรือ ลดเสียงกลางคำ ส่วนลดเสียงหน้าคำนั้นมีปรากฏน้อยมาก และมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อน เช่น หรือไม่–ไหม-มะซึ่งมีการเปลี่ยนระดับเสียงวรรณยุกต์ด้วย

5. การเพิ่มเสียงของคำในภาษาไทย

การเปลี่ยนเปลี่ยนทางด้านเสียงของคำอีกลักษณะหนึ่งก็คือ การเพิ่มเสียงของคำ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์โดยทั่วไปของคำในภาษาไทย กล่าวคือ คำใดที่ออกเสียงไม่สะดวกนักมักจะมีการเปลี่ยนแปลงเสียงของคำเพื่อให้ออกเสียงง่ายขึ้น สะดวกขึ้น โดยเฉพาะคำที่มี 2 พยางค์ขึ้นไปและพยางค์หน้ามีเสียงพยัญชนะอุบ อโฆษะ สิถิล ฐานกรณ์เพดานอ่อน เช่น /ก/ การออกเสียงอยู่กลางคำของพยัญชนะประเภทนี้ลำบาก ออกเสียงบาก ฉะนั้นเวลาพูดคนมักจะออกเสียงต่อเนื่องกัน คือแทรกเสียง กะ กลางคำ เช่น ตกใจ – ตกกะใจ ตุ๊กตา – ตุ๊กกะตา นกยาง – นกกะยาง ลูกตา – ลูกกะตา ฯลฯ เป็นต้น ลักษณะเช่นตัวอย่างที่ยกมานั้นจะเห็นว่าขณะที่ออกเสียงนั้นมีเสียงกลางเพิ่มขึ้นมา ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงของคำที่เรียกว่า “การเพิ่มเสียงของคำ” แต่ความหมายของคำเหล่านั้นหาได้มีการเปลี่ยนแปลงไม่

ส่วนคำที่เป็นพยางค์เดียว ขณะที่ออกเสียงจะมีความรู้สึกว่าเสียงห้วนไป สั้นไป จึงมีการเติมหน่วยคำที่ไม่มีความหมายลงไปข้างหน้าคำคล้ายๆ กับการเติมอุปสรรคแต่เป็นอุปสรรคไม่ได้หรือจัดอยู่ในกลุ่มอุปสรรคไม่ได้ เพราะคำที่ไม่มีความหมายเหล่านี้เมื่อเติมอยู่หน้าคำนั้นไม่ได้แสดงความหมายใดๆ หรือช่วยให้คำเดิมนั้นมีหน้าที่ในประโยคเปลี่ยนไป ฉะนั้นจะจัดอยู่ในพวกคำอุปสรรคจึงไม่น่าจะถูกต้อง ตัวอย่างเช่น โดด – กะโดด, กระโดด เดี่ยว – ประเดี่ยว โจน – กะโจน, กระโจน เอว – กะเอว, กระเอว กา – อีกา เก้ง – อีเก้ง ฯลฯ สังเกตได้ว่าคำเหล่านี้ก่อนเติมเสียงหน้า และเมื่อเติมเสียงหน้า (หน่วยคำที่ไม่มีความหมาย) ความหมายของคำไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ และหน้าที่ของคำตามไวยากรณ์ ก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ทั้งสิ้น ฉะนั้นลักษณะเช่นนี้จึงจัดอยู่ในการเพิ่มเสียงของคำ ชนิดการเพิ่มเสียงหน้าคำ

การเพิ่มเสียงยังมีอีกลักษณะหนึ่ง คือเพิ่มหน่วยคำที่ไม่มีความหมายลงไปท้ายคำ เพื่อสะดวกในการออกเสียงและเพื่อคล้องจอง (บางกรณี) ซึ่งนักไวยากรณ์ไทยมักจะเรียกคำประเภทนี้ว่า “คำอุทานเสริมบท หรือ คำอุทานสร้อยบท” แต่ถ้าเราพิจารณาในด้านการเปลี่ยนแปลงเสียงของคำแล้วก็น่าจะสรุปได้ว่าเป็นการเพิ่มเสียงอย่างหนึ่ง แบบหนึ่ง คือการเพิ่มเสียงท้ายคำ ตัวอย่างเช่น วัด – วัดวา (อาราม) ส่วย – ส่วยสา(อากร) รบ – รบรา (ฆ่าฟัน) สี – สีสัน (วรรณ) ฯลฯ ลักษณะการเพิ่มเสียง

ท้ายคำดังตัวอย่างที่ยกมานั้นถ้าเราพิจารณาทางด้านความหมายจะพบว่า ความหมายของคำนั้นไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ กล่าวคือ ก่อนเพิ่มเสียงท้ายคำและหลังจากเพิ่มเสียงท้ายคำแล้ว ความหมายของคำเหล่านั้นยังคงที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ฉะนั้นจึงจัดอยู่ในกลุ่มลักษณะการเพิ่มเสียงท้ายคำ

ตัวอย่างการเพิ่มเสียงในสมัยสุโขทัยเช่น

การเพิ่มเสียง /ระ/ ในภาษาไทยปัจจุบัน เช่น

คำว่า “กดิง” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “กระดิ่ง”

คำว่า “กทำ” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “กระทำ”

คำว่า “ปตู” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ประตู”

การเพิ่มเสียง /อะ/ ในภาษาไทยปัจจุบัน เช่น

คำว่า “ทเล” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ทะเล”

คำว่า “ตวนนตก” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ตะวัน”

คำว่า “มแม” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “มะแม”

นอกจากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงในบางคำดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังสามารถวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเสียงตามระบบเสียงในภาษาไทยได้ (ราตรี ธันวารชร ,2548:19-61) ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงระบบเสียงพยัญชนะ เช่น

1.1 คำในภาษาสุโขทัยมีความแตกต่างทางด้านหน่วยเสียงพยัญชนะต้น เช่น

คำว่า “ขดาร” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น กระดาน

คำว่า “เทพดา” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น เทวดา

คำว่า “พีหาร” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น วิหาร

1.2 คำในภาษาสุโขทัยมีความแตกต่างทางด้านหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย เช่น

คำว่า “กูดี”ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็นกุฏิ (กุด -ติ)

2. การเปลี่ยนแปลงระบบเสียงสระ

ภาษาสุโขทัยมีความแตกต่างทางด้านหน่วยเสียงสระกับภาษาไทยปัจจุบัน คือ

2.1 คำในภาษาสุโขทัยใช้สระเสียงสั้น ภาษาไทยปัจจุบันใช้สระเสียงยาว เช่น

คำว่า “เข๋า” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ข้าว”

2.2คำในภาษาสุโขทัยใช้สระเสียงยาว ภาษาไทยปัจจุบันใช้สระเสียงสั้น เช่น

คำว่า “ญีน” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ยิน”

คำว่า“กดีง”ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “กระดิ่ง”

คำว่า “เปน” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “เป็น”

2.3 คำในภาษาสุโขทัยใช้สระเสียงหนึ่ง ภาษาไทยปัจจุบันใช้สระอีกเสียงหนึ่ง เช่น

คำว่า “โสง” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “สอง”
คำว่า “ช่อย” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ช่วย”
คำว่า “โนน” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “นอน”
คำว่า “เถิง” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ถึง”

3. การเปลี่ยนแปลงระบบเสียงวรรณยุกต์ มีดังนี้

3.1 เสียงวรรณยุกต์สามัญในภาษาสุโขทัย กลายเสียงเป็นวรรณยุกต์เอก ในภาษาไทยปัจจุบัน เช่น

คำว่า “ฏ” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ต่อ”
คำว่า “กดีง” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “กระดิ่ง”

3.2 เสียงวรรณยุกต์สามัญในภาษาสุโขทัย กลายเสียงเป็นวรรณยุกต์โท ในภาษาไทยปัจจุบัน เช่น

คำว่า “ลนน” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ลั่น”
คำว่า “แพล” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “แพร่”

3.3 เสียงวรรณยุกต์สามัญในภาษาสุโขทัย กลายเสียงเป็นวรรณยุกต์ตรี ในภาษาไทยปัจจุบัน เช่น

คำว่า “ทงง” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ทั้ง”
คำว่า “แท” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “แท้”

3.4 เสียงวรรณยุกต์เอกในภาษาสุโขทัย กลายเสียงเป็นวรรณยุกต์โท เช่น

คำว่า “ก่” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ก็”

สรุป

การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของภาษาโดยเฉพาะภาษาพูดแต่การเปลี่ยนแปลงเสียงนี้ผู้พูดอาจเจตนาหรือไม่เจตนาให้เปลี่ยนแปลงก็ได้

การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงนี้ หมายถึง เสียงใดเสียงหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม สามารถพิจารณาลักษณะการเปลี่ยนแปลงได้ทั้งหน่วยเสียง และการเปลี่ยนเสียงในบางคำ โดยวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเสียงจากระบบเสียงในภาษาไทยทั้งเสียงสระ เสียงพยัญชนะ และเสียงวรรณยุกต์

การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงในภาษาไทยมีหลายลักษณะ ได้แก่ การกลมกลืนเสียง การผลักเสียง การสับเสียง การลดเสียงหรือเสียงหาย การตัดเสียง การเพิ่มเสียง การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะมีลักษณะเปลี่ยนแปลงตามฐานกรณ์ และเปลี่ยนแปลงมากบ้างน้อยบ้างตามการใช้ภาษาและช่วงระยะเวลาจากอดีตถึงปัจจุบัน

แบบฝึกหัด

1. การเปลี่ยนแปลงเสียงหมายถึงอะไร
2. การเปลี่ยนแปลงภาษาด้านเสียงเกิดจากสาเหตุใด
3. การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงมีกี่ลักษณะ อะไรบ้าง อธิบาย
4. จงวิเคราะห์คำที่ขีดเส้นใต้ต่อไปนี้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงเสียงในลักษณะใด จงอธิบาย

   4.1 ได้ช้างได้งวงได้ปั่วได้นางได้เงือนได้ทองกูเอามาเวนแก่พ่อกู(จากรึกหลักที่ 1 ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 15-16)

   4.2 มนนจกกกล่าวเถิงเจ๋าเถิงขุนบ่ไร๋ไปลนนกดีงอนนท่านแขวนไว๋(จากรึกหลักที่ 1 ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 34-35)

   4.3 เปรตจำพวกหนึ่งมีช้างม้าข้าคน มียั่วยานคานหามทองขี่เที่ยวไปโดยอากาศ (ไตรภูมิ : 27)

   4.4 แลผู้พิภากษากระลาการพึงมละเว้นเสียซึ่งโมหะนั้น (กฎหมายตราสามดวง 1:54)

   4.5 เชานาเปนชื่อพวกคนที่ทำนานั้นเหมือนอย่างเชาทุ่ง เปนต้นนั้น (อักขราภิธานศรับท์ : 171)

5. ภาษาถิ่นใต้ อีสาน มีลักษณะเปลี่ยนแปลงด้านเสียงด้านใดมากที่สุด อธิบาย และยกตัวอย่าง
6. จงยกตัวอย่างคำที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงสระ และพยัญชนะมาอย่างละ 5 คำ
7. เหตุใดคนส่วนใหญ่จึงไม่นิยมออกเสียงคำควบกล้ำ โดยเฉพาะในภาษาพูด
8. จงยกตัวอย่างศัพท์สแลงในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านเสียง
9. การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงมีผลต่อการใช้ภาษาไทยที่ไม่ถูกต้องหรือไม่ อย่างไร
10. นักศึกษามีแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้ภาษาของวัยรุ่นปัจจุบันได้อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

ณัฐวรรณ ชั่งใจ. (2555). **วิวัฒนาการของภาษาไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
ธวัช ปุณโณทก. (2553). **วิวัฒนาการภาษาไทยและอักษรไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ราตรี ธันวารชร. (2548). **วิวัฒนาการของภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 3
เรื่อง การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์

หัวข้อเนื้อหา

1. การเปลี่ยนแปลงด้านศัพท์
   - 1.1 การสูญศัพท์ หรือศัพท์สูญ
     - 1.1.1 ศัพท์สูญโดยสิ้นเชิง
     - 1.1.2 ศัพท์สูญไปบางส่วน
     - 1.1.3 ศัพท์สูญพอสันนิษฐานคำได้
   - 1.2 การเพิ่มศัพท์
2. สรุป

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อเรียนบทเรียนนี้แล้วนักศึกษาสามารถแสดงพฤติกรรมต่อไปนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงภาษาไทยด้านคำศัพท์ได้
2. อธิบายลักษณะการเปลี่ยนแปลงต่างๆด้านคำศัพท์ได้
3. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงภาษาไทยด้านคำศัพท์ในลักษณะต่างๆได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. บรรยายเนื้อหาจากเอกสารบทที่ 3 และ power pointเรื่อง การเปลี่ยนแปลงภาษาด้านคำศัพท์
2. นักศึกษาสรุปเนื้อหา อภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
3. นักศึกษาตอบคำถามท้ายบท
4. นักศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงภาษาด้านต่างๆจากคำที่ปรากฏในหลักศิลาจารึกหลักที่ 1 และ หลักที่ 2

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนวิชา วิวัฒนาการภาษาไทยบทที่ 3
2. เครื่องฉายแผ่นทึบ
3. แบบฝึกหัด
4. Power point เรื่อง การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์ ได้แก่ การสูญศัพท์ และการเพิ่มศัพท์

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรม
2. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
3. ตรวจแบบฝึกหัดท้ายบท
4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์หน้าชั้นเรียน

บทที่ 3
การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์

คำที่ใช้สื่อสารพูดจากันในชีวิตประจำวันนั้น ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ นั่นคือ คำบางคำไม่นิยมใช้พูดจากันในสมัยต่อมา หรือมีคำอื่นมาใช้แทนความหมายได้ดีกว่า ในที่สุดคนรุ่นหลังก็เลิกใช้ เราเรียกคำเหล่านั้นว่า **ศัพท์สูญ** ในขณะเดียวกันคำใหม่ที่นำมาใช้แทนที่นั้นก็เป็นการ **เพิ่มศัพท์** การเพิ่มศัพท์นั้นมักจะเป็นคำยืมจากภาษาบาลี สันสกฤต หรือเขมร โดยเห็นว่ามีความหมายตรงชัดมากกว่าคำเดิม ในที่สุดคำเดิมก็มีการใช้น้อยลง หรือเลิกใช้พูดจากันในสมัยหลังต่อมา คงปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณ เราจึงเรียกกว่า **ศัพท์สูญ**

การเพิ่มศัพท์และศัพท์สูญ (การเพิ่มคำและการลดคำ) เป็นการพัฒนาคำและสำนวนไทยแบบหนึ่ง ถึงแม้ว่าการลดศัพท์หรือศัพท์สูญดูเหมือนว่าจะเป็นการเสื่อมทางด้านภาษา แต่ความเป็นจริงแล้วคำที่เป็น "ศัพท์สูญ" นั้นเป็นคำที่ไม่ใช่สื่อสารในสมัยหลัง ซึ่งสมัยหนึ่งจะนิยมใช้คำเหล่านั้นก็ตาม แต่คำศัพท์สูญเหล่านั้นหายไปก็เพราะมีการสร้างคำอื่นมาแทนที่ความหมายอาจจะสร้าง 2 คำ หรือ 3 คำ เพื่อแทนที่ความหมายที่ละเอียดอ่อน มีแง่ความหมายที่ตรงใจผู้พูด เช่น เข้า (กูขึ้นใหญ่ได้สิบเก้าเข้า) ใช้คำว่า ขวบ ปี แทนความหมาย หรือ หลวก ใช้ ฉลาด เก่ง รู้ เป็นต้น

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์

ในภาษาโบราณมีคำมรดกจำนวนหนึ่งที่ยังคงใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน โดยยังรักษาความหมายเดิมไว้และมีคำอีกจำนวนหนึ่งที่เปลี่ยนแปลงด้านรูปศัพท์และความหมาย ซึ่ง ธวัช ปุณโณทก (2553 : 51-57)อธิบายดังนี้

1. คำที่มีใช้สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน (คำมรดก) คำจำนวนหนึ่งมีปรากฏอยู่ในศิลาจารึกและยังนิยมใช้กันในปัจจุบัน ซึ่งคำประเภทนี้เรียกว่า **"คำพื้นฐาน"** หรือ **"คำมรดก"** เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง ชื่อ ท้อง เดียว คน ผู้ชาย ผู้หญิง ตาย เล็ก ใหญ่ เจ้าเมือง เข้า ไพร่ฟ้า ตัว พุ่ง หนี เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามบางคำก็มีคำอื่นมาแทนบ้าง เพื่อแสดงความหมายสุภาพ เช่น บิดา มารดา แทนคำว่า พ่อ แม่ หรือประชาชน แทนคำว่า **"ไพร่ฟ้า"** เพราะไพร่ฟ้ามักจะใช้กับ พระเจ้าแผ่นดิน ส่วน **"ประชาชน"** จะใช้กับ รัฐบาล เป็นต้น

2. ศัพท์สูญ หรือการสูญศัพท์ คือคำโบราณที่ไม่นิยมใช้ในปัจจุบัน หรือเลิกใช้แล้ว บางคำยังมีคำอธิบายอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ส่วนบางคำไม่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรม ตัวอย่างเช่น เสือง ตู เผือ อ้าย เตียมแต่ เข้า (ขวบ ปี) ท่อ เกลื่อนเข้า หนีญญ่าย พ่ายจแจ้น แม้ว่าบางคำยังมีใช้อยู่ในภาษาถิ่นบ้าง แต่ในภาษาภาคกลางไม่ปรากฏว่าใช้นานแล้ว จึงเรียกว่า "ศัพท์สูญ"

ศัพท์สูญนี้ไม่ได้หมายความว่าภาษาไทยหรือคำไทยไม่พัฒนา แต่ความจริงแล้วเรามีคำอื่นมาใช้แทนความหมายคำเหล่านี้ ดังได้อธิบายไว้แล้ว

3. คำที่ใช้สมัยโบราณและปัจจุบันยังใช้อยู่แต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง ได้แก่ เตียมแต่ (ตั้งแต่) ขึ้นใหญ่ (เติบใหญ่) ขุน เปลี่ยนความหมายบ้าง คือสมัยโบราณหมายถึง เจ้าเมือง หรือกษัตริย์ เช่น ขุนสามชน

พ่อขุนรามคำแหง แต่สมัยอยุธยาคำว่า “ขุน” ลดความสำคัญลงมาเป็น “ขุนนาง” ระดับรองลงมา แต่ปัจจุบันมีความหมายกว้างออก เช่น ขุนเขา ขุนนาง ขุนพล ขุนขวาน ขุนกระบี่ เป็นต้น “ขับ” โบราณใช้กับ “ขับช้าง ขับม้า” ปัจจุบันใช้กับพาหนะ เช่น ขับรถ ขับเรือ ขับเกวียน ฯลฯ

4. คำที่ใช้สมัยโบราณและปัจจุบันยังใช้อยู่แต่เปลี่ยนความหมาย ได้แก่ หน้าใส (ไพร่ฟ้าหน้าใส) โบราณหมายถึง ตกใจ หน้าซีดเผือด แต่ปัจจุบัน หน้าใส มีความหมายว่า ชื่นชม ยินดี หน้าตาสดใส คำว่า “แพ้” ในสมัยโบราณหมายถึง มีชัยชนะ หากปราชัยจะใช้คำว่า “พ่าย” แต่ปัจจุบันมีคำว่า “ชนะ” ตรงข้ามกับพ่ายมาแทนที่คำว่า “แพ้” และนิยมใช้เป็นคำคู่ว่า “พ่ายแพ้” หรือ “แพ้พ่าย” ความหมายเดิมของคำแพ้ (มีชัย) จึงเปลี่ยนเป็นตรงกันข้าม คือ พ่าย ส่วนในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ ยังใช้ แพ้ ในความหมายว่า ชนะ ทุกแห่ง

การสูญคำศัพท์

ธวัช ปุณโณทก (2553 : 57)ได้อธิบายเกี่ยวกับการสูญคำศัพท์หรือศัพท์สูญว่า หมายถึงคำที่ปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณสมัยสุโขทัย (ศิลาจารึกและไตรภูมิพระร่วง) แต่ในปัจจุบันเลิกใช้แล้ว โดยมีคำใหม่มาใช้แทนความหมายคำศัพท์นั้น ศัพท์สูญเหล่านั้น บางครั้งก็ยังใช้กันอยู่ในภาษาถิ่น (เหนือ อีสาน ใต้และในกลุ่มคนไทยนอกประเทศ) บางครั้งก็ปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณสมัยอยุธยา และต้นกรุงรัตนโกสินทร์บางคำยังใช้อยู่ในปัจจุบัน ในลักษณะคำซ้อน เช่น ตัดสิน (สิน-ตัด เช่น ตัดตีนสินมือ) เป็นต้น

ในการศึกษารูปแบบของศัพท์สูญนั้นต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการหาตัวอย่างคำ วลี และประโยค ในเอกสารโบราณและเอกสารภาษาถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะอธิบายการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ตามแนวอรรถศาสตร์ แต่อย่างไรก็ตาม คงไม่สามารถอธิบายได้ชัดเจนทุกคำศัพท์

จากการศึกษารูปแบบของการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์โบราณว่าสูญไปอย่างสิ้นเชิง หรือยังปรากฏอยู่ในภาษาถิ่น หรือปรากฏอยู่ในคำประสม กระบวนการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ดังกล่าวนั้นอาจจะอธิบายได้ ดังนี้(ธวัช ปุณโณทก, 2553 : 57-107)

1. ศัพท์สูญโดยสิ้นเชิง หมายถึง คำศัพท์โบราณที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึก และไตรภูมิพระร่วง ในปัจจุบันไม่มีผู้ใดพูดผู้ใดเขียนและเข้าใจคำศัพท์เหล่านั้น คำศัพท์เหล่านั้นยังปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณสมัยอยุธยา และสมัยต้นรัตนโกสินทร์ หรือมีในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานบ้าง ที่เขียนไว้ว่า (โบ.) หมายถึงคำศัพท์โบราณ เช่น เข้า-ขวบ, ปี *(กูขึ้นใหญ่ได้สิบเก้าเข้า-ศิลาจารึก)* แต่งแง่ – แต่งตัว *(จึงเอาศพนั้นอาบน้ำแลแต่งแง่ หรือ ฝูงชนทั้งหลายแต่งแง่แผ่ตนแล้-ไตรภูมิพระร่วง)*

คำศัพท์โบราณข้างต้นนั้น ได้พบอยู่ในเอกสารสมัยอยุธยาบ้าง เช่น เด็ก 7 เข้า เฒ่า 70 *(กฎหมายตราสามดวง ลักษณะพยาน)* และ ข้ากระไดกระแหน่ แต่งแง่แผ่ตนท่า (ลิลิตพระลอ)

2. ศัพท์สูญพอสันนิษฐานคำได้ หมายถึงคำศัพท์ที่เคยใช้อยู่ในสมัยโบราณ ที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกและไตรภูมิพระร่วง ปัจจุบันภาษามาตรฐานเลิกใช้แล้ว แต่ในภาษาถิ่น(อีสาน เหนือ ใต้ และกลุ่มคนไทยนอกประเทศ) ยังใช้กันอยู่ในปัจจุบัน คำศัพท์กลุ่มนี้บางคำยังปรากฏอยู่ในเอกสารสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นบ้าง เช่น หลวก - ฉลาด ตัวอย่าง “สังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลวกกว่าปู่ครูทั้งหลายในเมือง

นี้ทุกคน” (ศิลาจารึกหลักที่ 1) สู - พวกเอง (พหูพจน์บุรุษที่ 2) ตัวอย่าง ให้ถือเข้าหนม (ขนม) นั้นอยู่ในมือสู เมื่อใดสูทั้งหลายเอาเข้าหนมนั้นแล้ว (ไตรภูมิพระร่วง)

คำศัพท์โบราณข้างต้นนั้น ในภาษาไทยมาตรฐานปัจจุบันเลิกใช้แล้ว และปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณและวรรณคดีบ้าง ส่วนในภาษาถิ่นยังใช้พูดกันอยู่ เช่น หลวก (ฉลาด) ภาษาถิ่นภาคเหนือ ใช้สื่อสารกันประจำวัน เช่น “อย่าหลวก (อวดฉลาด) ก่อนหมอ อย่าซอ (ร้องเพลง) ก่อนปี่” ส่วนคำว่าสูนั้นชาวอีสานยังใช้พูดกันประจำวัน เช่น “บ่ไปนำสูหรอก” (ไม่ไปกับพวกเองหรอก)

3. ศัพท์สูญไปบางส่วน หมายถึงคำศัพท์โบราณที่ใช้อยู่ในสมัยสุโขทัย (ในศิลาจารึกและไตรภูมิพระร่วง) นั้นเป็นคำอิสระมีความหมายเฉพาะ แต่ในปัจจุบัน ไม่ใช้เป็นคำอิสระ พบแต่ในคำประสมนั่นคือ คำศัพท์ที่ใช้อิสระ (คำโดด) นั้นได้สูญไป คงเหลือเป็นส่วนหนึ่งของคำประสม เช่น

ยิน แปลว่า รู้สึก, รับรู้ พบใช้เป็นคำอิสระในไตรภูมิพระร่วงจำนวนมาก เช่น

ให้รู้อันยินอันเจ็บอันปวด (หน้า 92)

ยินรักยินใครหนักหนา (หน้า 106)

แลยินละอายแก่คำอันท่านมาชวน (หน้า 96)

แลยินหลากยินดีทุกคน (หน้า 51)

ในปัจจุบันเราใช้คำว่า **ได้ยิน** (รับรู้ทางหู) ซึ่งความหมายแคบลง ส่วนคำว่ายินดียินร้าย เป็นคำประสมที่ยังรักษาความเดิมไว้ (รู้สึก รับรู้) และไม่พบใช้เป็นคำอิสระว่า **ยิน** (รู้สึก รับรู้) ในปัจจุบัน

เคียด แปลว่า โกรธ พบใช้เป็นคำอิสระในไตรภูมิพระร่วง เช่น บ่มิให้เคียดอันจะเสียบุญ (ไตรภูมิพระร่วง หน้า 91) หรือ เหตุว่าบ่มิได้ขึ้งเคียด (ไตรภูมิพระร่วง หน้า 114)

- บัดนี้พี่ให้ปัตยเปนทาน ให้บันดาลคงเคียด ชาวสีพีกันเกียดพิโรธโกรธขับไกล (มหาชาติคำหลวง หิมพานต์)
- ข้าแต่ปิ่นเกล้าเจ้าหัวเอ๋ย บัดนี้สีพีเขาคุมเคียด เกียดจักกระทำโทษพระองค์ (มหาชาติคำหลวง หิมพานต์)
- ก็เอากลออมน้ำกรดยด (กระเดียด) คยด (เคียด) ในใจหญิกหญิก ไห้กสิกกสิกไปพลาง (มหาชาติคำหลวง ชูชก)
- เชอญแม่มาสงวนสํภาศ (สมพาส) อย่าคยด (เคียด) คาดแก่กัน อ่อนฮา (มหาชาติคำหลวงชูชก)

ในปัจจุบันใช้เป็นคำประสม เช่น เคียดแค้น ขึ้งเคียด โกรธเคียด ซึ่งความหมายเปลี่ยนไปเล็กน้อย คือลดความหนักแน่นลงมา ส่วนในภาษาถิ่นภาคอีสานยังใช้พูดกันในชีวิตประจำวัน เช่น อย่าเคียดข้อยเด้อ (อย่าโกรธฉันนะ) ภาษาถิ่นภาคเหนือยังใช้พูดในชีวิตประจำวันเช่นกัน แต่ออกเสียงเป็น “เกี๊ยด”

การพัฒนาคำศัพท์โดยวิธีประสมคำ(การเพิ่มศัพท์ด้วยวิธีการสร้างคำ)

ภาษาคำโดด มีวิธีสร้างคำศัพท์โดยวิธีการนำคำมูลมารวมกันเพื่อให้เป็นคำศัพท์ใหม่ มีความหมายใหม่ ซึ่งต่างจากตระกูลภาษาที่มีวิภัติปัจจัย ซึ่งสร้างคำศัพท์โดยวิธีเติมวิภัตติ หรือปัจจัย เกิดคำศัพท์ใหม่ มีความหมายใหม่ การสร้างคำศัพท์ของภาษาไทยโดยวิธีคำประสม (คำซ้อน คำซ้ำ คำคู่) นั้น บางครั้งก็มีข้อจำกัดอยู่มาก เนื่องจากคำมูลนั้นมีความหมายไม่กว้างขวางและซับซ้อนมากนัก จึงไม่สามารถจะสร้างคำศัพท์ใหม่ให้มีแง่มุมความหมายตรงกับความรู้สึกนึกคิดของบุคคลในสภาวะเหตุการณ์ใหม่ วิทยากรใหม่ๆ ที่ก้าวหน้า จึงใช้วิธีเพิ่มคำศัพท์โดยการยืมคำ (ภาษาอังกฤษ จีน บาลี สันสกฤต เขมร)ซึ่งการยืมคำเป็นการพัฒนาคำศัพท์ของภาษาไทยวิธีหนึ่ง และมีความสำคัญไม่น้อยกว่าการพัฒนาคำศัพท์โดยวิธีสร้างคำประสม การสร้างคำประสมนั้นเป็นการเพิ่มคำศัพท์ตามระบบไวยากรณ์ภาษาไทย

สังคมไทยในสมัยโบราณนั้น มีความจำเป็นจะต้องใช้คำศัพท์สื่อสารกันไม่มากนัก ครั้นเมื่อสังคมเจริญพัฒนามากขึ้น มีการสร้างสรรค์เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีพมากขึ้น จึงจำเป็นจะต้องเพิ่มคำศัพท์มาใช้เรียกสิ่งของต่างๆ ชาวไทยก็สร้างคำศัพท์ขึ้นมาโดยระเบียบวิธีของภาษาไทย คือนำคำมูลมาประสมกันเพื่อให้เกิดคำศัพท์ใหม่ใช้กันอย่างกว้างขวางต่อมา คำศัพท์เหล่านั้นใช้สืบต่อกันมาบ้าง เลิกใช้บ้าง และมีการสร้างคำศัพท์ใหม่เพิ่มเติมอีกบ้าง ซึ่งเป็นธรรมชาติของภาษาทุกชาติทุกภาษา

1. ประเภทของคำประสม

จากการศึกษาคำประสมที่สร้างขึ้นมาใช้สื่อสารกันในภาษาไทยนั้น พบว่าความหมายของคำประสม (คำศัพท์ใหม่) นั้น จะมีความหมายเกี่ยวเนื่องกับคำมูลอยู่ นั่นคือ ความหมายของคำประสมนั้นจะมีลักษณะเด่นๆ ทางด้านความหมายของคำมูลที่ประกอบเป็นคำประสม แต่กระนั้นก็ตามคำประสมบางประเภทมีความหมายต่างไปจากคำมูลมากจนหาลักษณะเด่นของคำมูลที่ประกอบเป็นคำประสมไม่ได้ก็มี หากพิจารณาความหมายของคำประสมและลักษณะเด่นของคำมูลแล้ว พบว่ามีคำประสม 3 ประเภท ดังนี้

1.1 คำประสมที่มีความหมายเกี่ยวเนื่องด้วยคำมูล คือความหมายของคำประสมนั้นจะแสดงความหมายเด่นๆ ของคำมูล นั่นคือ คำหลักที่อยู่ข้างหน้าจะแสดงความหมายเด่นกว่าคำรองซึ่งอยู่ข้างหลัง คำประสมประเภทนี้เป็นคำประสมที่มีจำนวนมากที่สุด เช่น

- สินจ้าง สินสอด สินไถ่ สินสมรส สินเดิม สินบน สินทรัพย์ สินเชื่อ
- ชาวบ้าน ชาวเมือง ชาวเขา ชาวดอย ชาวประมง ชาววัง ชาวไร่ ชาวนา ชาวไทย ชาวจีน ชาวเขมร ชาวลาว ชาวพม่า
- นักเรียน นักร้อง นักรบ นักเลง นักกีฬา นักวิ่ง นักล้วง นักดนตรี นักมวย
- แม่ค้า แม่บ้าน แม่ครัว แม่เลี้ยง แม่ม่าย แม่คุณ แม่เล้า แม่ยาย แม่มด แม่นม แม่ซื้อ หรือมีความหมายคลี่คลายออกไป เช่น แม่ทัพ แม่กอง แม่เหล็ก แม่แม่ยาย แม่มด แม่นม แม่ซื้อ หรือมีความหมายคลี่คลายออกไป เช่น แม่ทัพ แม่กอง แม่เหล็ก แม่งาน แม่แรง แม่พิมพ์ แม่บท
- ของดี ของขวัญ ของกลาง ของคาว ของร้อน ของลับ ของว่าง ของหวาน ของใช้

- ของ้อ ขอตัว ขอโทษ ขอทาน ขอร้อง ขอรับ ขอแรง
- ใจดี ใจร้อน ใจเร็ว ใจร้าย ใจพระ ใจจืด ใจดำ ใจโหดเหี้ยม ใจเย็น ใจน้อย บางครั้งใช้คำมูลสับกันมีความหมายต่างออกไป เช่น ดีใจ ร้อนใจ เย็นใจ น้อยใจ
- น้ำใจ น้ำตา น้ำคำ น้ำยา น้ำนิ่ง น้ำเน่า น้ำกรด น้ำส้ม น้ำหวาน น้ำเย็น
- คู่แค้น คู่กัด คู่หู คู่ขา คู่คิด คู่ใจ คู่อาฆาต คู่เคียง คู่สร้าง คู่มือ
- ขวัญใจ ขวัญหาย ขวัญเสีย ขวัญหนี ขวัญอ่อน ขวัญตา

1.2คำประสมที่เน้นคำเน้นความหมายให้เด่นชัดยิ่งขึ้น คำประสมประเภทนี้มักจะสร้างจากคำมูลที่มีความหมายใกล้เคียงกัน โดยมีวัตถุประสงค์เน้นคำให้ความหมายเด่นชัดยิ่งขึ้น เนื่องจากคำบางคำมีเสียงใกล้กันขณะที่พูดนั้น ผู้ฟังอาจจะฟังไม่ชัด ผู้พูดจึงหาคำที่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมาพูดซ้อนกัน เพื่อเน้นย้ำให้ฟังเข้าใจดีขึ้น เช่น ใหญ่โต ยิ้มแย้ม ชักนำ การใช้คำที่มีความหมายเหมือนกันมาย้ำคำเน้นคำนานๆ เข้า จึงเกิดเป็นคำประสม (คำซ้อน) ขึ้นมาอีกกลุ่มหนึ่ง เช่น

- ด่าทอ ด่าแช่ง สาปแช่ง
- ยิ้มย่อง ยิ้มแย้ม ยิ้มหัว
- เยาะเย้ย เย้ยหยัน เยาะเย้า ยั่วเย้า
- ต่อตี ต่อสู้ ต่อต้าน
- ถามไถ่ สอบถาม
- ติดต่อ ติดตาม ติดพัน
- เก็บงำ เก็บออม เก็บหอม

1.3 คำประสมที่มีความหมายเชิงอุปมา คือคำประสมที่มีความหมายต่างไปจากคำมูลมาก นั่นคือความหมายของคำประสมนั้นจะใช้ความหมายเชิงเปรียบเทียบของคำมูล เช่น

- ข่มขี่ (ข่ม-กด, ทับ ขี่-นั่งคร่อม) แปลว่า กดฐานะให้ต่ำลง
- ข่มเหง(ข่ม-กด, ทับ เหง-บีบ) แปลว่า ใช้กำลังรังแก
- ข่มขืน (ข่ม-กด, ทับ ขืน-ฝืน) แปลว่า บังคับให้ทำตาม
- อบรม (อบ-ทำให้กลิ่นหอม รม-ใช้ความร้อนทำให้แห้ง) แปลว่า สั่งสอน ขัดเกลา
- เสียตัว (เสีย-เสื่อมคุณภาพ ตัว-ตน, รูป) แปลว่า (ผู้หญิง)ถูกชายร่วมประเวณี
- เสียหาย (เสีย-เสื่อมคุณภาพ หาย-ไม่ปรากฏ) แปลว่า เสื่อมทราม สูญไป
- เดือดร้อน (เดือด-น้ำร้อนพลุ่งขึ้น ร้อน-ตรงข้ามกับเย็น) แปลว่า ไม่เป็นสุข ลำบาก
- ยืนยัน (ยืน-ตั้งอยู่ ยัน-ดัน, ค้ำจุน) แปลว่า คงคำพูดโดยแน่นอน รับรอง

2. การสร้างคำโดยวิธีประสมคำ

คำประสม คือการสร้างใหม่ มีความหมายใหม่ขึ้นมาใช้พูดจากัน เนื่องจากมนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องใช้คำจำนวนมากขึ้นในการสื่อสารกัน หรือต้องการแง่ความหมายที่ละเอียดอ่อนขึ้นจึงต้องคิดคำศัพท์ขึ้น

ใหม่ หรือนำคำเดิมที่มีอยู่แล้วมาประสมกันเพื่อให้เกิดคำที่มีแง่ความหมายใหม่ วิธีการนำคำเดิมมาประสมกันนี้เรียกว่า **"คำประสม"** ซึ่งหมายความรวมถึง คำซ้อน คำคู่ คำซ้ำ ด้วย ลักษณะดังกล่าวเป็นการพัฒนาคำไทยให้มีพอใช้ในการสื่อสาร และมีแง่ความหมายตรงกับใจผู้พูด

คำเดิมที่มารวมกันเป็นคำประสม เรียกว่า **"คำมูล"** โดยทั่วไปจะใช้คำมูลที่มีความหมายเด่นเป็นคำหลักวางไว้ข้างหน้า และคำมูลที่มีลักษณะรองมาไว้หลัง คำประสมที่เกิดใหม่นี้แม้จะมีความหมายใหม่ แต่จะยังมีเค้าความหมายเดิมของคำมูลเหล่านั้นอยู่ เช่น ไฟฟ้า (มีแสง) ไฟขีด (มีแสง ความร้อน) แม่น้ำ แม่ทัพ แม่เหล็ก แม่งาน แม่เล้า (แม่-หัวหน้า เป็นใหญ่) ฯลฯ

2.1 คำประสมเช่น

โรงไฟฟ้า	โรงงาน	โรงรถ	โรงอาหาร	โรงนา
รถไฟ	รถราง	รถไฟฟ้า	รถยนต์	รถเก๋ง
กล้วยแขก	เรือนหอ	น้ำปลา	น้ำตาล	น้ำหมาก
น้ำตา	น้ำใจ	น้ำคำ	น้ำฝน	น้ำยา
เรืออวน	เรือแจว	เรือยนต์	เรือหางยาว	เรือไฟ
หีบเสียง	ตู้หนังสือ	โอ่งน้ำ	ห้องน้ำ	

2.2 คำซ้อน คือคำประสมประเภทหนึ่ง โดยนำคำมูลที่มีความหมายใกล้เคียงกันหรือเหมือนกันมารวมเป็นคำใหม่ มีความหมายใหม่ จึงเรียกต่างออกไปว่า **"คำซ้อน"** คำมูลที่มารวมกันนั้นมักจะเป็นคำมรดก รวมกับคำเกิดใหม่ จึงมักแสดงความหมายของคำให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น อ้วนพี เสื่อสาด ฉับไว ฝืดเคือง เป็นต้น

2.2.1 คำซ้อนที่แสดงความหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือเน้นความหมายของคำมูลทั้งสอง ซึ่งมักจะเกิดจากคำมูลที่เป็นคำมรดกหรือคำไทยถิ่น รวมกับคำเกิดใหม่ เช่น

เก็บหอม	เติบโต	อื้อฉาว	อึงมี่
ตัดสิน	แตกฉาน	เข็ดหลาบ	
แปดเปื้อน	เกี่ยวข้อง	ติดแจ	

2.2.2 คำซ้อนที่แสดงความหมายเชิงอุปมา บางครั้งก็ไม่แสดงเค้าความหมายของคำมูล แต่เป็นความหมายใหม่โดยนัย คำเหล่านี้มักจะเกิดจากคำไทยปัจจุบัน เช่น

ยืนยัน	ซัดทอด	โต้แย้ง	ขาดแคลน
ชักจูง	สอดแนม	ขัดแย้ง	ล่วงเกิน
หยาบคาย	คุ้นเคย	ซื่อตรง	เดือดร้อน
แก้ไข	กีดกัน	เบียดบัง	หลอกลวง

2.3 คำซ้ำ คือการออกเสียงคำมูลซ้ำกัน 2 ครั้งขึ้นไป คำซ้ำนี้สร้างขึ้น

เพื่อเน้นความหมายของคำ และบางครั้งยังมีความหมายต่างไปจากคำมูลด้วย เช่น

พี่ๆ น้องๆ	ผัวๆ เมียๆ	ลูกๆ หลานๆ
งูๆ ปลาๆ	เพื่อนๆ	หนุ่มๆ สาวๆ
ใกล้ๆ	ไกลๆ	สูงๆ
ดำๆ	ขาวๆ	เบาๆ
ค่อยๆ	หนักๆ	เลวๆ

บางครั้งซ้ำคำเพื่อเน้นความหมาย โดยเปลี่ยนเสียงคำหน้าเป็นเสียงตรี เช่น

ดี๊ดี	บ๊อยบ่อย	บ๊างบาง	ด๊ำดำ
เบ๊าเบา	แด๊งแดง	ค๊าวขาว	เคี้ยวเขียว
แร้งแรง	ค้มคม	ซ้วยสวย	ซ้าวสาว

ฯลฯ

สรุป

การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์หมายถึง คำใดคำหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้อาจเกิดจากระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป หากไม่ได้ใช้คำนั้นแล้ว คำศัพท์เหล่านั้นก็ย่อมกลายเป็น **ศัพท์สูญ**ไป และเมื่อมีศัพท์ที่สูญไป ก็ย่อมมีการเพิ่มคำศัพท์เข้ามาใช้เพื่อให้เพียงพอต่อการสื่อสาร และเข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น การเพิ่มศัพท์โดยการสร้างคำ การเพิ่มศัพท์โดยการยืมภาษาอื่นมาใช้แทนที่ศัพท์สูญ

แบบฝึกหัด

1. การสูญศัพท์เกิดจากสาเหตุใด
2. การเพิ่มศัพท์เกิดจากเหตุผลใด
3. ลักษณะของศัพท์สูญมีอะไรบ้างอธิบาย
4. จงวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านการสูญศัพท์ จากหลักศิลาจารึก หลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง (วิโรจน์ ผดุงสุนทรารักษ์, 2540:87) พร้อมอธิบายลักษณะการเปลี่ยนแปลง

๑ ญญุนศรย(ก ษเ)เมออ ถาม สวน ตวาม แก่ มนน ด้วย ซื่ไพร่ใน
๒ (เม)อง สุกรีขไท นี้ จ่ง ชี้ สร้าง ป่าหมาก ป่า พล ทั่ว เมือ-
๓ ง นี้ ทุก แห่ง ป่า พร้าว ก่ หลาย ใน เมือง นี้ ป่า ลาง
๔ ก่ หลาย ใน เมือง นี้ หมาก ม่วง ก่ หลาย ใน เมือง นี้
๕ ห(มา)ก ขาม ก่ หลายใน เมือง นี้ ใคร สร้าง ได้ ไว้ แก่ มนน
๖ กลาง เมือง สุกรีขไท นี้ ม น้ำ ตรพงง โพย สีใส กิน ด
๗ .....(ฉ่)งง กิน น้ำ โขง เม่ออ แล้ง รอบ เมือง สุกรีขไท นี้ ตร
๘ บ(ร) ได้ สาม พนน ศ ร้อย วา คน ใน เมือง สุกรีขไท นี้
๙ มก(ก) ทาน มกก ทรง สล มกก โอย ทาน พ่ ขุนรามคํ แหง
๑๐ เจ้า เมือง สุกรีขไท นี้ ทงง ชาว แม่ ชาว เจ้า ท่วย ปวว ท่วย นา-
๑๑ ง ขล(ก) เจ้า ขลก ขุน ทงง ซ่น ทงง หลาย ท่งง ผ้ ชาย ผู้ ญง
๑๒ ฝง (ท่)วย ม สรธา ใน พระ พุทธสาสน ทรง สล เม่ออ พรน-
๑๓ ษา ทุก คน เม่ออ โอก พรนษา กราน กฐิน เดือนณ่ง จ่-
๑๔ ง แล้ว เมออ กราน กฐิน ม พนบ้ยย ม พนหมาก ม
๑๕ พนดอกไม้ ม หมอน นั่งง หมอน โนน บริพาร กฐิน โอ-
๑๖ ย ทาน แล่ ป แล้ ญญ ล้าน ไป สูด ญตต กฐิน เถง อ-
๑๗ ไรญิก ขพน เม่ออ จกก เขา มา วยง รยง กนน แต่ อไร-
๑๘ ญิก (ขพู้)น เท้า หวว ลาน ดํ บงคํ(กลอง)ด้วย สยง พาด สยง พ-
๑๙ น สยง เลื้อน สยง ขบบ ใคร จกก มกก เหล้น เหล้น ใคร จ-

5. จากเนื้อความจารึกหลักที่ 1 ในข้อ 2 นักศึกษาคิดว่าคำใดสามารถนำมาสร้างคำแบบไทยได้ ยกตัวอย่างการสร้างคำให้ชัดเจน

6. นอกจากการสร้างคำแบบไทยแล้ว ยังมีวิธีการเพิ่มศัพท์ในภาษาไทยด้วยวิธีอื่นหรือไม่ อย่างไร จงอธิบาย

7. นักศึกษาคิดว่าคำศัพท์เกี่ยวกับอะไรที่มีแนวโน้มว่าจะกลายเป็นศัพท์สูญ อธิบายและยกตัวอย่าง

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2548). **ประชุมจารึก ภาค 8 จารึกสุโขทัย.** กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ธวัช ปุณโณทก. (2553).**วิวัฒนาการภาษาไทยและอักษรไทย.**กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิโรจน์ ผดุงสุนทรารักษ์. (2540). **อักษรไทยและอักษรขอมไทย**.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). **พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ไตรภูมิกถา,** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท สหมิตรพริ้นติ้งอแนด์พับลิสชิ่ง จำกัด.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 4
เรื่อง การเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย

หัวข้อเนื้อหา

1. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำ
2. การพิจารณาลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย
3. การเปลี่ยนแปลงความหมาย
   3.1 ความหมายแคบเข้า
   3.2 ความหมายกว้างออก
   3.3 ความหมายย้ายที่
4. สรุป

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อเรียนบทเรียนนี้แล้วนักศึกษาสามารถแสดงพฤติกรรมต่อไปนี้

1. สามารถอธิบายปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำได้
2. สามารถวิเคราะห์คำที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายตามลักษณะต่างๆได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. บรรยายรายละเอียดเนื้อหาจากเอกสาร และ power pointเรื่องการเปลี่ยนแปลงภาษาด้านความหมาย
2. นักศึกษาสรุปเนื้อหา อภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
3. นักศึกษาตอบคำถามท้ายบท
4. นักศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของภาษาด้านความหมายจากวรรณกรรมที่กำหนดให้นำเสนอชั่วโมงถัดไป

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนวิชา วิวัฒนาการภาษาไทยบทที่ 4
2. เครื่องฉายแผ่นทึบ
3. คอมพิวเตอร์ , power point เรื่อง การเปลี่ยนแปลงภาษาด้านความหมาย
4. แบบฝึกหัด

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรม
2. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
3. ตรวจแบบฝึกหัดท้ายบท
4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์หน้าชั้นเรียน

บทที่ 4
การเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย

ในการศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงของคำศัพท์นั้น นักภาษาศาสตร์จะศึกษาการเปลี่ยนแปลง 2 ลักษณะ คือ 1) การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงของคำศัพท์ 2) การเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย นั่นคือศึกษาว่าคำศัพท์หนึ่งๆ ในสมัยอดีตกับปัจจุบันนั้นใช้ความหมายแตกต่างกันอย่างไร หากพบว่ามีความหมายแตกต่างกันมากก็เรียกว่า "ความหมายย้ายที่" ส่วนคำที่ความหมายแตกต่างกันไม่มากนักคือคงความหมายเดิมอยู่ส่วนหนึ่งก็เรียกกว่า "ความหมายกว้างออก หรือความหมายแคบเข้า"

ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำศัพท์ในที่นี้จะอธิบาย 2 ลักษณะ คือ1) การเปลี่ยนแปลงความหมายโดยสิ้นเชิง และ 2) การเปลี่ยนแปลงความหมายของศัพท์บางส่วน นั่นคือ ความหมายเดิมกับความหมายปัจจุบันยังมีความหมายเกี่ยวเนื่องกันทั้งความหมายเดิมและความหมายใหม่(ธวัช ปุณโณทก ,2553 : 94-95)

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำ

ณัฐวรรณ ชั่งใจ (2555 : 145-147) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำไว้ดังนี้

1. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ นั่นคือ คำๆหนึ่งที่เดิมหมายถึงสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะรูปร่างและคุณสมบัติที่แน่นอน ต่อมาความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการทำให้สิ่งนั้นมีรูปร่างคุณสมบัติเปลี่ยนแปลงไป เช่น "ปากกา" เมื่อแปลตามรูปศัพท์ จะหมายถึงปากของนกชนิดหนึ่งซึ่งมีลักษณะแหลมเหมือนเครื่องมือที่ใช้เขียนซึ่งมีรูปร่างเดียวกับปากของนก โดยต้องใส่กับด้ามใช้จุ่มหมึกเขียน

นอกจากนี้อาจเป็นเหตุให้ความหมายของคำบางคำที่มีหลายความหมายเกิดความล้าสมัยและสูญหายไปในที่สุด นั่นคือ เดิมคำบางคำมีความหมายเพื่อบ่งบอกลักษณะหรือคุณสมบัติบางอย่าง แต่เมื่อวิทยาการที่เจริญก้าวหน้ามากขึ้นจึงมีคำอื่นมาแทนที่ทำให้ความหมายของคำดังกล่าวไม่เป็นที่นิยมใช้จนเสื่อมความหมายและสูญหายไปในที่สุด เช่น คำว่า "บาท" เดิมมีความหมายเกี่ยวกับคำบอกเวลา หมายถึงช่วงเวลาเท่ากับ 1 ใน 10 ของชั่วโมง เท่ากับ 6 นาที (ราชบัณฑิตยสถาน,2556 : 621 - 622) ซึ่งเริ่มปรากฏใช้ในสมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่นิยมดูเวลาจากเงาแดดโดยใช้เท้าเดินนับจากเงาแดดนั้นนับเป็น 1 บาท 2 บาท แต่เมื่อไทยได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกราวสมัยรัชกาลที่ 5 ที่อาศัยการดูเวลาจากนาฬิกาตามเข็มนาทีและชั่วโมงแทน ดังนั้นความหมายเกี่ยวกับการบอกเวลาของคำว่า "บาท" จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะสูญความหมายไปในที่สุด

2. ความเปรียบ (Metaphor)การที่มนุษย์มองเห็นความคล้ายคลึงของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จึงนำไปเปรียบเทียบกันในทางใดทางหนึ่ง อาทิ รูปร่าง คุณสมบัติ ฯลฯ ส่งผลให้ความหมายของคำกว้างออกไปมาก

ขึ้น เช่น คำว่า “น้อยหน่า” ตามรูปศัพท์หมายถึง ผลไม้ชนิดหนึ่งที่มีเปลือกขรุขระเป็นตาๆมีขนาดพอมือสำหรับมือถือได้ (ราชบัณฑิตยสถาน,2556:612)ดังนั้นผู้ที่ใช้ลูกระเบิดเห็นความคล้ายคลึงกันระหว่างลูกระเบิดกับลูกน้อยหน่า จึงใช้คำว่า “น้อยหน่า” ในความหมายของระเบิดด้วยเหตุนี้จึงทำให้ศัพท์ดังกล่าวมีความหมายเพิ่มมากขึ้น

3. การใช้คำร่วมกัน คำๆหนึ่งที่ใช้ร่วมกันกับอีกคำหนึ่งจนบ่อยครั้ง อาจส่งผลให้เกิดความหมายกว้างมากขึ้น โดยนำความหมายที่เกิดร่วมด้วยมารวมไว้ ต่อมาคำดังกล่าวสามารถใช้เดี่ยวๆได้โดยมีความหมายแทนอีกคำหนึ่งได้เลย

ภาษาไทยมักพบการเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้ในคำซ้อน เช่นคำว่า “แพ้ชนะ” คำคู่เดียวกันนี้ในสมัยก่อนคงใช้ “พ่ายแพ้” คำว่า “พ่าย” มีความหมายว่า แพ้ แต่ความหมายของคำว่า “แพ้” หมายถึงชนะ ดังที่ปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงว่า

“ตนกูพุ่งช้าง ขุนสามชนตัวชื่อมาสเมือง<u>แพ้</u> ขุนสามชนพ่ายหนี พ่อกูจึ่งขึ้นชื่อกูชื่อพระรามคำแหง”

คำว่า “แพ้” ในที่นี้คือ ชนะ แต่ในปัจจุบัน คำว่า “แพ้” หมายถึง สู้ไม่ได้ ทนไม่ได้ ตรงกันข้ามกับชนะ

นอกจากนี้พบว่า คำบางคำมีลักษณะเป็นคำซ้อน นั่นคือ มีความหมายเหมือนกัน แต่ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะคำซ้อนเป็นคำเดี่ยว และมีความหมายใหม่เช่นคำว่า “เสียหาย” ในปัจจุบันคำว่า “เสีย” ในภาษากรุงเทพฯ เมื่อใช้เป็นคำเดี่ยวก็ไม่ได้มีความหมายว่า หาย แต่ใช้ในความหมายว่าอยู่ในสภาพที่ทำงานไม่ได้หรือใช้งานไม่ได้ นอกจากนี้คำว่า “เสียหาย” ก็มีความหมายใหม่ ซึ่งทำให้เสียหายไม่ได้อยู่ในลักษณะคำซ้อนต่อไป

4. คำต้องห้าม(Taboo words) คำบางคำอาจเป็นคำที่ต้องห้าม ซึ่งอาจใช้แล้วมีความหมายส่อไปในทางที่ไม่ดีหรือมีความไปในทางลบ ดังนั้นคนเหล่านี้จึงไม่สามารถใช้ได้ จึงเลี่ยงไปในความหมายอื่นแทน เช่น คำว่า “แก่” มีความหมายไปในทางลบ หมายถึง ไร้ประโยชน์หรือไร้สมรรถภาพ เพื่อเลี่ยงความหมายที่ส่อไปในทางลบนี้จึงใช้คำว่า “ผู้สูงอายุ” แทนคำว่า คนแก่ หรือคำว่า “สลัม” เปลี่ยนมาใช้คำว่า “ชุมชนแออัด” แทน เป็นต้น

การพิจารณาลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย

การเปลี่ยนแปลงทางความหมาย อาจพิจารณาได้ 2 ลักษณะ สรุปได้ดังนี้ (ดุษฎีพร ชำนิโรคศานต์, 2526: 44)

1. พิจารณาความหมายโดยตรงของคำ กล่าวคือ คำหนึ่งที่มีความหมายอย่างหนึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงย้ายที่ความหมายเป็นอีกความหมายหนึ่ง เช่น

สินสอด ความหมายเดิม สินบน

ความหมายปัจจุบัน ทรัพย์สินที่ให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิงที่จะแต่งงานเป็นค่าน้ำนมข้าวป้อน หรือความหมายด้านกฎหมาย หมายถึง ทรัพย์สินซึ่งฝ่ายชายให้แก่บิดา มารดา ผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิงแล้วแต่กรณีเพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรส

2. พิจารณาจากบริบทของคำ กล่าวคือ คำอาจจะปรากฏบริบทที่ต่างไปจากเดิมถ้าคำหนึ่งเคยปรากฏในบริบททั่วๆไปที่มีใช้อย่างกว้างขวาง หรือหลายความหมาย แต่ต่อมาคำดังกล่าวปรากฏในบริบทที่แคบกว่าเดิมหรือมีใช้น้อยลง ซึ่งคำนั้นจะมีความหมายแคบเข้า หรือคำหนึ่งเคยปรากฏในบริบทเฉพาะคำนั้นมีความหมายแคบ แต่ต่อมาคำนั้นปรากฏในบริบทกว้างกว่าเดิม มีใช้เพิ่มมากขึ้น คำนั้นจะมีความหมายกว้างออก

การเปลี่ยนแปลงทางความหมาย

การเปลี่ยนแปลงความหมาย หมายถึง ความหมายของคำใดคำหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปโดยมีลักษณะเพิ่มขึ้นหรือลดน้อยลง รวมไปถึงอาจมีความหมายเปลี่ยนไปจากเดิมโดยสิ้นเชิง ซึ่งคำในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ(ณัฐวรรณ ชั่งใจ, 2555 : 148-153) ดังนี้

1. ความหมายแคบเข้า หมายถึง สิ่งที่คำนั้นมีความหมายถึงหรืออ้างถึง โดยมีจำนวน ประเภท ปริมาณหรือขอบเขตที่น้อยลง ซึ่งคำที่มีความหมายแคบเข้ามีลักษณะต่างๆ ดังนี้

1.1 คำซึ่งสมัยหนึ่งเคยมีความหมายกว้าง ต่อมาเปลี่ยนไปมีความหมายเฉพาะเจาะจงขึ้น

เช่น คำว่า **ขับ** แปลว่า บังคับ ขี่ ไล่ต้อน (ในปัจจุบันมีความหมายว่าควบคุมพาหนะ แต่สมัยโบราณใช้กับสัตว์พาหนะ) คำว่า ขับ (บังคับ ขี่ ไล่ต้อน) เป็นคำศัพท์โบราณใช้สืบต่อมาจนสมัยปัจจุบัน ซึ่งปัจจุบันนั้นมีความหมายเฉพาะบังคับควบคุมพาหนะเท่านั้น ไม่ใช้ขับกับสัตว์ ขับ ในสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยานั้นใช้ในความหมายบังคับควบคุมทั้งสัตว์และพาหนะ ตัวอย่าง

- ขุนสามชนเจ้าเมืองฉอดมาท่อเมืองตาก พ่อกูไปรบขุนสามชนหัวซ้าย ขุนสามชน**ขับ**มาหัวขวา ขุนสามชนเกลื่อนเข้า ไพร่ฟ้าหน้าใสพ่อกูหนีญญ่ายพ่ายจแจ้(น) กูบ่หนีกูขี่ช้างเบกพลกู**ขับ**เข้าก่อนพ่อกู กูต่อช้างด้วยขุนสามชน *(ศิลาจารึกหลักที่ 1)*
- เจ้าศรีศรัทธาราชจุลามุนีจึง**ขับ**แม่ช้างไล่ตามตี *(ศิลาจารึกหลักที่ 2)*
- มาตราหนึ่ง **ขับ**ฝูงวัวไปลุยเข้า (ข้าว) ท่านเสียก็ดี **ขับ**ฝูงควายไปลุยเข้า (ข้าว) ท่านเสียก็ดี ขับโขลง(ช้าง)ลุยเข้า (ข้าว) ท่านเสียก็ดี ท่านให้ไหมโดยระบิลเมือง *(กฎหมายตราสามดวง ลักษณะเบ็ดเสร็จ หน้า 382)*

- อนึ่งผู้ใดบังอาจ**ขับ**ล้อเกวียนเหยียบลัดเข้า(ข้าว) ท่านเมื่อเป็นรวงไซร้ ท่านให้เจ้าไร่นาเจ้านาปลดเอากระบือโคเทียมเกวียนมานั้นไว้ตอนหนึ่ง แลขาเกวียนขาหนึ่งค่าเท่าใดให้ไหมเท่านั้น *(กฎหมายตราสามดวง ลักษณะเบ็ดเสร็จ หน้า 382)*

คำว่า **ขับ** ในสมัยโบราณมีความหมายว่า ควบคุมสัตว์และพาหนะ สมัยหลังต่อมา (กำหนดยุคสมัยไม่ได้) จึงมีการแยกคำมาใช้ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น คือใช้คำว่า ขี่ ไล่ ต้อน ในความหมายควบคุมบังคับสัตว์ และใช้คำว่า ขับ ในความหมายควบคุมบังคับพาหนะ เช่น ขับรถ ขับเรือ ขับเครื่องบิน ขับเกวียน ฯลฯ และคำที่มีความหมายเกี่ยวเนื่องกันอีกจำนวนหนึ่งคือ ขับไล่ ขับขี่ ขับเคี่ยว เป็นต้น

คำว่า**หนุ่ม** แปลว่า วัยรุ่น วัยกำยำ (ปัจจุบัน แปลว่า วัยรุ่น วัยกำยำ เพศชาย แต่ในสมัยโบราณหมายถึงทั้งเพศชาย เพศหญิง) คำว่า **หนุ่ม** เป็นคำมรดกใช้ในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ ด้วยและยังคงความหมายเดิมว่า วัยรุ่น วัยกำยำ ใช้ทั้งเพศชาย เพศหญิง แต่ในภาษามาตรฐานปัจจุบันคำว่า หนุ่ม นั้นหมายถึงวัยรุ่น วัยกำยำ ใช้เฉพาะเพศชาย ส่วนเพศหญิงเราจะใช้ว่า สาวและมักจะใช้คู่กันว่าวัยหนุ่มสาว ส่วนในสมัยสุโขทัยนั้นใช้ **หนุ่ม** หมายถึงวัยรุ่น วัยกำยำ ทั้งสองเพศ ดังตัวอย่าง

- หญิงทั้งหลายอันยัง**หนุ่ม** และจะควรมีลูกนั้น ที่ใต้ท้องน้อยภายในแห่งตน แร่งมาเกิดนั้นมีก้อนเลือดก้อนหนึ่ง *(ไตรภูมิพระร่วง หน้า 38)*
- เมื่อเขายัง**หนุ่ม**อยู่นั้นก็ดี เมื่อเขาจะแรกรักใคร่กันก็ดี เมื่อเขาแรกได้กันเป็นผัวเป็นเมียก็ดีแลเขาอยู่ด้วยกันแลเสพเมถุนไส้แต่ ๗ วันนั้นแล *(ไตรภูมิพระร่วง หน้า 46)*
- (เทพธิดา) ประดับด้วยสนิมอาภรณ์รุ่งเรือง แลมีรูปโฉมโนมพรรณ**หนุ่ม**แลงามดังสาวอันได้ 16 ปีอยู่ชั่วตนแล *(ไตรภูมิพระร่วง หน้า 100)*
- แลมีรูปโฉมโนมพรรณอันงามดั่งสาวอันได้ 16 เข้า แลรูปเขานั้นบ่ห่อนรู้เฒ่ารู้แก่แล**หนุ่ม**ดังนั้นชั่วตนทุกๆ คนแล *(ไตรภูมิพระร่วง หน้า 45)*

คำว่า **หนุ่ม** (วัยรุ่น วัยกำยำ) ใช้ในยุคเดียวกับคำว่า บ่าว-สาว (มีความหมายว่าชาย-หญิง) ภายหลังสมัยอยุธยาคำว่า บ่าว เปลี่ยนความหมายไปเป็นบ่าวไพร่ (คนรับใช้) คำว่า สาว (แปลว่า หญิง) ไม่มีคำแสดงเพศชายเป็นคู่ จึงนำคำว่า หนุ่ม (วัยรุ่น วัยกำยำ) มาใช้เป็นคำคู่ว่า หนุ่มสาว เป็นผลให้คำว่า หนุ่มในยุคหลังต่อมาเปลี่ยนความหมายเป็น **“เพศชายวัยกำยำ”**ในขณะเดียวกันคำว่า สาว ก็เปลี่ยนความหมายเป็น **“วัยกำยำของเพศหญิง”**

ในภาษามาตรฐานปัจจุบันจึงใช้ **หนุ่ม** ในความหมายว่า เพศชาย วัยกำยำเพศเดียว (ไม่รวมเพศหญิงเหมือนความหมายสมัยโบราณ) และมีคำที่เกี่ยวเนื่องกันอีก เช่น หนุ่มน้อย วัยหนุ่ม หนุ่มแน่น หนุ่มเหน้า และหนุ่มเหน้าสาวสวย หนุ่มสาวพราวเสน่ห์ เป็นต้น

1.2 คำซึ่งสมัยหนึ่งเคยมีหลายความหมาย ต่อมามีความหมายน้อยลง เช่น

ลุ่ม แปลว่า ต่ำ ใต้ ข้างล่าง (ปัจจุบันหมายถึง พื้นดินต่ำ เรียกว่าที่ลุ่มที่ดอน) คำว่า **ลุ่ม**

เป็นคำมรดกใช้กว้างขวางในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ ในความหมายข้างล่าง (ลุ่มกับเทิงคือข้างล่างข้างบน) ในภาษาอีสานมีภาษิตว่า *"นอนเทิงให้เบิ่งลุ่ม นอนขุมให้เบิ่งเทิง"* แปลว่า นอนข้างบนให้มองดูข้างล่าง นอนในหลุมให้มองดูข้างบน (หมายความว่า ผู้ใหญ่ที่อยู่เหนือสังคมให้ดูแลใส่ใจผู้ด้อยโอกาส และผู้น้อยผู้ด้อยโอกาสให้ดูแบบอย่างผู้ใหญ่)

คำว่า **ลุ่ม** (ต่ำ ใต้ ข้างล่าง) พบว่าเป็นคำศัพท์โบราณใช้สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน และดูเหมือนว่าใช้สื่อสารกันในวงแคบในภาษาภาคกลาง ในเอกสารสมัยสุโขทัยพบว่าใช้ในความหมายข้างใต้ ข้างล่าง ดังตัวอย่าง

- แผ่นดินในอุตรกุรุทวีปนั้นราบคาบเสมอกันงามหนักหนา บ่มิได้เป็นขุมเป็นภูบ่มิได้**ลุ่ม**บ่มิได้เทง *(ไตรภูมิพระร่วง หน้า 78)*
- งูเงี้ยวพิษทั้งหลาย**ลุ่ม**ฟ้า *(โองการแช่งน้ำ หน้า 65)*

คำว่า **ลุ่ม** (ต่ำ ใต้ ข้างล่าง) ในภาษามาตรฐานปัจจุบันใช้น้อยมาก และจะใช้แสดงความหมายว่าต่ำ เช่น ที่ลุ่ม นาลุ่ม ที่ราบลุ่ม ที่ลุ่มแอ่งกระทะ ที่ลุ่มที่ดอน และบางแห่งความหมายคลี่คลายไปบ้าง เช่น ลุ่มๆ ดอนๆ ลุ่มหลง เป็นต้น

2. ความหมายกว้างออก หมายถึง สิ่งที่คำนั้นมีความหมายถึงหรืออ้างถึง โดยมีจำนวน ประเภท หรือปริมาณหรือขอบเขตที่เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งคำที่มีความหมายกว้างออกมีลักษณะต่างๆดังนี้

2.1 คำซึ่งสมัยหนึ่งเคยมีความหมายเฉพาะเจาะจง ต่อมาเปลี่ยนไปมีความหมายกว้าง ซึ่งพบคำในสมัยรัตนโกสินทร์ เช่น**สวน** เดิมหมายถึง ที่ซึ่งกั้นเป็นเขตไว้สำหรับปลูกต้นไม้ ปัจจุบันใช้ หมายถึง ที่ซึ่งกั้นไว้เป็นขอบเขต เช่น สวนงู สวนสัตว์

2.2 คำซึ่งสมัยหนึ่งเคยมีความหมายเดียว ภาษาไทยปัจจุบันมีหลายความหมาย เช่น

คำว่า "มัก" เดิมหมายถึง ชอบ ปัจจุบันใช้หลายความหมายคือ ชอบ พอใจโดยมาก ค่อนข้าง เนือง ๆ เช่น เขาเป็นคนมักมาก

3. ความหมายย้ายที่ หมายถึง คำหนึ่งซึ่งเดิมมีความหมายอย่างหนึ่ง แต่ต่อมามีความหมายอีกอย่างหนึ่ง เช่น

เพื่อ แปลว่า เพราะว่า ด้วยเหตุว่า (ปัจจุบัน แปลว่า สำหรับ เกี่ยวเนื่องด้วย) คำว่า **เพื่อ** เป็นคำศัพท์โบราณที่ใช้สืบต่อมาจนปัจจุบัน และไม่นิยมใช้ในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ พบใช้ในเอกสารสมัยสุโขทัย มีความหมายว่า เพราะว่า ด้วยเหตุว่า ดังตัวอย่าง

- เมื่อก่อนลายสือไทยนี้บ่มี 1205 ศกปีมะแม พ่อขุนรามคำแหงหาใคร่ใจในใจแลใส่ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้จึงมี**เพื่อ**ขุนผู้นั้นใส่ไว้ *(ศิลาจารึกหลักที่ 1)*

แพ้ แปลว่า ชนะ มีชัย (ปัจจุบันแปลว่า พ่าย ปราชัย) คำว่า **แพ้** เป็นคำมรดกใช้อยู่ในภาษาถิ่นไทยในประเทศและนอกประเทศ มีความหมายว่า ชนะ มีชัย เหมือนกับสุโขทัย ตัวอย่างการใช้คำว่า แพ้ ในสมัยสุโขทัย

- ตนกูพุ่งช้างขุนสามชนตัวชื่อมาสเมือง**แพ้** ขุนสามชนพ่ายหนี *(ศิลาจารึกหลักที่ 1)*

คำว่า **แพ้** ในสมัยสุโขทัย มีความหมายว่า ชนะ มีชัย โดยเฉพาะในตัวอย่างจากศิลาจารึกหลักที่ 1 มีทั้ง แพ้ และ พ่ายหนี แสดงความหมายตรงกันข้าม คือ แพ้ (มีชัย) และ พ่าย (ปราชัย) ภายหลังต่อมา (กำหนดยุคสมัยไม่ได้) เรานิยมใช้เป็นคำซ้อนกันว่า พ่ายแพ้ หรือ แพ้พ่าย เป็นการเน้นความหมายของคำให้เด่นชัดขึ้น และมีคำว่า ชนะ มาแทนที่คำว่า แพ้ เป็นผลให้คนยุคหลังต่อมาเข้าใจว่าแพ้และพ่ายมีความหมายเดียวกัน

คำว่า **แพ้** (ชนะ มีชัย) ในภาษาไทยถิ่นเหนือ อีสานและลาวยังใช้ในความหมายว่าชนะมีชัย ในปัจจุบัน ภาคอีสานออกเสียงว่า **แพ้** เช่น บาปบ่แพ้บุญ (บาปไม่ชนะบุญ) ภาคเหนือไทยลื้อ ไทยเขินออกเสียงว่า “แป้” หรือ “แป๊” เช่น

สรุป

การเปลี่ยนแปลงภาษาด้านความหมาย เป็นการเปลี่ยนแปลงที่พิจารณาจากความหมายของคำที่มีการใช้แตกต่างกันในแต่ละสมัยโดยที่รูปคำศัพท์นั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยที่ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายนั้น ได้แก่ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ ความเปรียบ

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบ่งเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ ความหมายแคบเข้า ความหมายกว้างออก และความหมายย้ายที่

แบบฝึกหัด

1. การเปลี่ยนแปลงภาษาด้านความหมาย หมายถึงอะไร
2. ปัจจัยใดบ้างที่ทำให้คำเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย
3. การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำในลักษณะความหมายแคบเข้า มีกี่ประเภท อะไรบ้าง อธิบายและยกตัวอย่าง
4. หากความหมายของคำเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่มีความหมายเพิ่มขึ้นจากเดิม เรียกการเปลี่ยนแปลงความหมายนี้ว่าอะไร อธิบาย
5. จงวิเคราะห์คำที่ขีดเส้นใต้ต่อไปนี้ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงทางความหมายลักษณะใด จงอธิบาย

5.11205 ศกปีมะแม พ่อขุนรามคำแหงหาใคร่ใจในใจแล<u>ใส่</u>ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้จึงมี<u>เพื่อ</u>ขุนผู้นั้นใส่ไว้ (จารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 4 บรรทัดที่ 9-10)

5.2เมื่อชั่วพ่อกูกู<u>บำเรอ</u>แก่พ่อกูบำเรอแก่แม่กูกูได้ตัวเนื้อตัวปลากูเอามาแก่พ่อกู...(จารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 11-12)

5.3 พ่อกูตายยังพี่กู กูพร่ำบำเรอแก่พี่กูดั่งบำเรอแก่พ่อกู พี่กูตายจึงได้เมืองแก่กู<u>ทังกลม</u>(จารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 16-17)

5.4 มีบ้านใหญ่บ้านเล็กมีป่าม่วงป่าขาม ดูงามดังแกล้งแต่ง (จารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 2 บรรทัดที่ 35-36)

5.5ตนกูพุ่งช้างขุนสามชนตัวชื่อมาสเมืองแพ้ ขุนสามชนพ่ายหนีพ่อกูจึ่งขึ้นชื่อกูชื่อพระรามคำแหง (จารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 8-10)

6.แต่งหญิง ผู้ เผือก มโน นก จากคำศัพท์สแลงของการใช้ภาษาวัยรุ่นในปัจจุบัน (พ.ศ. 2560) นี้มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงภาษาทางความหมายหรือไม่อย่างไร จงอธิบาย

เอกสารอ้างอิง

ณัฐวรรณ ชั่งใจ.(2555).**วิวัฒนาการของภาษาไทย.**กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ดุษฎีพร ชำนิโรคศานต์. (2526). **ภาษาศาสตร์เชิงประวัติและภาษาไทยเปรียบเทียบ.** กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.

ธวัช ปุณโณทก. (2553).**วิวัฒนาการภาษาไทยและอักษรไทย.**กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554.** กรุงเทพฯ :นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

_______. (2554). **พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ไตรภูมิกถา,** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท สหมิตรพริ้นติ้งอแนด์พับลิสชิ่ง จำกัด.

_______. (2556). **พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง มหาราช หลักที่ 1,** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัท สหมิตรพริ้นติ้งอแนด์พับลิสชิ่ง จำกัด.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 5
เรื่อง คำยืมและการเปลี่ยนแปลงด้านไวยากรณ์

หัวข้อเนื้อหา

1. คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต
2. การสร้างคำแบบไวยากรณ์ภาษาบาลีและสันสกฤต
3. การยืมคำภาษาเขมร
4. การสร้างคำแบบไวยากรณ์ภาษาเขมร
5. สรุป

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อเรียนบทเรียนนี้แล้วนักศึกษาสามารถแสดงพฤติกรรมต่อไปนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคำยืมภาษาบาลี สันสกฤต และเขมรได้
2. วิเคราะห์คำยืมจากวรรณคดีสมัยต่าง ๆ ได้
3. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไวยากรณ์คำยืม
4. สามารถวิเคราะห์การสร้างคำแบบไวยากรณ์คำยืมได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. บรรยายเนื้อหาจากเอกสาร และ power pointเรื่อง คำยืมและการเปลี่ยนแปลงด้านไวยากรณ์
2. นักศึกษาสรุปเนื้อหา อภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
3. นักศึกษาตอบคำถามท้ายบท
4. นักศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงภาษาด้านคำยืมและไวยากรณ์คำยืมจากวรรณคดีสมัยต่าง ๆ ที่กำหนดให้ได้ พร้อมนำเสนอผลการวิเคราะห์หน้าชั้นเรียนในคาบถัดไป

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนวิชา วิวัฒนาการภาษาไทยบทที่ 5
2. เครื่องฉายแผ่นทึบ
3. คอมพิวเตอร์ , power point เรื่อง คำยืมและการเปลี่ยนแปลงด้านไวยากรณ์
4. แบบฝึกหัด

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรม
2. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
3. ตรวจแบบฝึกหัดท้ายบท
4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์หน้าชั้นเรียน

บทที่ 5
คำยืมและการเปลี่ยนแปลงด้านไวยากรณ์

การยืมคำเป็นการพัฒนาทางด้านคำไทยอย่างหนึ่ง เพราะเมื่อสังคมไทยเจริญรุ่งเรืองขึ้นโดยสร้างคำไทยมาใช้เพิ่มเติม และเมื่อมีการติดต่อสัมพันธ์กับชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะชาติที่มีความเจริญ ทางวัฒนธรรม เรามักจะรับวัฒนธรรมของชาตินั้นมา และขณะเดียวกันย่อมรับเอาคำของชาตินั้นมาใช้พูดจากันด้วย

การที่คำยืมภาษาต่างประเทศเข้ามาปะปนกับภาษาไทยเป็นจำนวนมาก ไวยากรณ์ของภาษานั้นย่อมติดมากับภาษานั้น ๆ ด้วย เช่น คำสมาส การสนธิ (ภาษาบาลีและสันสกฤต) คำแผลง (ภาษาเขมร)

ในบทนี้จะกล่าวถึงคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต ภาษาเขมร (ส่วนคำยืมภาษาอื่นมีอิทธิพลต่อโครงสร้างไวยากรณ์ภาษาไทยไม่มากจึงไม่กล่าวถึง) (ธวัช ปุณโณทก, 2553: 145)

วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2526 : 128-129) กล่าวถึงการยืมภาษา อันเป็นลักษณะของการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากอิทธิพลภายนอก จำแนกได้ 3 ประเภท ได้แก่ การยืมอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม การยืมอันเนื่องมาจากความใกล้ชิด และการยืมจากภาษากลุ่ม

การยืมอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม หมายถึง เมื่อชน 2 กลุ่มซึ่งต่างภาษาต่างวัฒนธรรมกันมีโอกาสติดต่อสื่อสารกัน กลุ่มที่มีวัฒนธรรมหรือความอยู่ที่เจริญน้อยกว่ามักจะรับเอาลักษณะความเป็นอยู่ หรือวัฒนธรรมบางอย่างจากกลุ่มที่เจริญมากกว่า

การยืมอันเนื่องมาจากความใกล้ชิด หมายถึง การยืมคำจากภาษาอื่นเข้ามาใช้และการยืมนี้เกิดจากการที่คนต่างภาษากันอยู่ร่วมในสังคมเดียวกันมานาน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากในชีวิตประจำวันจึงเกิดการหยิบยืมกันขึ้น การยืมลักษณะนี้อาจเกิดขึ้นกับทั้งสองภาษา กล่าวคือต่างฝ่ายต่างยืมกันและกันนั่นเอง

ส่วนการยืมจากภาษากลุ่ม หมายถึง การยืมจากภาษาของคนต่างกลุ่มกัน ซึ่งอาจเป็นกลุ่มทางภูมิศาสตร์(ภาษาถิ่นอื่น) หรือกลุ่มทางสังคม (อยู่ถิ่นเดียวกันแต่อาจต่างกันเพราะฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา ฯลฯ) ก็ได้ แต่ยังนับว่าเป็นภาษาเดียวกันอยู่ มิใช่การยืมต่างภาษาเหมือนการยืมข้างต้น

ลักษณะของการยืมคำ

ลักษณะของการยืมคำ แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ (วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์, 2526: 130-134)ดังนี้

1. ทับศัพท์ หมายถึง การนำคำจากอีกภาษาหนึ่งเข้าไปใช้ในอีกภาษาหนึ่งโดยตรง เช่น ไทยยืมภาษาจีนมาใช้ในภาษาไทย ตัวอย่างคำ โต๊ะ เก้าอี้ ซาลาเปา เป็นต้น การยืมลักษณะนี้มีลักษณะเด่น คือ ความพยายามที่จะรักษาเสียงไว้ให้เหมือนภาษาเดิมที่ยืมมา แต่ว่าการรักษาเสียงเดิมไว้จะมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความคล้ายคลึงของระบบเสียงของภาษาที่ให้ยืม และภาษาที่เป็นผู้ยืม

2. การแปลศัพท์ หมายถึง การยืมความหมายของอีกภาษาหนึ่งมาใช้ โดยการแปลความหมายของศัพท์ชนิดคำต่อคำ ดังนั้น เรื่องเสียงจึงไม่เป็นปัญหาเพราะมิได้ยืมเสียงมาด้วย การแปลศัพท์นี้มักเป็นการแปลคำประสมหรือสำนวนการพูดเท่านั้นจะไม่เป็นคำศัพท์โดด ๆ

การยืมชนิดแปลศัพท์นี้ ภาษาไทยมี 2 ลักษณะ คือ บางครั้งจะนำเอาภาษาสันสกฤตมาเป็นคำแปล ถ้าภาษาที่ให้ยืมไม่ใช่ภาษาสันสกฤตเสียเอง บางครั้งก็ใช้คำไทยล้วน ๆ แปล บางครั้งก็ใช้คำไทยปนกับสันสกฤตหรือภาษาอื่น

3. การยืมความหมาย เป็นการยืมความหมายซึ่งเดิมไม่มีใช้อยู่ในภาษาไทยเข้ามาใช้ และสร้างคำขึ้นมาใหม่เพื่อใช้กับความหมายที่ยืมมา คำประเภทนี้มักเป็นศัพท์วิชาการต่าง ๆ ที่เราพยายามบัญญัติศัพท์ไทยขึ้นมาใช้แทนที่การทับศัพท์ แต่ในการบัญญัตินี้บางครั้งเราก็หันไปเอาคำในภาษาสันสกฤตมาใช้

การยืมคำภาษาบาลีและสันสกฤต

หลักสังเกตคำภาษาบาลีสันสกฤต

คำภาษาบาลีและสันสกฤต เราได้นำมาใช้ในภาษาไทยเป็นจำนวนมาก เห็นได้จากวรรณคดีและบรรดาคำใหม่ ๆ ที่เราบัญญัติขึ้นใช้ในภาษาไทย โดยเฉพาะคำที่เกี่ยวกับวิทยาการต่าง ๆ บางคำเรานำมาใช้เฉพาะสันสกฤตบางคำก็นำมาใช้เฉพาะภาษาบาลี และบางคำเราก็นำมาใช้ทั้งภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต

แม้ว่าคำภาษาบาลีและสันสกฤตจะเป็นภาษาที่จัดอยู่ในตระกูลเดียวกัน แต่ลักษณะของคำและการใช้อักษรยังมีข้อแตกต่างกันอยู่ เพราะฉะนั้นจึงควรรู้ลักษณะที่แตกต่างกันไว้บ้าง เพื่อเป็นหลักสังเกตในการเทียบเคียงทั้ง 2 ภาษา แต่หลักสังเกตที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นแต่เพียงหลักทั่วๆไปที่ควรรู้ไว้เป็นเบื้องต้นเท่านั้น เพราะความแตกต่างของทั้งสองภาษานี้มีมากเกินกว่าที่ควรจะแสดงไว้โดยละเอียด

กำชัย ทองหล่อ (2554 : 139 -147) ได้ให้หลักการสังเกตความแตกต่างระหว่างคำภาษาบาลีและสันสกฤตไว้ดังนี้

1. สระภาษาบาลีมี 8 ตัว คือ อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ
   สระสันสกฤตมี 14 ตัว คือ อ อา อิ อี อุ อู ฤ ฤๅ ฦ ฦๅ เอ ไอ โอ เอา
2. พยัญชนะบาลีมี 33 ตัว คือ

วรรค/แถวที่	1	2	3	4	5
วรรค กะ	ก	ข	ค	ฆ	ง
วรรค จะ	จ	ฉ	ช	ฌ	ญ
วรรค ฏะ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ
วรรค ตะ	ต	ถ	ท	ธ	น
วรรค ปะ	ป	ผ	พ	ภ	ม
เศษวรรค	ย ร ล ว ส ห ฬ ํ(อัง)				

พยัญชนะสันสกฤตมี 34 ตัว (ไม่นับนิคหิต) คือมีตัว ศ ษ เพิ่มเข้ามาอีก 2 ตัว นอกนั้นเหมือนภาษาบาลี

3. ตัวสะกดในบาลี จะต้องมีตัวพยัญชนะตามหลัง เช่น กังขา อิจฉา ทุกข์ เป็นต้น แต่ตัวสะกดในสันสกฤต ไม่ต้องมีพยัญชนะตามหลังก็ได้ เช่น มนัส วิทยา ศัตรู จักรี เป็นต้น

4. ตัวสะกดในภาษาบาลีแบ่งออกเป็นสองพวก คือ เป็นพยัญชนะวรรคพวกหนึ่ง เป็นพยัญชนะเศษวรรคพวกหนึ่ง มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

4.1 พยัญชนะวรรค ใช้เป็นตัวสะกดได้เฉพาะพยัญชนะวรรคแถวที่ 1 3 และ 5 ของวรรคเท่านั้น นอกนั้นเป็นตัวสะกดไม่ได้ แต่พยัญชนะวรรคในสันสกฤต นอกจากจะใช้เป็นตัวสะกดในหลักเกณฑ์บาลีแล้ว ยังมีหลักอื่นๆดังนี้

- ตัวสะกดตัวตามไม่ต้องเรียงลำดับตามแบบบาลีก็ได้ พยัญชนะวรรคแถวที่ 3 เป็นตัวสะกด พยัญชนะวรรคแถวที่ 5 เป็นตัวตามได้ เช่น ปรัชญา อาชญา เป็นต้น
- ตัวสะกดตัวตามเป็นพยัญชนะต่างวรรคกันก็ได้ เช่น มุกดา อัคนี ศักดิ เป็นต้น

4.2 พยัญชนะเศษวรรคในบาลีที่ใช้เป็นตัวสะกดได้มี 5 ตัว คือ ย ล ว ส ฬ มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

- ตัว ย จะเป็นตัวสะกดได้เมื่อ ย หรือ ห ตามหลัง เช่น อัยยิกา คุยห ฯลฯ
- ตัว ล จะเป็นตัวสะกดได้เมื่อ ล ย หรือ ห ตามหลัง เช่น มัลลิกา กัลยาณวุลห ฯลฯ
- ตัว ว และ ฬ จะเป็นตัวสะกดได้เมื่อมีตัว ห ตามหลัง เช่น ชิวหา วิรุฬหก อาสาฬห ฯลฯ
- ตัว ส จะเป็นตัวสะกดได้เมื่อ ต น ม ย ว หรือ ส ตามหลัง เช่น ภัสตา มัสสุตัสมา ฯลฯ

ในภาษาสันสกฤต มีหลักเกณฑ์คล้ายกับบาลี แต่มีตัวสะกดเพิ่มอีกสองตัว คือ ศ ษ เช่น อัศว พฤศจิกายน ราษฎร ฯลฯ

ส่วนตัว ร กับ ห เป็นตัวสะกดไม่ได้ทั้งในบาลีและสันสกฤต แต่เมื่อนำมาใช้ในภาษาไทยเราให้เป็นตัวสะกดด้วย เช่น พรหม พราหมณ์ จร ศร อมร อาหาร บริวาร อาการ วรรค พรรค สรร มรรค ฯลฯ

การยืมคำภาษาอื่นเข้ามาใช้ในภาษาไทย เป็นการพัฒนาทางด้านภาษารูปแบบหนึ่ง ในภาษาไทยปัจจุบันพบว่ามีคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในวงการวิชาการ คำยืมเหล่านี้บางคำใช้อยู่ในภาษาไทยจนเป็นคำพื้นๆ ใช้เจรจากันในชีวิตประจำวัน เช่น บาท สตางค์ ศีลธรรม พระ ภาษา เกียรติ บาป บุญ เวร กรรม สัตว์ พืช ทาน สุข ทุกข์

คำบาลีสันสกฤตที่นำเข้ามาในสมัยสุโขทัยนั้น มักจะเป็นคำที่ใช้ในกลุ่มผู้รู้ ผู้คงแก่เรียนและพระสงฆ์ แต่ชาวบ้านทั่วไปยังนิยมใช้คำไทยพื้นๆ ที่เรียกว่า “คำมรดก” แม้ว่าในศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงสร้างเมื่อ พ.ศ.1835 ต่อมาในรัชสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท มีคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตมากขึ้น ดังศิลาจารึกหลักที่ 2 พระมหาสวามีศรัทธาราชจุฬามุนีฯ สร้างเมื่อ พ.ศ.1900 ปรากฏว่านิยมคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมากขึ้น โดยเฉพาะเตภูมิกถาหรือไตรภูมิพระร่วง อันเป็นตำราวิชาการด้านพุทธศาสนา จึงมีคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตเพิ่มมากขึ้นเป็นทวีคูณ แสดงว่ายิ่งสังคมไทยพัฒนาเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น ย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องใช้คำศัพท์เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะคำศัพท์ที่ใช้ทางด้านวิชาการศาสนาและตำราอื่นๆ (ธวัช ปุณโณทก, 2553: 146)

ตัวอย่างคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง
ราตรี ธันวารชร (2542: 34-49) ได้ศึกษาคำที่มีรากศัพท์จากภาษาบาลีและสันสกฤต ดังนี้

- เจดี	ปัจจุบันใช้	เจดีย์
- ญูดด	ปัจจุบันใช้	ญัตติ
- เถร	ปัจจุบันใช้	เถร
- นีสไสยมูด	ปัจจุบันใช้	-
- เพชบูรี	ปัจจุบันใช้	เพชรบุรี
- สงงฆราช	ปัจจุบันใช้	สังฆราช
- สรธา	ปัจจุบันใช้	ศรัทธา
- สาสน	ปัจจุบันใช้	ศาสนา
- สีล	ปัจจุบันใช้	ศีล
- อจน	ปัจจุบันใช้	-
- อไรญิก, อไรญิญก, อรญิญก	ปัจจุบันใช้	อรัญญิก
- (เวียง) จัน	ปัจจุบันใช้	เวียงจันทน์
- ตรีบูร	ปัจจุบันใช้	-
- ปีดกไตร	ปัจจุบันใช้	ไตรปิฎก
- (ถิ่น)ถ้าน	ปัจจุบันใช้	ถิ่นฐาน
- ธรมม	ปัจจุบันใช้	ธรรม
- บุน	ปัจจุบันใช้	บุญ
- ปราชญ	ปัจจุบันใช้	ปราชญ์
- ปราสาท	ปัจจุบันใช้	ปราสาท
- พรนษา	ปัจจุบันใช้	พรรษา
- ศรีธรมมราช, สรีธรมมราช	ปัจจุบันใช้	ศรีธรรมราช
- ศรีรดรธาตุ	ปัจจุบันใช้	-
- ษราชชนาไล, ศรีสชชนาไล	ปัจจุบันใช้	-
- ษรีอีนทราทีตย, สรีอีนทราทีตย	ปัจจุบันใช้	-
- ษาลา	ปัจจุบันใช้	ศาลา
- สถาบก	ปัจจุบันใช้	-
- สมุทร	ปัจจุบันใช้	สมุทร
- สรีดภงส	ปัจจุบันใช้	-
- สูพรณณภูม	ปัจจุบันใช้	สุวรรณภูมิ
- อฎฐารศ	ปัจจุบันใช้	-
- พระพุทธรูบ	ปัจจุบันใช้	พระพุทธรูป
- อาจารย	ปัจจุบันใช้	อาจารย์
- กถิน, กถีน	ปัจจุบันใช้	กฐิน
- กูดี	ปัจจุบันใช้	กุฏิ

- ครู	ปัจจุบันใช้	ครู
- ตาน	ปัจจุบันใช้	ตาล
- ทาน	ปัจจุบันใช้	ทาน
- เทพดา	ปัจจุบันใช้	เทวดา
- ธาดุ	ปัจจุบันใช้	ธาตุ
- บรีพาร	ปัจจุบันใช้	บริวาร หรือ บริพาร ก็ว่า
- บูชา	ปัจจุบันใช้	บูชา
- พระ	ปัจจุบันใช้	พระ
- (เบก)พล	ปัจจุบันใช้	พล
- พลี	ปัจจุบันใช้	พลี
- พาด	ปัจจุบันใช้	พาทย์
- พีน	ปัจจุบันใช้	พิณ
- พีหาร	ปัจจุบันใช้	พิหาร หรือ วิหาร
- มนงงษีลาบาตร	ปัจจุบันใช้	-
- ราชบูรี	ปัจจุบันใช้	ราชบุรี
- รูจาครี, รูจาศรี	ปัจจุบันใช้	-
- ษุกโขไท, สุกโขไท, สุโขไท	ปัจจุบันใช้	สุโขทัย
- อูบาสก	ปัจจุบันใช้	อุบาสก

การสร้างคำตามแบบไวยากรณ์ภาษาบาลีและสันสกฤต

การสร้างคำในภาษาบาลีและสันสกฤตมีหลายวิธี (กำชัย ทองหล่อ,2554 : 306-307) เช่น สนธิ สมาส ตัทธิต อาขยาต กฤต เป็นต้นในที่นี้จะอธิบายวิธีการสร้างคำแบบบาลีและสันสกฤตอันเป็นที่นิยมในภาษาไทยคือการสร้างคำด้วยวิธีการสมาสและสนธิ

สมาส ในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต หมายถึง วิธีย่อบทต่าง ๆ ตั้งแต่ 2 บทขึ้นไปให้รวมเป็นบทเดียวกัน โดยลบวิภัตติของศัพท์หน้าหรือไม่ลบวิภัตติแต่นำมาเขียนติดกัน เพื่อให้รู้ว่าเป็นบทเดียวกัน บทต่าง ๆ ที่รวมเข้าด้วยกันโดยวิธีนี้ เรียกว่าบทสมาสหรือ คำสมาส

สมาสไทย ตามวิธีของไทย ได้แก่การประสมคำตั้งแต่สองคำขึ้นไปให้เป็นคำเดียวเมื่อประสมกันแล้วความหมายคงเดิมก็มี ความหมายเปลี่ยนไปก็มี ความหมายอยู่ที่คำหน้าคำเดียวก็มี เช่น

1. **ความหมายคงเดิม** เช่น

สุนทร + พจน์ = สุนทรพจน์

มหา + ราชา = มหาราชา

2. **ความหมายเปลี่ยนไป** เช่น

ราช + โอรส = ราชโอรส (เมื่อยังไม่รวมกันเป็นคำสมาส มีความหมายว่า พระราชาและพระโอรส แต่เมื่อรวมกันเป็นคำสมาสแล้ว มีความหมายถึงพระโอรสพระองค์เดียว)

3. ความหมายผิดไป เช่น

สุธา + รส = น้ำชา (ราชา.) สุธา แปลว่าอาหารทิพย์ รส แปลว่า น้ำ แต่เมื่อรวมกันเข้า แปลว่า น้ำชา

สุพรรณ + ราช = กระโถน (ราชา.) สุพรรณ แปลว่า ทอง ราช แปลว่า พระราชา/พระมหากษัตริย์ แต่เมื่อรวมกันเข้าแปลว่ากระโถนใหญ่

4. ความหมายอยู่ที่คำหน้าคำเดียว เช่น

กาย + ประเทศ = กายประเทศ หมายถึง กาย

บุปผ + ชาติ = บุปผชาติ หมายถึง ดอกไม้

ประชา + ชาติ = ประชาชาติ หมายถึง หมู่คน

คำหลังของการสมาสชนิดนี้ไม่ต้องแปลและมีชื่อพิเศษเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “คำสกรรถ” คือคำที่เติมลงข้างหลังคำศัพท์อื่น แต่ไม่ต้องการความหมายหรือคำแปล เพราะฉะนั้นความหมายจึงอยู่ที่คำหน้า

การเรียงคำประสมกันเป็นคำสมาส

กำชัย ทองหล่อ (2554 : 308) กล่าวถึงการเรียงคำประสมกันเป็นคำสมาสไว้ดังนี้

1. ถ้าเป็นคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต โดยมากเราเรียงตามระเบียบภาษาเดิม คือเรียงบทขยายไว้ข้างหน้า เช่น โจรภัย – ภัยจากโจร อายุขัย – หมดอายุ/สิ้นอายุ

2. ถ้าบทขยายเป็นคำวิเศษณ์ จะเรียงบทขยายไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังก็ได้ เช่น

สุนทรพจน์/พจนสุนทร หมายถึง คำพูดที่ไพเราะ

เศวตคช/คชเศวต หมายถึง ช้างเผือก

3. ถ้าบทหน้าประวิสรรชนีย์ที่พยางค์หลัง ให้ตัดวิสรรชนีย์ออก ทั้งนี้หมายถึงคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤตเท่านั้น เช่น

สมณะ + เพศ = สมณเพศ

กาญจนะ + บุรี = กาญจนบุรี

ธุระ + การ = ธุรการ

คณะ + บดี = คณบดี

4. ถ้าเป็นคำไทยให้เรียงตามระเบียบภาษาไทย เช่น

ชวน + หัว = ชวนหัว (การแสดงที่ทำให้ขัน)

แว่น + ตา = แว่นตา (เครื่องส่องเพื่อช่วยนัยน์ตาให้เห็นชัดขึ้น)

5. ถ้าเป็นคำซ้ำความ คือคำทั้ง 2 มีความหมายเหมือนกัน แต่ประสมกันเข้าไปเพื่อให้อีกคำหนึ่งไขความอีกคำหนึ่ง ในกรณีเช่นนี้ให้เรียงตามความนิยมของไทย ไม่ว่าคำนั้นจะมาจากภาษาอะไร การเรียงจะไม่ค่อยแน่นอนนัก บางทีก็เรียงคำไขความไว้ข้างหน้า บางทีก็เรียงไว้ข้างหลัง เช่น

คช + สาร = คชสาร (ช้าง)

เหตุ + การณ์ = เหตุการณ์ (เหตุ)

นร + ชน = นรชน (คน)

วิถี + ทาง = วิถีทาง (ทาง)

ลู่ + ทาง = ลู่ทาง (ทาง)

การสนธิ

การสนธิ คือการต่อคำตั้งแต่สองคำขึ้นไปให้ติดเนื่องเป็นคำเดียวกัน โดยมีการเปลี่ยนแปลงรูปสระในระหว่างคำ หรือเพิ่มพยัญชนะแทรกลงในระหว่างคำ เพื่อจะให้คำที่มาต่อกันนั้นเชื่อมกันได้สนิทการเปลี่ยนแปลงรูปสระนั้นอาจจะทำโดยวิธีลบหรือโดยการแปลงรูปให้ผิดไปจากรูปเดิมก็ได้ เช่น

มหา + โอฬาร เป็น มโหฬาร
สุข + อุทัย เป็น สุโขทัย
อน + เอก เป็น อเนก

สนธิที่ใช้ในภาษาไทยมีลักษณะดังนี้

1. คำที่จะนำมาสนธิกันอย่างน้อยจะต้องมี 2 คำอย่างมากไม่จำกัด
2. เมื่อสนธิกันแล้ว จะต้องเป็นคำเดียวกันเช่นเดียวกับคำสมาส และโดยปกติจะต้องแปลจากคำหลังย้อนไปหาคำหน้าเสมอ เพราะต้องเรียงลำดับตามคำไวยากรณ์บาลีและสันสกฤต คือเรียงคำขยายไว้ข้างหน้า เช่น นร (คน) + อภิบาล (ปกครอง) เป็น นราภิบาล = ผู้ปกครองคน
3. คำที่จะนำมาสนธิกัน ตามปกติจะต้องเป็นคำบาลีหรือสันสกฤต อาจจะเป็นสนธิบาลีกับบาลี สันสกฤตกับสันสกฤต หรือ บาลีกับสันสกฤตก็ได้ เช่น

สุข + อภิบาล เป็น สุขาภิบาล (บาลี+บาลี)
มูรธ + อภิเษก เป็น มูรธาภิเษก (สันสกฤต+สันสกฤต)
มุทธ + อภิษิต เป็น มุทธาภิษิต (บาลี+สันสกฤต)

4. คำที่จะมาสนธิกัน ตามปกติจะต้องมีทั้งสระหน้าและสระหลัง

สระหน้า คือ สระที่เป็นพยางค์สุดท้ายของคำหน้า

สระหลัง คือ สระที่เป็นพยางค์หน้าของคำหลัง สระหลังนี้จะต้องเป็นสระล้วนๆที่ไม่มีพยัญชนะประสมอยู่ด้วย เช่น

สระหน้ามี 6
นร (สระ อะ ที่ตัว ร)
มหา (สระ อา ที่ตัว ห)
มติ (สระ อิ ที่ตัว ต)
นารี (สระ อี ที่ตัว ร)
จตุ (สระ อุ ที่ตัว ต)
ธนู (สระ อู ที่ตัว น)

สระหลังมี 11
อภิบาล (สระ อ)
อาภรณ์ (สระ อา)
อิทธิ (สระ อิ)
อีติ (สระ อี)
อุบาย (สระ อุ)
อูน (สระ อู)
เอก (สระ เอ)
องค์ (สระ โอะ)
โอวาท (สระ โอ)

ไอศวรรย์ (สระ ไอ)

เอารส (สระ เอา)

สระหลังนี้ถ้ามีพยัญชนะประสมอยู่ด้วย (อ ไม่นับ) จะสนธิกันไม่ได้ เว้นแต่จะประสมกันไปตามวิธีของสมาส และคำที่ประสมกันตามแบบนี้ และสระ อะ ในภาษาบาลีและสันสกฤตต้องเขียนแบบลดรูป

วิธีสนธิ

วิธีสนธิคำเข้าด้วยกัน มี 5 วิธี ดังนี้

1. ลบสระหน้า คงสระหลังไว้ตามรูปเดิม แล้วนำสระหลังไปประสมกับพยัญชนะตัวสุดท้ายของคำหน้า เช่น

   มุนี + อินทร์ = มุนินทร์

   หัตถ + อาภรณ์ = หัตถาภรณ์

2. ลบสระหน้า แล้วแปลงสระหลังที่คงไว้ เช่น

   นร + อิศวร = นเรศวร

   มหา + อิสี = มเหสี

3. ลบสระหลัง คงสระหน้าไว้ แล้วนำคำเข้าไปต่อกัน เช่น

   พราหมณ + อธิบาย = พราหมณธิบาย

4. แปลงสระหน้าเป็นพยัญชนะ แล้วจึงสนธิกับสระหลัง เช่น

   มติ + อธิบาย = มัตยาธิบาย

   ธนู + อาคม = ธันวาคม

5. เติมพยัญชนะในระหว่างคำแล้วสนธิกัน สระหลังจะคงไว้ตามเดิมหรือแปลงก็ได้ เช่น

   รังสิ + โอภาส = รังสิโยภาส (เติม ย และคงสระหลัง)

   ปิตุ + อิศ = ปิตุเรศ (เติม ร และคงสระหลัง)

   ยุพ + อิศ = ยุพเรศ (เติม ร และคงสระหลัง)

ในภาษาไทยนิยมใช้วิธีที่ 1 และ 2 พยัญชนะที่เติมลงไปในระหว่างคำในข้อ 5 นั้น เรียกว่า “พยัญชนะอาคม” ในบาลีและสันสกฤตลงได้ถึง 10 ตัว แต่ในภาษาไทยนิยมใช้อยู่ 2 ตัว คือ ย และ ร เรียกว่า ย-อาคม ร-อาคม

ตัวอย่างการสร้างคำตามแบบไวยากรณ์ภาษาบาลีและสันสกฤตในศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง

1.ตัวอย่างการสร้างคำด้วยวิธีการสมาสเช่น

- นีสไสยมูด ประกอบขึ้นจาก นิสฺสย + มุตฺต
- เพชบูรี ประกอบขึ้นจาก เพช (วชิร) + บูรี (ปุร)
- สงงฆราช ประกอบขึ้นจาก สังฆ + ราช
- ตรีบูร ประกอบขึ้นจาก ตฺริ + บูร (ปุร)
- ศรีรดนธาดุ ประกอบขึ้นจาก ศรี + รตน + ธาตุ
- สรีดภงส ประกอบขึ้นจาก สริตฺ + ภงฺค
- สูพรณณภูม ประกอบขึ้นจาก สุวฺรณ + ภูมิ
- ราชบูรี ประกอบขึ้นจาก ราช + บูรี (บุรี)

- พระพุทธรูป ประกอบขึ้นจาก พระ (วร) + พุทธ + รูป

2. ตัวอย่างการสร้างคำด้วยวิธีการสนธิ เช่น

- อไรญิก, อไรญิญก, อรญิญก ประกอบขึ้นจาก อรญญ + อิก
- ษุกโขไท, สุกโขไท, สุโขไท ประกอบขึ้นจาก สุข + อุทย

3. ตัวอย่างการสร้างคำที่มีทั้งการสมาสและการสนธิ เช่น

- ษรีสชชนาไล, ศรีสชชนนาไล ประกอบขึ้นจาก ศรี + สชฺชน + อาลย
- ษรีอีนทราทีตย, สรีอีนทราทีตย ประกอบขึ้นจาก ศรี + อินทรา + อาทิตย
- มนงงษีลาบาตร ประกอบขึ้นจาก มน + องฺค + ษีลา + ปาตร

จากการศึกษาคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตในจารึกหลักที่ 1 พบว่าคำศัพท์ส่วนใหญ่จะพยายามเขียนคำโดยรักษารากศัพท์เดิมไว้ ซึ่งแตกต่างจากรูปคำยืมปัจจุบันที่คำส่วนใหญ่จะมีการปรับเปลี่ยนวิธีการรับมาใช้ให้เข้ากับการออกเสียงของคนไทย

การยืมคำภาษาเขมร

ชาวไทยได้ติดต่อสัมพันธ์กับชาวเขมรสมัยก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัย และได้รับเอาอักษรขอม (เรียกอักษรเขมรว่า “อักษรขอม”) มาใช้เขียนพระธรรมคัมภีร์ และภาษาไทยเมื่อครั้งสมัยสุโขทัย ดังศิลาจารึกวัดป่ามะม่วง สร้างเมื่อ พ.ศ.1904ใช้อักษรขอมบันทึกภาษาเขมร และหลังจากนั้นก็พบว่าคนไทยใช้อักษรขอมคู่กับอักษรไทยมาจนถึงสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 จึงเลิกใช้อักษรขอม ฉะนั้นภาษาเขมรจึงเข้ามาปะปนกับภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยหรือก่อนนั้น แม้ว่าในศิลาจารึกสมัยสุโขทัยจะมีภาษาเขมรปะปนน้อยกว่าภาษาบาลีและสันสกฤตก็ตาม แต่น่าจะเชื่อได้ว่าภาษาพูดนั้นมีภาษาเขมรเข้ามาปะปนอยู่จำนวนมากและยิ่งมากเป็นทวีคูณในสมัยกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากกรุงศรีอยุธยาได้นำระเบียบวิธีการปกครองของขอมโบราณมาใช้ ฉะนั้นคำเขมรส่วนหนึ่งจึงนำมาใช้เป็น “คำราชาศัพท์”(ธวัช ปุณโณทก, 2553 : 160)

1. ตัวอย่างคำยืมภาษาเขมรในศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง

ราตรี ธันวารชร (2542: 24-34) ได้ศึกษาคำศัพท์จากจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง พบว่ามีคำยืมจากภาษาเขมรดังนี้

- ก่ หมายถึง ทำให้มีขึ้น เริ่มขึ้น ปัจจุบันใช้ ก่อ
- กรพดด หมายถึง สายรัดกูบ ปัจจุบันใช้ -
- กราน หมายถึง ปู หรือ ลาด ปัจจุบันใช้ กราน เช่น กราบกราน
- กุร หมายถึง หมู ซึ่งเป็นชื่อของปีนักษัตร ปัจจุบันใช้ กุน
- เกรง หมายถึง กลัว คร้าม ปัจจุบันใช้ เกรง
- ขดาร หมายถึง แผ่นไม้ กระดาน ปัจจุบันใช้ กระดาน
- ขพุง หมายถึง สันเขา เนินเขา ปัจจุบันใช้ -
- คนน หมายถึง เฝ้า ปัจจุบันใช้ คัล (ราชา.)
- คำแหง หมายถึง กล้าหาญ ข่มเหง ตวาด ปัจจุบันใช้ กำแหง
- จกอบ หมายถึง ภาษี เก็บภาษี ปัจจุบันใช้ -
- จาริก หมายถึง เขียน โดยเฉพาะการเขียนบนหิน ปัจจุบันใช้ จารึก
- ดํ หมายถึง ตี ทุบ ปัจจุบันใช้ -

- ตรพงง หมายถึง แอ่ง หนอง สระ ปัจจุบันใช้ -
- ทรง หมายถึง รูปแบบหรือรูปร่าง ปัจจุบันใช้ ทรง
- ทเล หมายถึง แม่น้ำ ปัจจุบันใช้ ทะเล
- บงคํ หมายถึง ประโคม เล่นดนตรีครึ้มดัง ปัจจุบันใช้ -
- บำเรอ หมายถึง ปรนนิบัติ ดูแล ปัจจุบันใช้ บำเรอ
- เบก(พล) หมายถึง เปิด ปัจจุบันใช้ เบิก
- ปราบ หมายถึง ทำให้ราบ ทำให้ราบคาบ ปัจจุบันใช้ ปราบ
- พนํ หมายถึง ภูเขา พุ่ม ปัจจุบันใช้ พนม
- มแม หมายถึง แพะ ซึ่งเป็นชื่อหนึ่งในรอบปีนักษัตร ปัจจุบันใช้ มะแม
- มโรง หมายถึง มังกรหรืองูใหญ่ซึ่งเป็นชื่อหนึ่งในรอบปีนักษัตร ปัจจุบันใช้ มะโรง
- เรียน หมายถึง ศึกษาหาความรู้ ปัจจุบันใช้ เรียน
- ลยาง หมายถึง ภู่ เครื่องประดับหัวช้าง ปัจจุบันใช้ -
- เวน หมายถึง มอบ มอบให้ ปัจจุบันใช้ เวน
- สวน หมายถึง ถาม ปัจจุบันใช้ สอบสวน
- สูด หมายถึง สวดมนต์ ปัจจุบันใช้ สวด
- เสมอ หมายถึง เท่ากัน ปัจจุบันใช้ เสมอ
- อาจ หมายถึง หาญ กล้า ปัจจุบันใช้ อาจ
- โอย หมายถึง ให้ ปัจจุบันใช้ อวย

2. การสร้างคำแบบไวยากรณ์ภาษาเขมร

คำยืมภาษาเขมรเข้ามาใช้อยู่ในภาษาไทยจำนวนมากดังได้กล่าวไว้แล้ว คำยืมภาษาเขมรเหล่านั้นได้นำมาใช้เป็นเวลานาน จนบางคำไม่สามารถจะแยกได้ว่าเป็นคำมรดกภาษาไทยหรือคำยืมเขมร เช่น ราบ จอง จง จำ ระวัง ประหยัด สะเดาะ ฯลฯ แต่อย่างไรก็ตามหากศึกษากระบวนการสร้างคำศัพท์ตามไวยากรณ์ภาษาเขมรอาจจะทำให้เข้าใจได้ว่า คำข้างต้นมีใช้ในภาษาไทยและภาษาเขมร และมีแนวโน้มที่จะเป็นคำยืมภาษาเขมรมากกว่าคำมรดกของไทย

การที่ภาษาไทยปัจจุบันมีคำยืมภาษาเขมรจำนวนมากและนำเข้ามาใช้เป็นเวลานาน จึงพบว่ากระบวนการสร้างคำแบบภาษาเขมรจึงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของไวยากรณ์ไทยด้วย ทั้งการเติมอุปสรรคและการลงอาคม (คำแผลง) หากเราพิจารณาคำพื้นฐานภาษาเขมรและคำพื้นฐานภาษาไทย จะพบว่าทั้งภาษาเขมรและภาษาไทยมีคำตรงกันจำนวนมาก และคำเหล่านั้นยากที่จะชี้ชัดว่าเป็นคำยืมเขมร หรือคำยืมไทย (คำไทยปะปนอยู่ในภาษาเขมร) ซึ่งแสดงว่าสมัยอดีตชาวไทยและเขมรมีความสัมพันธ์กันใกล้ชิดทางด้านวัฒนธรรมโดยเฉพาะภาษาพูด

การสร้างคำของไวยากรณ์เขมรมี 4 แบบ คือ (1) การเติมอุปสรรค (2) การลงอาคม (3) การอัพภาสหรือการซ้ำคำ (4) การสร้างคำแบบประสม เช่น ปฺราก่แข (เงินเดือน) ภฺนํเภฺลีง (ภูเขาไฟ) ในที่นี้จะอธิบายเฉพาะกระบวนการสร้างคำเขมรที่มีอิทธิพลต่อไวยากรณ์ไทย คือการเติมอุปสรรคและการลงอาคม ดังนี้ (ธวัช ปุณโณทก, 2553 : 170-178)

2.1 การเติมอุปสรรค

การเติมอุปสรรค คือการเติมหน้าคำ เพื่อทำให้คำนั้นเปลี่ยนหน้าที่ คือทำคำกริยาให้เป็นคำนามหรือกริยาการีต และมีความหมายใหม่ด้วย เช่น

	เติมอุปสรรค	ไทยใช้	แปลว่า
เกิด (=ขึ้น)	บงฺเกิด	บังเกิด	ให้กำเนิด เป็นขึ้น
โฉด (=โง่)	บญฺโฉด	บัญโฉด	ทำให้โง่ หลอก
เหิร (=เหาะบิน)	บงฺเหิร	บังเหิน	ทำให้บิน

2.1.1 การเติมอุปสรรค **บํ** การเติม บํ ข้างหน้าคำเพื่อทำคำกริยาหรือคำวิเศษณ์ให้เป็นกริยาการีต(ทำให้) อุปสรรค บํ เมื่ออยู่หน้าคำให้เปลี่ยนนิคหิตเป็น ง ญ ณ น มตัวหนึ่งตัวใดตามพยัญชนะวรรคที่เป็นต้นเสียงของคำนั้นๆ เช่น

	เติมอุปสรรค	ไทยใช้	แปลว่า
คาบ่ (=ถูกต้อง)	บงคาบ่ (บ็องเกือ็บ)	บังคับ	ทำให้ถูกต้อง คำสั่ง
จง่ (=อยาก)	บญฺจง (บ็อนจง)	บรรจง ประจง	ทำให้ดี
บวง (=บูชา)	บํบวง (บ็อมบวง)	บำบวง	บูชา เช่น “ทุกทิศทั่วบำบวง สันรวงโอนอาราธนาแล” (มหาชาติคำหลวง, มัทรี)
จุะ (=ใส่)	บญฺจุะ (บ็อนโจะ)	บรรจุ ประจุ	ทำให้เต็ม
จบ่ (=รอบ)	บญฺจบ่ (บ็อนจ็อบ)	บรรจบ	ทำให้ถึง ตลอด
ทุก (=เก็บวางไว้)	บนฺทุก (บ็อนตุก)	บรรทุก ประทุก	ใส่ให้เต็ม
บาด่ (=หาย)	บํบาด่ (บ็อมบัด)	บำบัด	รักษา ทำให้หาย
เพญ (=เต็ม)	บํเพญ (บ็อมเป็ญ)	บำเพ็ญ	ทำให้เต็ม
ควร (=ดีเหมาะสม)	บงฺควร (บ็องกัว)	บังควร	เหมาะอย่างยิ่ง
อาจ (=กล้า สามารถ)	บงฺอาจ (บ็องอาจ)	บังอาจ	ทะนง กล้าหาญ

2.1.2 การเติมอุปสรรค **ป ผ พ ภ** การเติมอุปสรรค ป ผ พ ภ หน้าคำเพื่อทำคำกริยาและคำวิเศษณ์ให้เป็นกริยาการีต หากต้องการให้เป็นเสียงอโฆษะใช้ ป ผ ถ้าต้องการออกเสียงโฆษะ ใช้ พ ภ เป็นอุปสรรค ดังนี้

	เติมอุปสรรค	ไทยใช้	แปลว่า
ราย (=กระจาย)	ปฺราย	ปราย	ทำให้กระจาย
ราบ (=เรียบ)	ปฺราบ	ปราบ	ทำให้เรียบ ปราบปราม
ชิด (=ติด)	ภฺชิด	ประชิด	ทำให้ติด สนิท
จาญ่ (=แพ้)	ผฺจาญ่	ผจญ ประจัญ	ทำให้แพ้
ฎาจ่ (=ขาด)	ผฺฎาจ่	เผด็จ	ทำให้ขาด
ลาญ (=แตก หัก)	ผฺลาญ	ผลาญ	ทำให้วอดวาย ทำลาย
เฎีม (=ต้น ก่อน)	เผฺฎีม	เผดิม ประเดิม	ครั้งแรก
ฎึง (=รู้)	เผฺฎียง	เผดียง	ทำให้รู้ บอกให้ทราบ เช่น “ฆาตเภรีตีกลองป่าว

			เผดียงข่าวแก่พลทั่วแล”
			(มหาชาติคำหลวง นครกัณฑ์)
จำ (=คอย เฝ้า)	ภฺจำ	ประจำ	เฝ้าคอย อยู่กับที่ สม่ำเสมอ
โลม (=ปลอบ)	ปฺรโลม	ประโลม	โอ้โลม ทำให้พึงใจ
สม (=รวม)	ผฺสม	ประสม	ปนกัน รวมกัน

2.1.3 การเติมอุปสรรค **สํ** อุปสรรค สํ เติมหน้าคำเพื่อแปลงคำกริยาให้เป็นกริยาการีต หรือเป็นคำนาม มีความหมายเปลี่ยนไปเล็กน้อย ซึ่งมักจะแปลว่า “ทำให้” สํ เมื่ออยู่หน้าคำจะเปลี่ยนนิคหิตเป็นพยัญชนะตัวที่ 5 (ง ญ น ณ ม) ของพยัญชนะตัวหน้าของคำนั้นๆ เช่น

	เติมอุปสรรค	**ไทยใช้**	**แปลว่า**
กด่ (=ทับไว้)	สงฺกด่ (ส็องก็อด)	สะกด	ทำให้หยุด
รวม (=รวบรวม)	สํรวม (ส็อมรวม) สำรวม		สงบ ระมัดระวัง ประสมกัน
แรก (=หาบ)	สงฺแรก (ส็องแรก)	สาแหรก	ที่สำหรับหาบ “กรรเช้าแสรก (สาแหรก)คาน ก็พลัดจาก พระอังสา”
ณึก (=คิด)	สํณึก (ส็อมนึก)	สำนึก	รู้แล้ว รู้สึก เข้าใจ
ควร (=ดี เหมาะสม)	สํควร (ส็อมกัว)	สมควร	ความดี ความเหมาะสม
เริง (=คะนอง สนุก)	สํเริง (ส็อมเริง)สำเริง		สนุกสนาน

2.2 การลงอาคม หรือการเติมเสียงกลางคำ

การลงอาคมในภาษาเขมร ที่ไทยนำมาใช้ในไวยากรณ์ไทย เรียกว่า “คำแผลง” แต่การลงอาคมในภาษาเขมรนั้นเป็นกระบวนการสร้างคำแบบหนึ่ง เพื่อสร้างคำเดิมให้มีแง่ความหมายแตกต่างไปหรือมีความหมายใหม่โดยยังคงเค้าความหมายของคำเดิมอยู่

2.2.1 การลงอาคม **อำ น, อำ ณ** คำศัพท์ที่เป็นคำโดด (พยางค์เดียว) ในภาษาเขมรมีการแทรกเสียง อำ น ระหว่างพยัญชนะต้นกับสระเพื่อทำให้เป็นคำสองพยางค์ และเกิดความหมายใหม่ อาคม อำ น จะใช้กับพยัญชนะต้นเป็นเสียงโฆษะ (พยัญชนะตัวที่ 3, 4, 5 ในพยัญชนะวรรค) ถ้าพยัญชนะต้นเป็นเสียงอโฆษะ (พยัญชนะตัวที่ 1, 2 ในพยัญชนะวรรค) จะแปลงเป็น อำ ณ ดังนี้

	ลงอาคม	**ไทยใช้**	**แปลว่า**
เกีด (=ขึ้น)	กํเณีด (ก็อมเนิด)	กำเนิด	การเกิด ที่เกิด
จง (=ผูก)	จํณง (จ็อมนอง)	จำนอง	การผูกพัน กำหนด แต่ง “จึงจำนองโคลงอ้าง ถวายแด่บพิตรเจ้าช้าง” (ลิลิตพระลอ)
จง่ (=อยาก)	จํณง่ (จ็องน็อง)	จำนง	ความปรารถนา ตั้งใจ
ฎาก่ (=ใส่ พัก)	ฎํณาก่ (ด็อมนัก)	ตำหนัก	ที่พัก บ้านเจ้านาย
ติ (=ติเตียน)	ฎํณิะ (ด็อมเนะส์)	ตำหนิ	การตำหนิ
คาบ่ (=ถูกต้อง)	คํนาบ่ (กมเนือ็บ)	คำนับ	เคารพ ทำให้ถูกต้อง
คาล่ (=เฝ้า)	คํนาล่ (กมเนือ็ล)	กำนัล	คนเฝ้า นางกำนัล

ทบ่ (=กั้น)	ทํนบ่ (ตมนุบ)	ทำนบ	เขื่อนกั้นน้ำ
ทูล (=บอกกล่าว)	ทํนูล (ตมนูล)	ทำนูล	คำเพ็ดทูล
สวร (=ถาม)	สํนวร (ส็อมนัวร์)	สำนวน	คำฟ้องศาล สำนวนพูด
ควร (=ดี เหมาะสม)	คํนวร (ก็อมนวร)	คำนวร	เหมาะสม เช่น “คิดคิ้วคำนวรนวย คือธนูอันก่งยง” (สมุทรโฆษคำฉันท์)
จาบ่ (=จับ ถือ เริ่ม)	จํณาบ่ (จ็อบเนือบ)	จำหนับ	มากยิ่ง
จาย (=จ่าย ใช้เงิน)	จํณาย (จ็อมนาย)	จำหน่าย	แจกจ่าย ขายไป
แจก (=แบ่งปัน)	จําแณก (จ็อมแนก)	จำแนก	สัดส่วน แบ่งส่วน
โจท (=ถาม)	จําโณท (จ็อมโนท)	จำโนทย์	ปัญหา คำฟ้อง
จำ (=คอย เฝ้า)	จํณำ (จ็อมนำ)	จำนำ	จดจำ หมายไว้ให้จำได้
จน (=แพ้ ยากจน)	จํนน (จ็อมนน)	จำนน	ยอมแพ้
ฉฺงาย (=ไกล)	จํงาย (จ็อมงาย)	จำงาย	ทางไกล ห่างจาก เช่น “หากให้เจ้าตูฉิบหาย จำงายพรากพระบุรี” (มหาชาติคำหลวง, ชูชก)
ฌื (=เจ็บไข้)	ชํงื (จ็วมงือ)	ชำงือ	วิตก ป่วย เป็นไข้ เช่น “ตาชุ่มชื่นชำงือใจ” (มหาชาติคำหลวง, ฉกษัตริย์)

2.2.2 การลงอาคม ํ **(นิคหิต)** การลงอาคมนิคหิต เป็นกระบวนการสร้างคำเหมือนกับการลงอาคม อำ น ข้างต้น ต่างกันที่คำเดิมนั้นมีพยัญชนะต้นเป็นเสียงควบกล้ำ จึงลงอาคมนิคหิตกลางคำได้ทันที (หากคำเดิมมีพยัญชนะต้นธนิตกล้ำให้แปลงเป็นเสียงสิถิล) ตัวอย่าง

	ลงอาคม	**ไทยใช้**	**แปลว่า**
ขฺลำง (=เรี่ยวแรง)	กํลำง (ก็อมลัง)	กำลัง	กำลัง เรี่ยวแรง
เฉฺลีย (=ตอบ)	จํเลีย (จ็อมเลย)	จำเลย	ผู้ตอบ จำเลยศาล
ถฺวาย (=ถวาย)	ตงฺวาย (ตองวาย)	ตังวาย	เครื่องถวาย
ตฺรงฺ (=เที่ยงตรง)	ฎํรงฺ (ด็อมรง)	ดำรง	ทำให้ตรง คงไว้
เจฺรียง (=ร้องเพลง)	จํเรียง (จ็อมเรียง)	จำเรียง	เพลง นักร้อง
ปฺราบ (=ทำให้ราบ)	บํราบ (บ็อมราบ)	บำราบ	ทำให้ราบคาบ
เปฺรี (=รับใช้)	บํเรี (บ็อมเรอ)	บำเรอ	คนใช้ บริการ เช่น “อันว่ากูบำเรอ พณหัว ผู้เป็นผัวผ่านเผ้า” (มหาชาติคำหลวง, มัทรี)
ปฺราส (=ไม่มี)	บํราส (บ็อมระส์)	บำราส	ทำให้หมดไป ปราศจาก
ธฺลาย (=พัง)	ทํลาย (ตมเลียย)	ทำลาย	ทำให้เสียหาย

รลึก (=นึกถึง)	รํลึก (รมลึก)	รำลึก	การคิดถึง
เสฺรจ (=แล้ว)	สํเรจ (ส็อมรัจ)	สำเร็จ	ทำให้แล้วเสร็จ
ปรุง (=ตกแต่ง เตรียม)	บํรุง (บ็อมรง)	บำรุง	ทำให้พร้อม รักษา
เจฺรีน (=มาก)	จํเรีน (จ็อมเริน)	จำเริญ	มากขึ้น เพิ่มเติม
เฉียง (=เฉ เอียง)	จํเหียง (จ็อมเหียง)	จำเหียง	ครึ่งหนึ่ง เสี้ยว (พระจันทร์) เช่น “งาเจียงจำเหียงแข” (ยวนพ่าย)
สฺอาง (=แต่ง)	สํอาง (ส็อมอาง)	สำอาง	เครื่องตกแต่ง เครื่องหอม
สฺอาด (=หมดจด)	สํอาด (ส็อมอาด)	สำอาด	บริสุทธิ์ ความงาม
คฺรบ่ (=เพิ่มขึ้น)	คํรบ่ (ก็อมโร็บ)	คำรบ	ครบถ้วน ครั้งที่ เช่น คำรบสาม
สฺพาย (=แบก)	สํพาย (ส็อมเปียย)	สำพาย	ถุงย่าม กระเป๋า (ไทยไม่ค่อยใช้)
เขฺลา (=โง่ เขลา)	กํเลา (ก็อมเกลา)	กำเลา	ไม่รู้เท่าทัน ไม่มีไหวพริบ เช่น “ดุจตักแตนเต้นเห็นไฟ บ่มิใฝหนีไกลกำเลากำเลาะ หวังเข็ญ” (อนิรุทธคำฉันท์)
จฺราย (=กระจาย)	จํราย (จ็อมราย)	จำราย	แผ่ไป กระจาย เช่น “เสด็จจรจำรายศักดิ์ โสภิต” (ทวาทศมาส)
กฺรู (=วิ่งพร้อมกัน)	กํรู (ก็อมรู)	กำรู	ประดังเข้ามา เช่น “กำรูคลื่นเป็นเปลว” (โองการแช่งน้ำ)
ขึง (=โกรธ)	กํหึง (ก็อมเฮิง)	กำหึง	ความโกรธ ฉุนเฉียว
แขง (=กล้า)	กํแหง (ก็อมแฮง)	กำแหง	ข่มเหง (ไทยใช้ –เก่งกล้า)
เกฺฎา (=ร้อน)	กํเฎา (ก็อมเดา)	กำเดา	ทำให้ร้อน (เลือดกำเดา) เช่น “ทุกขกำเดาอาดูร บ่จำรูญราชหฤทัย” (มหาชาติคำหลวง, วนปเวศ)
ขฺจี (=ดิบ อ่อน)	กํจี (ก็อมเจ็ย)	กำจี	ดิบ อ่อนมาก
สฺนง (=ตอบแทน)	สํนง (ส็อมนอง)	สำนอง	ทดแทน เช่น “แผ่นหล้าสำนองไผท หนังเสือไท้ท่านทรงธาร” (มหาชาติคำหลวง, มหาพน)

สฺรวง (=เทพ)	สํรวง (ส็อมรวง)	สันรวง	เทวดา เช่น “ทุกทิศทั่วบำบวง สันรวง โอนอารธนาแล” (มหาชาติคำหลวง, มัทรี)
กฺลูน (=กรุณา)	กํลูน (ก็อมลูน)	กำลูน	สงสาร เช่น “ครั้นบ่มิเห็นยิ่งระทด กำลูนสลดชีวา” (มหาชาติคำหลวง, มัทรี)

2.2.3 การลงอาคม **น** กลางคำ การลงอาคม น กลางคำ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคำกริยาพยางค์เดียวเพื่อทำให้คำกริยาเป็นคำนาม มีความหมายใหม่เป็นคำนามที่เกี่ยวข้องกับคำกริยานั้นๆ การลงอาคม น นั้นถ้าพยัญชนะต้นเป็นสิถิลต้องเปลี่ยนเป็นพยัญชนะธนิต (ก-ข ค-ฆ ฯลฯ) เช่น

	ลงอาคม	**ไทยใช้**	**แปลว่า**
เกีย (=หนุนพาก)	เขฺนีย (เคฺนย)	เขนย	หมอน (ราชาศัพท์)
เกีด (=เกิด ขึ้น)	เขฺนีด (เคฺนิด)	เขนิด	ข้างขึ้น
สง (=ตอบแทน ใช้หนี้)	สฺนง (สฺนอง)	สนอง	ตอบแทน
แบก (=แตก)	แผฺนก (แพฺนก)	แผนก	ส่วนต่างๆ
บวส (=บวช)	ผฺนวส (ผฺนัวะส์)	ผนวช	การบวช
ราบ (=ราบ)	รนาบ (โรเนียบ)	ระนาบ	พื้นเรียบ

2.2.4 การลงอาคม **บ ม** กลางคำ ลงอาคม บ กลางคำที่มีพยัญชนะต้นเป็นพยัญชนะเศษวรรค ส่วนอาคม ม จะใส่คำที่มีพยัญชนะต้นเป็นเสียงสิถิล การลงอาคม บ และ ม นี้ก็เพื่อทำให้คำกริยาเป็นคำนาม ตัวอย่าง

	ลงอาคม	**ไทยใช้**	**แปลว่า**
เรียน (=เรียน)	รเบียน (โรเบียน)	ระเบียน	วิชาที่เรียน
เรียบ (=จัด)	รเบียบ (โรเบียบ)	ระเบียบ	จัดแบบแผน
รำ (=รำ)	รบำ (โรบำ)	ระบำ	การฟ้อนรำ
ลาส่ (=ผลิ)	ลฺบาส่ (ลฺบะฮ์)	ละบัด	ผลิใบ “ละบัดอันอ่อนเกลี้ยง ฟัดฟุ้นเพียงสำลีผอง” (มหาชาติคำหลวง, มหาพน)
เลง (=เล่น)	เลฺบง (ลฺเบง)	เลบง	การเล่น เช่น เลบงละคร
เฎีร (=เดิน)	เฎฺมีร (ฎฺเมอร)	เถมิร	เดินป่า พรานป่า
เลีส (=เกิน)	เลฺมีส (ลฺเมอะส์)	ละเมิด	ล่วงเกิน

สรุป

การยืมคำและไวยากรณ์จากภาษาอื่น เป็นการเปลี่ยนแปลงภาษาที่เกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น การรับนับถือศาสนา การรับประเพณีวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี เป็นต้น การยืมคำนั้นถือเป็น

การพัฒนาด้านคำศัพท์อย่างหนึ่ง กล่าวคือ การใช้ภาษาในยุคสมัยหนึ่งย่อมมีการสูญหายของคำศัพท์เนื่องจากไม่ได้กล่าวถึงหรือใช้ศัพท์นั้นอีก เมื่อมีการลดย่อมมีการเพิ่มด้วยการใช้ภาษาอื่นเข้ามาแทนที่แทนความหมายของศัพท์ที่ใช้ในช่วงสมัยนั้น ๆ

ภาษาไทยมีคำยืมเข้ามาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ซึ่งคำยืมที่เข้ามามากที่สุด ได้แก่ คำยืมภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร คำยืมเหล่านี้เกิดขึ้นจากการรับประเพณีวัฒนธรรม ศาสนา และการเมืองการปกครอง

นอกจากการรับคำยืมมาใช้แล้ว ยังรับไวยากรณ์คำยืมเข้ามาใช้ด้วย ได้แก่ การสร้างคำด้วยวิธีการสมาส การสนธิ การเติมอุปสรรค และการเติมกลางหรือลงอาคม

ปัจจุบันการยืมคำทำให้ภาษาไทยมีการเปลี่ยนแปลงด้านภาษาและมีคำศัพท์ใช้เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

แบบฝึกหัด

1. ปัจจัยใดบ้างที่ทำให้เกิดการยืมภาษา
2. จงวิเคราะห์คำยืมและไวยากรณ์คำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตจากจารึกวัดป่ามะม่วง (ภาษาไทย)(ศิลปากร, 2548: 73)

คำจารึก	คำอ่าน
1. (เมื) อกอ่นทีหนีเปนราช...	เมื่อก่อนที่นี่เป็นราช...
2. ...พรญารามราชผูเปนปู.	..พระยารามราชเป็นปู่ (ป-)
3. (ลู) กไมมวงฝูงนีเปนถ้องดู...	ลูกไม้ม่วงฝูงนี้เป็นถ่องดู
4. ...แกกํเมือลุนนีพรญาฦ (ไทย)	...แก่กมเมื่อลุนนี้พระยาลือไทย
5. ...รูพระปิฎกไตรยไดขึน เ(สวย)	...รู้พระปิฎกไตรได้ขึ้นเสวย
6. ราชในเมืองศรีสชชนาไลย(สุโข)	ราชย์ในเมืองศรีสัชชนาลัยสุโข-
7. (ไ)ทยแทนปูแทนพฝูงเป(นทา)	ทัยแทนปู่แทนพ่อฝูงเป็นท้า-
8. วเปนพรญาเบืองตวนนออ(กตว)	วเป็นพระยาเบื้องตะวันออกตะวั-
9. นนตกหววนอนตีนนอนตา(งคน)	นตกหัวนอนตีนนอนต่างคน
10. ตางมีใจใค่รใจรกกเอามกุฏ(ขัน	ต่างมีใจใคร่ใจรักเอามกุฏ(ขรรค์
11. ชั)ยศรีเสวตรฉตรมายดดยญ(อภิ)	ชัยศรีเศวตรฉัตรมายัดยัญอภิ-
12. เสกใหเปนทาวเปนพรญาทง(ง)	เษกให้เป็นท้าวเป็นพระยา ทั้ง
13. หลายจิงสนมตขึนชีศรีสูรยพ	หลายจึงสมมติขึ้นชื่อศรีสุริยพ
14. งศรามมหาธรมมราชาธิราชเสว(ย)	งศ์รามมหาธรรมราชาธิราชเสวย
15. ราชชอบดวยทสพิทธราชธรมม	ราชย์ชอบด้วยทศพิธราชธรรม

3. จงวิเคราะห์คำยืมและไวยากรณ์คำยืมภาษาเขมรจากวรรณคดีเรื่อง “พระนลคำฉันท์” (กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์,2511)

สรรคที่ 4

พุชฌงคปยาตฉันท์

๑๒๑ พระลาวัณยะพรรณี บุตรีภีมะราชา
สดับวัจน์นิษัธนา ถหลากจิตก็อิดใจ
๑ ไฉนนั่นพระพันตา สุเรนทราธิเบนทร์ไกร
เถลิงอาศน์ถวัลย์ไอ ศวรรย์ในสวรรค์เวียง
๑ ประดานางสุรางค์ทรง สเอวองค์สอางเคียง
บำรุงเธอบำเรอเรียง ประไพตาประภาเพรา
๑ พระอินทร์ไซร้จะไร้นาง สุรางค์แนบเสน่ห์เนา
ก็เหลือเชื่อและเหลือเดา จะเปนได้ไฉนเนอ
๑ พระกาลกาญจน์ตระการเพริศ วิลาสเลิศวิไลยเลอ
สุรีล้อมบำเรอเธอ ประเล้าโฉมประโลมฉาย
๑ พระเพลิงเริงเถกิงกาจ วโรภาสสุพรรณ์พราย
ประเสริฐศักดิ์ตระหนักหมาย บไร้ร้างสุรางค์โลบม
๑ วรุณไซร้วิไลยทรง สอางองค์ลออโฉม
ก็ย่อมมีสุรีโลม สุภัทร์แพร้วศุภาดูลย์
๑ พระอินทร์ยมวรุณเพลิง เถกิงกาญน์วิมานมูรธ์
พิพัฒน์แผ้วพิพิธภูล พิชัยฤทธิ์พิชิตชาญ
๑ ไฉนจงประสงค์เรา ฉนี้เล่าบ่เปนการ
คำนึงพลางยุพาพาล ก็ทูลตอบพระนลไป
๑ พระทรงฤทธิ์อดิศวร ประมวลศรีระวีไกร
เถลิงรัฐนิษัธไอ ศวรรย์เอี่ยมอลงกรณ์
๑ สยุมพรพิธีนี้ จะมีเพื่อพระภูธร
สมาคมสโมสร กษัตริย์สิ้นณะดินแดน
๑ ประสงค์ตรงพระองค์เธอ พระนลเลอเสมอแมน
บุรุษอื่นผิหมื่นแสน จะหมายชมบ่สมหมาย
๑ เพราะเหตุหงส์พิหงค์ทอง ยุบลถ่องแถลงปราย
ประลือโฉมประโลมฉาย พระนลเฉิดประเสริฐทรง
๑ จำเดิมกาละนั้นมา ก็จึงข้าคำนึงองค์
จำนงในหทัยตรง ถวายแด่พระทรงศรี
๑ ผิแม้นองค์พระทรงศร มนาทรบ่ห่อนมี
ก็ตัวข้าจะพาชี วะก้มหน้าอำลาตาย ฯ

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2548). **ประชุมจารึก ภาค 8 จารึกสุโขทัย.** กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

กำชัย ทองหล่อ. (2540). **หลักภาษาไทย**.พิมพ์ครั้งที่ 10.กรุงเทพฯ:บริษัทรวมสาส์น.

ธวัช ปุณโณทก. (2553). **วิวัฒนาการภาษาไทยและอักษรไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระราชวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์. (2511). **พระนลคำฉันท์.** กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.

ราตรี ธันวารชร. (2542). **การศึกษาคำ ในศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช**.พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชหลักที่ 1.** พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณพิมพ์.

วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์. (2526). **ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ วิวัฒนาการภาษาไทยและภาษาอังกฤษ.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 6
เรื่อง อักษรไทยและวิวัฒนาการตัวอักษรไทย

หัวข้อเนื้อหา

1. อักษรไทยก่อนสมัยสุโขทัย
2. อักษรต้นแบบของลายสือไทย
3. ลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหง
4. อักษรสมัยพญาลิไทย
5. อักษรสมัยกรุงศรีอยุธยา
6. อักษรสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
7. อักษรเฉพาะแบบ
8. สรุป

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อเรียนบทเรียนนี้แล้วนักศึกษาสามารถแสดงพฤติกรรมต่อไปนี้

1. นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอักษรสมัยสุโขทัย อยุธยาตอนต้น อยุธยาตอนกลาง อยุธยาตอนปลาย และรัตนโกสินทร์ตอนต้น
2. อธิบายลักษณะสำคัญของอักษรสมัยสุโขทัย อยุธยาตอนต้น อยุธยาตอนกลาง อยุธยาตอนปลาย และรัตนโกสินทร์ตอนต้น
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบอักษรสมัยสมัยสุโขทัย อยุธยาตอนต้น อยุธยาตอนกลาง อยุธยาตอนปลาย และรัตนโกสินทร์ตอนต้นกับอักษรไทยปัจจุบันได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. บรรยายเนื้อหาจากเอกสาร และ power pointเรื่อง อักษรไทยและวิวัฒนาการตัวอักษรไทย

2. นักศึกษาสรุปเนื้อหา อภิปราย และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

3. นักศึกษาแบ่งกลุ่มวิเคราะห์อักษรไทยสมัยสุโขทัย อยุธยาตอนต้น อยุธยาตอนกลาง อยุธยาตอนปลาย และรัตนโกสินทร์ตอนต้น เปรียบเทียบกับอักษรไทยปัจจุบัน

4. นักศึกษาทำแบบฝึกหัดท้ายบทที่ 6

5. นักศึกษาสรุปวิวัฒนาการอักษรไทยสมัยต่าง ๆ เป็น Mind mapping

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนวิชา วิวัฒนาการภาษาไทยบทที่ 6
2. เครื่องฉายแผ่นทึบ
3. คอมพิวเตอร์ , power point เรื่อง อักษรและวิวัฒนาการตัวอักษรไทย
4. แบบฝึกหัด
5. ตัวอย่าง Mind mapping เรื่อง วิวัฒนาการตัวอักษรไทย
6. บัตรตัวอักษรไทยสมัยต่าง ๆ

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรม
2. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
3. ตรวจแบบฝึกหัดท้ายบท
4. ตรวจ Mind mapping เรื่อง วิวัฒนาการอักษรไทยสมัยต่าง ๆ การนำเสนอผลการวิเคราะห์หน้าชั้นเรียน

บทที่ 6
อักษรและวิวัฒนาการตัวอักษรไทย

อักษร หรือภาษาเขียน คือ ระบบสัญลักษณ์อันเป็นตัวแทนของภาษาพูดที่มนุษย์พัฒนาขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร เนื่องจากภาษาพูดมีข้อจำกัดในบางโอกาสและบางสถานการณ์ อักษรจึงเป็นอารยธรรมด้านอักขรวิธีที่สำคัญ อักษรบางชนิดยังมีความเก่าแก่อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการสืบทอดวัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อต่างๆ เนื่องจากอักษรเป็นภาษาเขียนที่ช่วยให้มนุษย์สามารถบันทึกเรื่องราว ประสบการณ์ ศิลปะวิทยาการของมนุษย์รุ่นก่อน ๆ ไว้ได้เป็นอย่างดีทำให้คนรุ่นหลังสามารถเรียนรู้และสืบทอดวิทยาการต่างๆให้พัฒนาการต่อไปได้

การกำเนิดอักษรจึงมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป เพราะแรกเริ่มมนุษย์ไม่ได้คาดการณ์ว่าเมื่อมีภาษาพูด จากนั้นจะต้องมีภาษาเขียน แต่เนื่องจากสังคมมนุษย์ที่อยู่ในถ้ำหรือมีชีวิตอยู่กับธรรมชาติ เมื่อพบเห็นหรือสัมผัสกับสิ่งใดในชีวิตประจำวันเป็นประจำ มักต้องการบันทึกสิ่งนั้นไว้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบพิธีกรรมหรือเพื่อติดต่อสื่อสารและอธิบายความหมายบางประการ อักษรจึงเริ่มพัฒนาขึ้นเป็นรูปร่างตามความสามารถของแต่ละกลุ่มชน

ความสามารถในการพัฒนาภาษาพูด จนกลายมาเป็นอักษรหรือภาษาเขียนนั้นใช้เวลายาวนานและขึ้นอยู่กับพัฒนาการและศักยภาพของแต่ละกลุ่มชนที่สามารถสร้างเครื่องมือเพื่อเป็นรหัสแทนภาษาพูดคืออักษรได้หรือไม่ เพราะบางกลุ่มมีเพียงภาษาพูดเท่านั้น (สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร, 2556 : 11)

อักษรก่อนลายสือไทย

อารยธรรมอินเดียได้แผ่อิทธิพลมายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่สมัยโบราณ ไม่ว่าจะเป็นด้านการปกครอง ความเชื่อ ประเพณี หรือวัฒนธรรม รวมทั้งวรรณกรรม ภาษา และอักษรเป็นต้น

สำหรับด้านอักษรนั้น ปรากฏอักษรพราหมีอยู่ใน จารึกโวคาญ ซึ่งเป็นจารึกของอาณาจักรฟูนัน มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 7-8 พบที่หมู่บ้านโวคาญ เมืองญาตรังสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในปัจจุบัน เป็นจารึกโบราณที่เก่าแก่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่าที่พบในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังพบจารึกอายุใกล้เคียงกัน คือ จารึกตราหินหรือจารึกเมืองออกแก้ว ที่เมืองออกแก้วทางตอนใต้ของราชอาณาจักรกัมพูชาในปัจจุบัน

แม้อักษรพราหมีมิได้มีอิทธิพลต่ออักษรของกลุ่มชนในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แต่อักษรคฤนถ์หรืออักษรปัลลวะซึ่งมีวิวัฒนาการมาจากอักษรพราหมีนั้น เป็นต้นเค้าอักษรของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้ โดยมีการสันนิษฐานว่า พ่อค้าหรือนักบวชเป็นกลุ่มคนที่นำอักษรปัลลวะมาเผยแพร่ เพื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 9-11 ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวร่วมสมัยเดียวกับอาณาจักรต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอดีต ได้แก่ อาณาจักรทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-14) อาณาจักรขอมสมัยพระนคร (พุทธศตวรรษที่ 12-18) อาณาจักรปยูหรืออาณาจักศรีเกษตร (พุทธศตวรรษที่ 12-14) และอาณาจักรศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่12-18)

ด้วยเหตุนี้ อาณาจักรต่างๆในสมัยนั้นจึงมีโอกาสได้รับอิทธิพลทางด้านภาษาโดยเฉพาะอักษรจากอินเดียฝ่ายใต้ ดังปรากฏอักษรในจารึกหลายหลักที่ค้นพบในภูมิภาคเอเชียตะวันออก

เฉียงใต้ในปัจจุบัน มีรูปสัณฐานคล้ายคลึงกับอักษรปัลลวะในสมัยพระเจ้าสิงหวรมัน กษัตริย์ราชวงศ์ปัลลวะแห่งอินเดียใต้ เช่น จารึกลานทอง ของอาณาจักปยูในสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า จารึกมหานาวิกพุทธคุปต์ ในประเทศมาเลเซีย จารึกพระเจ้ามูลวรมัน สาธารณรัฐอินโดนนีเซีย จารึกเขารัง จังหวัดปราจีนบุรี ประเทศไทย เป็นต้น

อักษรที่พบในประเทศไทยรุ่นแรกจึงได้ต้นแบบมาจากอักษรปัลลวะ ซึ่งปัจจุบันมีการค้นพบหลักฐานเป็นศิลาจารึกหลายหลัก โดยหลักที่มีความเก่าแก่ที่สุดและมีศักราชปรากฏอยู่อย่างชัดเจน คือ จารึกเขาน้อย จังหวัดสระแก้ว ระบุปีมหาศักราช ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 1180 และจารึกเขารัง ระบุปีมหาศักราชซึ่งตรงกับ พ.ศ. 1182

นอกจากนี้ ยังพบจารึกอักษรปัลลวะอีกหลายหลักเกือบทุกภูมิภาคของประเทศไทยที่มีอายุใกล้เคียงกันคือในราวพุทธศตวรรษที่ 12 เช่น จารึกเมืองศรีเทพจังหวัดเพชรบูรณ์ จารึกเยธมฺมาฯ จังหวัดนครปฐม จารึกวัดมเหยงค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช จารึกช่องสระแจง จังหวัดสระแก้วเป็นต้น

รูปสัณฐานของอักษรปัลลวะในศิลาจารึกที่พบในประเทศไทย ราวพุทธศตวรรษที่ 12 นี้ มีรูปลักษณะอักษรและอักขรวิธีที่คล้ายคลึงกัน มีความแตกต่างกันแต่ในด้านภาษา ด้วยบางหลักจารึกเป็นภาษาสันสกฤต เช่น จารึกวัดมเหยงค์ บางหลักจารึกเป็นภาษาบาลี เช่น จารึกเยธมฺมาฯ หรือบางหลักจารึกทั้งภาษาเขมรและภาษาสันสกฤต เช่น จารึกเขารัง เป็นต้น

ต่อมา ประมาณพุทธศตวรรษที่ 15-16 หลังจากมีการใช้อักษรปัลลวะในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ประมาณ 300-400 ปี อักษรปัลลวะเริ่มมีวิวัฒนาการจากอักษรต้นแบบกลายเป็นอักษรหลังปัลลวะและใช้สืบต่อมาพร้อมกับมีการปรับเปลี่ยนไปทีละน้อย จนวิวัฒนาการมาเป็นอักษรมอญโบราณซึ่งถูกค้นพบในบริเวณแถบลุ่มแม่น้ำอิรวดีและลุ่มแม่น้ำสาละวิน และอักษรขอมโบราณซึ่งค้นพบหลักฐานในแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและลุ่มแม่น้ำโขง (สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร, 2556: 39-43)

อักษรต้นแบบของลายสือไทย

อักษรมอญโบราณ เป็นอักษรที่มีพัฒนาการไปจากอักษรหลังปัลลวะ ใช้ในอาณาจักรพุกามในสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า สมัยพระเจ้าอนิรุทธหรืออนุรุทธ และได้แผ่ขยายมายังดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำปิงและแม่น้ำวัง คือบริเวณที่เคยเป็นอาณาจักรหริภุญชัย ซึ่งมีอายุในราวพุทธศตวรรษที่ 17-18

ลักษณะของอักษรมอญโบราณนั้น ได้ปรับเปลี่ยนตามอัตลักษณ์ของตนเองคือ ตัดเส้นดิ่งของอักษรหลังปัลลวะให้สั้นลง ส่วนเส้นปกนั้น อักษรมอญโบราณเริ่มให้มีความสำคัญน้อยลงจนไม่มีเส้นปกบนเหลือแต่เพียงตัวอักษรโล้น ดังปรากฏในศิลาจารึกที่มีอายุในราวพุทธศตวรรษที่ 17 เช่น จารึกพระเจ้าสววาธิสิทธิ (วัดกู่กุด) จังหวัดลำพูน จารึกแม่หินบดเวียงมะโน จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น และอักขรวิธีมอญโบราณนั้นจะวางสระไว้รอบพยัญชนะ ถ้ามีอักษรควบกล้ำจะเขียนอักษรควบกล้ำด้วยตัวเชิงไว้ใต้บรรทัด โดยอักษรที่เป็นตัวสะกดและตัวตาม ในภาบาลีและสันสกฤตจะวางตัวสะกดไว้บนบรรทัดและวางตัวตามไว้ใต้บรรทัด ซึ่งมีสระ 10 ตัว มีทั้งสระจมและสระลอย และมีพยัญชนะ 30 ตัว

อักษรขอมโบราณ เป็นอักษรที่มีพัฒนาการไปจากอักษรหลังปัลลวะ ใช้ในช่วงประมาณพุทธศตวรรษที่ 15-18 พบทั้งในอาณาจักรทวารวดีและอาณาจักรขอมสมัยพระนคร เฉพาะที่

ค้นพบในศิลาจารึกในประเทศไทยนั้นได้รับอิทธิพลมาจากอักษรสมัยพระนคร โดยส่วนใหญ่จะปรากฏในศาสนสถาน ศิลปะขอมสมัยพระนคร

อักษรขอมโบราณยังรักษาระบบอักขรวิธีของอักษรปัลลวะอย่างเคร่งครัด แต่รูปสัณฐานกลับปรับเปลี่ยนไปตรงกันข้ามคือ อักษรขอมโบราณให้ความสำคัญกับเส้นปกบน ซึ่งกลายมาเป็น “ศก” หรือ “หนามเตย” และได้ใช้กันอย่างแพร่หลายในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีเมืองลพบุรีโบราณ เป็นศูนย์กลางและได้มีอิทธิพลต่ออักษรไทยที่เกิดขึ้นในสมัยสุโขทัยด้วย ดังจะเห็นได้จากเมื่อครั้งที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์อักษรไทยแล้ว อักษรขอมก็ยังมีความสำคัญในการบันทึกคัมภีร์ทางศาสนาสืบต่อมาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ส่วนอักษรมอญโบราณที่เข้ามามีอิทธิพลอยู่ทางภาคเหนือโดยมีศูนย์กลางที่เมืองลำพูน ได้เป็นอักษรต้นแบบของอักษรยวนและอักษรตัวเมืองที่ใช้เขียนในภาษาไทยถิ่นเหนือ ตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังรายเป็นต้นมา และแพร่กระจายไปสู่อาณาจักรล้านช้างและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเป็นอักษรธรรมหรืออักษรธรรมอีสาน

ก่อนการเกิดขึ้นของอาณาจักรสุโขทัยนั้น กลุ่มชนชาวไทยได้รวมตัวกันก่อตั้งเป็นชุมชนอาศัยปะปนอยู่กับกลุ่มชนชาวขอมและชาวมอญ และแม้จะรวมตัวกันได้เป็นปึกแผ่นและพร้อมที่จะเป็นอิสระแต่ยังไม่มีโอกาส เนื่องจากยังอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองของอาณาจักรขอม ซึ่งยังมีความเรืองอำนาจและแข็งแกร่งมาก กลุ่มชนชาวไทยจึงได้แต่เพียงเสริมสร้างวัฒนธรรมประจำกลุ่ม โดยเฉพาะวัฒนธรรมการเขียนหนังสือ เช่น กลุ่มชนชาวไทยใหญ่ได้ดัดแปลงอักษรมอญไปใช้ในการบันทึกภาษาไทยใหญ่ กลุ่มชนชาวโยนกได้ดัดแปลงอักษรมอญไปใช้บันทึกภาษาไทยถิ่นเหนือ (อักษรยวนหรืออักษรตัวเมือง) กลุ่มชนชาวไทยอาหมได้ดัดแปลงอักษรมอญไปใช้บันทึกเป็นภาษาเขียนของตนเอง จนเกิดเป็นเอกสารชื่อว่า “อาหมโบราณจี”หรือ “อาหมบุราณจี”

การเรียนรู้วัฒนธรรมการเขียนหนังสือนั้น เกิดขึ้นทั้งกลุ่มชนชาวไทยทางภาคเหนือ ซึ่งได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมการเขียนอักษรมอญโบราณไปใช้ในการบันทึกภาษาไทยถิ่นเหนือ ส่วนกลุ่มชนชาวไทยทางภาคกลางก็ได้รับเอาวัฒนธรรมขอมด้านอักษรศาสตร์ในการเขียนเรื่องราวต่างๆ ทั้งฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักร ทั้งภาษาไทยและภาษาบาลี หรือแม้กระทั่งภาษาขอมก็ใช้อักษรขอมของอาณาจักรขอมพระนครเนื่องจากช่วงนั้นเป็นกลุ่มชนชาติที่มีวัฒนธรรมเจริญกว่า

อย่างไรก็ตาม เมื่ออาณาจักรขอมสมัยพระนครเสื่อมอำนาจลงราวพุทธศตวรรษที่ 18 กลุ่มชนชาวไทยนำโดยพ่อขุนผาเมืองและพ่อขุนบางกลางหาวได้ปราบ “ขอมสบาดโขลญลำพง” ผู้มีอำนาจปกครองเมืองสุโขทัยได้ ต่อมาจึงได้ก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัย โดยมีพ่อขุนศรีอินทราทิตย์เป็นปฐมกษัตริย์ครองอาณาจักรสุโขทัยและรัชสมัยต่อมาคือพ่อขุนบานเมือง ทั้งสองรัชกาลนั้นยังคงอาศัยวัฒนธรรมดั้งเดิมของอาณาจักรขอมอยู่ ทั้งระบบการปกครอง ภาษาและอักษร

ต่อมา ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระองค์ได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทย เมื่อปีมหาศักราช 1205 ตามที่ระบุในศิลาจารึกหลักที่ 1 ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 1826

อักษรไทยหรือลายสือไทยที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงประดิษฐ์ขึ้นนั้น นับว่าเป็นอักษรชุดแรกของไทย เพราะไม่ปรากฏว่ามีศิลาจารึกหรืออักษรไทยก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ดังที่ปรากฏหลักฐานในหลักศิลาจารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 4 ความว่า...

“...เมื่อก่อนลายสือไทยนี้บ่มี 1205 ศก ปีมะแม พ่อขุนรามคำแหงหาใคร่ใจในใจ แลใส่ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้จึ่งมีเพื่อขุนผู้นั้นใส่ไว้...”

นักวิชาการสันนิษฐานว่า ลายสือไทยหรืออักษรไทยที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์ขึ้น คงได้อาศัยอักษรต้นแบบคือ อักษรขอมโบราณและอักษรมอญโบราณเป็นต้นแบบ (สำนักวัฒนธรรมกีฬาและการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร, 2556 : 45-50)

ลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหง

1. **รูปอักษรของลายสือไทย**

ลายสือไทยที่พ่อขุนรามคำแหงทรงประดิษฐ์เมื่อ พ.ศ.1826 นั้นประกอบด้วย พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และตัวเลข (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2554: 85-88) ดังนี้

1.1 พยัญชนะ จำนวน 39 ตัว

- พยัญชนะเขียนต่อเป็นเส้นเดียวกันยกเว้นหางอักษร ตัวอักษรค่อนข้างเหลี่ยม มุมอักษรเป็นเส้นโค้งมน
- พยัญชนะลายสือไทยที่ได้แบบอย่างมาจากอักษรต้นแบบมี 30 ตัว คือ ก ข ค ฆ ง จ ฉ ช ญ ฏ ฐ ณ ต ถ ท ธ น ป ผ พ ภ ม ย ร ล ว ศ ษ ส และ ห
- พ่อขุนรามคำแหงประดิษฐ์เพิ่ม 9 ตัว รวมพยัญชนะลายสือไทยทั้งสิ้น 39 ตัว ได้แก่ ฃ ฅ ซ ฎ ด บ ฝ ฟ และ อ
- ลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหงมีเพียงชุดเดียว ไม่มีพยัญชนะตัวเชิง เนื่องจากระบบการเขียนภาษาไทยไม่มีระบบการใช้พยัญชนะซ้อน

1.2 สระ จำนวน 20 ตัว

- สระที่ลายสือไทยประดิษฐ์จากต้นแบบ 11 ตัว คือ อะ อา อิ อี อุ อู เอ โอ ไอ เอา และ อํ (หรือนิคหิต ซึ่งอักษรต้นแบบใช้เป็นเครื่องหมายแทนเสียงพยัญชนะนาสิกคือ m (ม)) พระองค์ทรงนำมาใช้เป็นเสียงสระ และได้เพิ่มรูป ◌ำ ขึ้นใช้คู่กันอีกรูปหนึ่งด้วย
- พ่อขุนรามคำแหงประดิษฐ์สระเพิ่มขึ้นใช้อีก 9 ตัว คือ สระ อื แอะ แอ -อ เอีย เอือ อัว เออ และ ใอ ทั้งนี้เพื่อให้ตรงกับการออกเสียงในภาษาไทย

1.3 วรรณยุกต์ จำนวน 2 รูป เสียงเอก รูป (◌่) เสียงโท รูป (◌๋)

- พ่อขุนรามคำแหงประดิษฐ์วรรณยุกต์ขึ้นใช้เป็นครั้งแรก เพื่อใช้กำกับคำที่ออกเสียงและเขียนให้ตรงตามเสียงของคำ ซึ่งเสียงวรรณยุกต์นี้อักษรต้นแบบไม่มีใช้

1.4 ตัวเลข พบ 6 ตัว คือ 1 2 4 5 7 0

นอกจากนี้ยังพบการใช้เครื่องหมายแทนสระ มีจำนวน 2 รูป คือ เครื่องหมายฝนทอง (◌่) และเครื่องหมายนิคหิตส่วนเครื่องหมายประกอบการเขียนพบ 2 รูป คือ เครื่องหมายขึ้นต้นข้อความ และเครื่องหมายคั่นข้อความ

2. **อักขรวิธีของลายสือไทย**

2.1พยัญชนะและสระวางอยู่บรรทัดเดียวกัน และมีขนาดเท่ากัน ต่างจากอักษรต้นแบบที่วางสระไว้รอบพยัญชนะต้น

2.2เนื่องจากพ่อขุนรามคำแหงกำหนดให้พยัญชนะทุกตัววางอยู่บนบรรทัดเดียวกัน จึงทรงยกเลิกการใช้พยัญชนะตัวเชิงและการเขียนพยัญชนะซ้อนเหมือนอักษรต้นแบบ พยัญชนะจึงมีเพียงชุดเดียว

2.3 การใช้สระ

2.3.1 วางสระไว้หน้าพยัญชนะ ได้แก่ สระ อิ อี อื อุ อู เอ แอ ใอ ไอ โอ

2.3.2 วางสระไว้หลังพยัญชนะ ได้แก่ อะ อา อ อัว

2.3.3 วางสระไว้ทั้งข้างหน้าและข้างหลังพยัญชนะ ได้แก่ สระแอะ เอีย เอือ เออ

2.3.4 วางสระไว้ข้างบนและข้างหลังพยัญชนะ คือ สระ อำ

2.3.5 สระลอยมีเพียงตัวเดียวคือ สระ อี ปรากฏในคำว่า ษรี**อีน**ทราทิตย

2.3.6 สระเขียนติดกับพยัญชนะ ได้แก่ สระอา อี ออ (คำที่มีตัวสะกด) เอือ

2.3.7 สระ อี ไม่ต้องมี "อ" เคียง

2.3.8 สระ วว (อัว) ใช้พยัญชนะซ้อน "ว" สองตัวแทนไม้หันอากาศ อีกตัวเป็นตัวสะกด ถ้าสระ อัว ใช้ในคำที่มีตัวสะกด จะใช้ "ว" ตัวเดียว

2.3.9 สระไอ ใอ สระโอ มีรูปสูงเท่ากับพยัญชนะ

สุกโขไท (สุโขทัย)

2.3.10ใช้ตัวสะกดสองตัวซ้อนกันแทนไม้หันอากาศ ซึ่งก็ใช้สืบมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เช่น

วนนเดือนดบบ (วันเดือนดับ-ข้างแรม)

หววพุ่งหววรบ (หัวพุ่งหัวรบ)

2.3.11รูปสระ เอีย เมื่อไม่มีตัวสะกดจะเขียนเต็มรูป แต่ถ้ามีตัวสะกดจะเขียนลดรูป คงตัว ย. ไว้เพียงตัวเดียว เช่น

ี-มยย (-เมีย)

วยงคำ (-เวียงคำ)

2.3.12สระเอือ เมื่อไม่มีตัวสะกดจะเขียนเต็มรูป เมื่อมีตัวสะกดจะลดตัว อ. ออกไปหนึ่งตัว เช่น

ี-เม่ออ (-เมื่อ)

ี-เมอง (-เมือง)

2.3.13สระ ออ สระ อือ ไม่ใส่ตัว อ. เหมือนปัจจุบัน เช่น

ื-ช่ (ชื่อ)

ท่บ๋าน (ท่บ้าน)

พ่ ื-เช๋อ อ (พ่อเชื้อ)

ื-ถบ๋าน (ถือบ้าน)

สรุป พยัญชนะลายสือไทยมี 39 ตัว และมีสระ 20 ตัว ดังตารางต่อไปนี้

พยัญชนะ

สระ

ภาพที่ 6.1 ตัวอักษรลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหง พ.ศ. 1835(ธวัช ปุณโณทก, 2553: 222)

อักษรสมัยพญาลิไทย

สมัยพญาลิไทยพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงระบบอักษรไทยอีกครั้ง แสดงให้เห็นว่าอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้นได้ใช้เป็นอักษรทางราชการแล้ว แต่ชาวไทยโดยทั่วไปยังนิยมใช้อักขรวิธีแบบอักษรขอมหรืออักษรมอญที่วางสระไว้บนและล่างพยัญชนะ เนื่องจากเคยใช้มานาน และในขณะเดียวกันก็ยังอ่านคัมภีร์ที่เป็นภาษาบาลีซึ่งใช้อักษรขอมเขียน ฉะนั้น การปรับมาใช้อักขรวิธีแบบลายสือไทยจึงรู้สึกไม่สะดวก

อักษรไทยที่ปรากฏในจารึกสมัยพญาลิไทย จึงมีการเปลี่ยนแปลงระบบอักขรวิธี โดยกลับไปใช้อักขรวิธีขอมและมอญและใช้เป็นอักษรทางราชการแทนลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งจากหลักฐานที่เป็นศิลาจารึกสมัยพญาลิไทย พบว่ามี พยัญชนะจำนวน 38 ตัว สระมี 22 ตัว

ส่วนวรรณยุกต์ยังคงใช้เหมือนลายสือไทย (สำนักวัฒนธรรมกีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร, 2556 : 58)

ระบบอักขรวิธีเปลี่ยนไปเหมือนระบบอักษรวิธีขอมและมอญ ซึ่งได้ใช้เป็นอักษรทางราชการแทนลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหงเป็นต้นมา(วิโรจน์ ผดุงสุนทรารักษ์, 2559: 89)

1. การเปลี่ยนแปลงด้านรูปสัณฐาน

1.1 รูปสัณฐานของพยัญชนะบางตัวเปลี่ยนไปเช่น

นอกจากนี้ยังได้เพิ่มพยัญชนะพิเศษ หรือสระเกินเข้ามา คือ

1.2 รูปสระ เมื่อเปลี่ยนมาไว้บนและล่างตัวพยัญชนะ จึงต้องปรับเปลี่ยนสัณฐานเพื่อให้เหมาะสม และสระบางตัวมีรูปสูงกว่าพยัญชนะ เช่น

(อิ) (อี)

(อึ/อื) (อุ)

(อู) (ไอ)

(ใอ) (โอ)

2. การเปลี่ยนแปลงด้านอักขรวิธี

2.1 มีการใช้ไม้หันอากาศแทนพยัญชนะซ้อนโดยเฉพาะ แม่ กง เช่น

นงง ใช้เป็น นงั (นั่ง) (จารึกหลักที่ 7)

2.2 แม้ว่าจะเขียนสระไว้บนและล่างพยัญชนะแล้วก็ตาม แต่ยังปรากฏว่ามีรูปสระลอยอย่างที่ใช้ในลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหงปะปนอยู่บ้าง เช่น

= อีก = อันอื่นไสร้

= จักมาพึ่งมาอิง

= อินทรบดินทราทิตย์

= เชิญ = อีกทั้ง

= มีอินทรีย์

(ธวัช ปุณโทก, 2553 : 87)

ภาพที่ 6.2 พยัญชนะและสระอักษรไทยสมัยพญาลิไทย พ.ศ. 1900 (ธวัช ปุณโณทก, 2553: 229)

อักษรสมัยอยุธยา

อักษรสมัยอยุธยาแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ยุค ดังนี้

1. อักษรสมัยอยุธยาตอนต้น (พ.ศ. 1893-2034)

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ (2554: 141-142) กล่าวถึงอักษรสมัยอยุธยาว่า อาณาจักรอยุธยามิได้ประดิษฐ์อักษรขึ้นใช้เอง แต่ได้รับอิทธิพลจากอักษรไทยในสมัยพญาลิไทยแห่งกรุงสุโขทัย เอกสารโบราณเท่าที่ตกทอดมาถึงปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นเอกสารโบราณที่จารึกลงบนวัสดุเนื้อแข็ง เช่น เงิน ดีบุก หิน และโลหะต่าง ๆ จารึกเหล่านี้มักมีเนื้อหาสั้น ๆ เกี่ยวกับการทำนุบำรุงศาสนสถาน การสร้างพระพุทธรูป การทำบุญ และการตั้งสัตยาธิษฐาน เป็นต้น

1.1 จำนวนอักษร

สมัยอยุธยาตอนต้นยังไม่พบหลักฐานการใช้พยัญชนะและสระเพิ่มขึ้นจากสมัยสุโขทัย แต่พบเครื่องหมายประกอบการเขียนเพิ่มขึ้น 1 รูป คือ เครื่องหมายไม้ยมก ในจารึกหลักที่ 44 จารึกวัดส่องคบ 3 พ.ศ. 1976 นับเป็นการปรากฏใช้เครื่องหมายไม้ยมกเป็นครั้งแรก

1.2 รูปอักษร

จากหลักฐานจารึกดังกล่าวพบว่าอักษรไทยสมัยอยุธยารุ่นแรกยังคงมีรูปสัณฐานคล้ายคลึงกับอักษรสมัยพญาลิไทยอยู่มาก กล่าวคือ เส้นอักษรโค้ง มุมอักษรมน และตัวอักษรกว้าง มีเพียงบางตัวที่เส้นตัวอักษรและมุมอักษรเริ่มเป็นเหลี่ยม เช่น ธ และ พ เป็นต้น ในระยะเวลาต่อมาตัวอักษรดังกล่าวจะค่อย ๆ คลี่คลายรูปสัณฐานเริ่มเป็นทรงเหลี่ยมเกือบทุกตัว ดังปรากฏชัดเจนในจารึกหลักที่ 50 พ.ศ. 1956 และจารึกหลักที่ 44 จากรึกวัดส่องคบ 3 พ.ศ. 1976

1.3 การใช้อักษรขอมและอักขรวิธีแบบขอมเขียนแทรกในคำไทย คือพบใช้เขียนทั้งคำ ใช้เชิง ร เขียนอักษรควบ และใช้อักษรขอมบางตัวแทรกในพยางค์หรือในคำภาษาไทย ทั้งนี้พบในจารึกหลักที่ 44 และ 51 เป็นจำนวนมาก (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2554: 149)

2. อักษรสมัยอยุธยาตอนกลาง (พ.ศ. 2034 - 2231)

สมัยอยุธยาตอนกลางเริ่มตั้งแต่สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 จนถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ช่วงสมัยนี้มีอายุราว 200 ปี นับว่าระยะยาวนานกว่าสมัยอยุธยาตอนต้น สมัยนี้บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ การต่างประเทศ และวรรณกรรม โดยเฉพาะในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ถือว่าเป็นยุคทองแห่งกรุงศรีอยุธยาเพราะมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ จนมีการทำสนธิสัญญาการค้ากับฝรั่งเศส และมีการเจริญทางพระราชไมตรีระหว่างกรุงศรีอยุธยากับฝรั่งเศสด้วย

เนื่องจากความเจริญรุ่งเรืองดังกล่าวโดยเฉพาะการต่างประเทศ ทำให้การเขียนเจริญก้าวหน้าขึ้นด้วย ดังพบว่าในสมัยนี้มีการใช้ "กระดาษฝรั่ง" บันทึกเรื่องราวเป็นจำนวนมากนอกเหนือจากการจารึกลงบนวัสดุเนื้อแข็ง สมุดไทย และใบลาน

การศึกษาอักษรไทยในสมัยอยุธยาตอนกลาง เอกสารโบราณส่วนใหญ่จะได้หลักฐานมาจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นเอกสารเกี่ยวกับการค้าขายในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม และเอกสารสัญญาทางการค้าและหนังสือราชทูตไทยในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

2.1 จำนวนอักษร

ยังไม่พบจำนวนพยัญชนะที่เพิ่มขึ้นจากสมัยสุโขทัย แต่พบเครื่องหมายแทนสระ 2 รูป ได้แก่ เครื่องหมายไม้ไต่คู้ (พบใช้ครั้งแรกในคำว่า ก็) และเครื่องหมายฟันหนู เครื่องหมายทั้งสองนี้พบใช้ใน พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ พ.ศ. 2223 (อิงอร สุพันธุ์วณิช, 2550: 447)

2.2 รูปอักษร

จากการศึกษาเอกสารโบราณสมัยอยุธยาตอนกลางพบรูปอักษร 2 แบบ (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2554: 157-158) คือ

2.2.1 อักษรแบบธรรมดา ซึ่งเป็นอักษรแบบเดิมที่สืบต่อมาจากอักษรสมัยอยุธยาตอนต้น แต่ในช่วงนี้ได้พัฒนารูปสัณฐานไปเป็นทรงเหลี่ยมชัดเจนมากขึ้น เส้นอักษรไม่โค้งมน อีกทั้งตัวอักษรยังเอนไปทางขวาเล็กน้อย รูปอักษรแบบธรรมดาพบหลักฐาน ดังนี้

- หนังสือออกพระจอมเมืองศรีราชโกษา กรมการเมืองตะนาวศรี อนุญาตให้พ่อค้าเดนมาร์กเข้ามาค้าขายยังประเทศไทย พ.ศ. 2164 ฉบับที่ 2

- หนังสือออกพระจอมเมืองศรีราชโกษา กรมการเมืองตะนาวศรี อนุญาตให้พ่อค้าเดนมาร์กเข้ามาค้าขายยังประเทศไทย พ.ศ. 2164 ฉบับที่ 3

- พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ พ.ศ 2223

- จดหมายเหตุอยุธยา เรื่องระยะทูตสยามไปนมัสการพระเมาลีเจดีย์เมืองหงสาวดี พ.ศ. 2225

- บันทึกโกษาปาน พ.ศ. 2229

- หนังสือออกพระวิสุทธสุนธร จดหมายฉบับที่ 2 พ.ศ. 2231

2.2.2 อักษรไทยย่อ คือ อักษรที่มีลักษณะหักเหลี่ยมย่อมุม อักษรประเภทนี้เป็นการตกแต่งประดิษฐ์อักษรแบบธรรมดาที่ใช้เป็นปกติให้ประณีตบรรจงงดงามขึ้น ทั้งนี้คงได้แบบอย่างมาจากอักษรขอมบรรจงซึ่งนิยมใช้ควบคู่กับอักษรไทยมาแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัย และจากหลักฐานเอกสารโบราณ เท่าที่มีพบว่า อักษรไทยย่อพบใช้ครั้งแรกในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม และพบว่านิยมใช้อย่างมากในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทั้งนี้ส่วนใหญ่นิยมใช้บันทึกเรื่องราวที่เป็นทางการและการศาสนา

3. อักษรสมัยอยุธยาตอนปลาย (พ.ศ. 2231 - 2310) **ถึงสมัยกรุงธนบุรี** (พ.ศ. 2311 - 2324)

สมัยอยุธยาตอนปลายเริ่มตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเพทราชา (พ.ศ. 2231) ถึงสมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ สมัยอยุธยาตอนปลายเป็นช่วงที่บ้านเมืองอยู่ในสภาพที่ตกต่ำและอ่อนแอ มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง และความสัมพันธ์ทางการค้ากับต่างประเทศ และทั้งยังมีการทำสงครามกับพม่าจนทำให้กรุงศรีอยุธยาเสียเอกราช เนื่องจากบ้านเมืองประสบปัญหารอบด้าน ทำให้ความเจริญด้านการเขียนและด้านวรรณกรรมซบเซาไป เอกสารสัญญากับต่างประเทศก็น้อยลง งานด้านวรรณศิลป์ปรากฏเฉพาะในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศซึ่งก็มีน้อยกว่าสมัยอยุธยาตอนกลาง ด้วยเหตุนี้เอกสารที่ใช้ในการศึกษาด้านอักษรในสมัยอยุธยาตอนปลายจึงพบเป็นจำนวนน้อย และบางส่วนถูกเผาทำลายไปเป็นจำนวนมาก

เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงกอบกู้เอกราชและได้สถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี ประกอบกับพระองค์ได้ทรงฟื้นฟูวรรณกรรมขึ้นหลายเรื่อง ทำให้มีเอกสารหลักฐานโบราณ เอกสารราชการ และวรรณกรรมที่สามารถนำมาศึกษาอักษรช่วงสมัยนี้ได้ (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2554: 184)

3.1 จำนวนอักษร

สมัยอยุธยาตอนปลายพบพยัญชนะเพิ่มขึ้น 2 ตัว คือ ฑ และ ฮ พบว่าเป็นอักษรไทยย่อทั้งหมด ปรากฏใช้ในนันโทปนันทสูตรคำหลวง พ.ศ. 2279 แต่งขึ้นในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ รวมพยัญชนะครบ 44 ตัว

3.2 สระ

สมัยนี้มีสระเพิ่มขึ้นอีก 5 ตัว ได้แก่ สระเอะ เอียะ เอือะ อัวะ และเออะ พบใช้ในหนังสือจินดามณี สมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ รวมมีสระครบ 32 ตัว เมื่อพ.ศ. 2275

3.3 วรรณยุกต์

สมุดไทยเรื่องจินดามณีในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศที่พบที่เมืองลอนดอน ประเทศอังกฤษ พบวรรณยุกต์ตรีและวรรณยุกต์จัตวา

ฉะนั้นหากยอมรับสมุดไทยเรื่องจินดามณี สมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศที่พบที่ลอนดอน เป็นฉบับจริง มิได้เป็นการคัดลอกในสมัยหลัง ก็อาจกล่าวได้ว่า วรรณยุกต์ทั้งสองรูปนี้ ปรากฏครั้งแรกใน พ.ศ. 2275

3.4 เครื่องหมาย

สมัยนี้ พบเครื่องหมายประกอบการเขียน 1 รูป คือ เครื่องหมายทัณฑฆาต พบใช้ในนันโทปนันทสูตรคำหลวง พ.ศ. 2279ใช้กำกับพยัญชนะที่เป็นตัวสะกด

3.5 รูปอักษร พบ 2 แบบ เช่นเดียวกับสมัยอยุธยาตอนกลางดังนี้

3.5.1 อักษรแบบธรรมดา อักษรชนิดนี้เป็นอักษรแบบเดิมที่ใช้สืบต่อมาจากสมัยอยุธยาตอนกลาง แต่เส้นอักษรได้พัฒนาไปเป็นเส้นตรง ตัวอักษรหักมุมจนเป็นเหลี่ยมมากกว่าสมัยอยุธยาตอนกลาง

3.5.2 อักษรไทยย่อยังนิยมใช้รูปอักษรไทยย่อในการบันทึกทั้งบนศิลา ทองแดง สมุดไทย และกระดาษเพลา จากหลักฐานที่ปรากฏส่วนใหญ่พบใช้ในการบันทึกเรื่องราวทางศาสนาและตำราสอนตัวอักษร อักษรไทยย่อที่นับว่าประณีตสวยงามที่สุดปรากฏในสมุดไทยเรื่องนันโทปนันทสูตรคำหลวง (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2554:89-190)

อักษรสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นและพัฒนาการ

1. อักษรสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

เรื่องอักษรไทยในสมัยรัตนโกสินทร์นี้ จะกล่าวถึงเฉพาะอักษรไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 1 พ.ศ. 2325 ถึงสมัยรัชกาลที่ 3 พ.ศ. 2394 คือในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 เท่านั้น เพราะในช่วงพุทธศตวรรษที่ 25 เป็นต้นไปได้เกิดการพิมพ์ขึ้นในประเทศไทย ทำให้อักษรไทยหลังสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นไม่มีพัฒนาการที่จะทำให้รูปอักษรเปลี่ยนไป (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2554: 227)
ในสมัยกรุงธนบุรีและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พบว่ามีเอกสารจำนวนมากที่เขียนในสมุดข่อยซึ่งมีทั้งสมุดดำและสมุดขาว รวมทั้งที่เขียนในใบลาน เอกสารเหล่านี้เป็นหนังสือราชการบ้างและเป็นวรรณคดีบ้าง รวมทั้งสำเนาหรือบันทึกส่วนตัวของเอกชน ลายมือที่เขียนในเอกสารนั้นๆ มีทั้งที่เป็นลายมือบรรจงและลายมือหวัด ในการพิจารณารูปสัณฐานของตัวอักษรเราต้องพิจารณาจากลายมือบรรจง โดยเฉพาะในหนังสือที่เป็นเรื่องทางราชการที่เขียนโดยลายมืออาลักษณ์ เพราะนอกจากคัดตัวอักษรสม่ำเสมอแล้ว ลายเส้นของอักษรยังประณีตสวยงามอีกด้วย

รูปแบบของตัวอักษรสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น คือก่อนที่จะมีกิจการโรงพิมพ์ จะพบว่ารูปสัณฐานของตัวอักษรยังเป็นทรงเหลี่ยม เส้นตรงหักเหลี่ยมหักมุมชัดเจนแต่ไม่นิยมเล่นหางยาวๆ และย่อมุมหักเหลี่ยมเหมือนเอกสารทางราชการสมัยสมเด็จพระนารายณ์ที่เรียกว่า “อักษรไทยย่อ” ส่วนอักขรวิธีใช้ระบบเดียวกันสืบต่อมา วรรณยุกต์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์พบทั้ง 4 รูป คือ เอก โท ตรี และจัตวา มีรูปสัณฐานเหมือนปัจจุบันทุกรูป

รูปสัณฐานอักษรในยุคนี้จะพิจารณารวมถึงเอกสารสมัยกรุงธนบุรีด้วย เพราะเหมือนกันจนแยกไม่ออก และเอกสารสมัยกรุงธนบุรีก็มีจำนวนน้อยกว่ามาก จึงนำมากล่าวรวมไว้ในที่แห่งเดียวกัน

1.1 พยัญชนะ มีสัณฐานคงรูปที่ 44 ตัว (คือไม่มีการเปลี่ยนแปลง) มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายแล้ว เพียงแต่มีสัณฐานผิดแผกไปบ้างตามลายมือผู้เขียนที่มีความชำนาญต่างกัน หรือเขียนหวัด เขียนบรรจง หากพิจารณาเอกสารทางราชการที่เป็นลายมือของอาลักษณ์จะพบว่าความนิยมในการประดิษฐ์ลายเส้นต่างกัน นั่นคือ อาลักษณ์สมัยสมเด็จพระนารายณ์นิยมประดิษฐ์ปลายอักษรเล่นหางยาว และเขียนตัวเอน ส่วนเอกสารสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ ลดการประดิษฐ์ปลายอักษร ไม่เล่นหาง และตัวเอนโย้หลังเพียงเล็กน้อย หรือตัวตั้งตรงก็มี

โดยสรุปว่า สัณฐานของตัวพยัญชนะสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น โครงสร้างทั่วไปเหมือนสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ส่วนการประดิษฐ์อักษรนั้นแตกต่างกันเล็กน้อยตามความนิยมแต่ละสมัย ให้ดูตัวอย่างเอกสารสมัยกรุงธนบุรี

1.2 รูปสระสระทั้ง 32 รูป เราพบครบถ้วนตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายแล้วนั่นคือในหนังสือจินดามณี อันเป็นหนังสือแบบเรียนที่แต่งขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ได้แจกรูปสระครบถ้วนทั้ง 32 รูป / เสียง ซึ่งปรกติจะหาได้ยากมากในสระประสมเสียงสั้น เพราะไม่ได้ใช้เขียนเลยหรือเกือบจะไม่มีคำในภาษาไทยที่ใช้เสียงสระนั้น เช่น สระอัวะ เอียะ เอือะ หนังสือจินดามณีอันเป็นหนังสือแบบเรียนจึงได้บันทึกสระดังกล่าวไว้ครบถ้วน ครั้นถึงสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ก็ได้คัดลอกหนังสือจินดามณีใช้เป็นแบบเรียนสืบต่อมา รูปสระที่ไม่ค่อยจะใช้เขียนในเอกสารยังปรากฏอยู่ครบถ้วนในหนังสือนั้นด้วย

รูปสัณฐานสระ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นไม่แตกต่างจากสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายหากผิดแผกไปบ้างก็เป็นเพราะลายมือผู้เขียน หรือลายมือหวัด หรือบรรจงเท่านั้น

1.3 วรรณยุกต์ วรรณยุกต์ในสมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา มีวรรณยุกต์เพียง 2 รูป คือ เอก และ โท ซึ่งวรรณยุกต์เอกใช้รูปเดียวสม่ำเสมอมา ส่วนวรรณยุกต์โท เริ่มต้นด้วยรูปกากบาท ( ) และในราว พ.ศ. 1922 (หลักที่ 102) ได้ปรากฏวรรณยุกต์โทรูปปัจจุบัน ( ) และยังใช้ปนกันกับรูปกากบาท ครั้นเมื่อ พ.ศ. 1942 (จารึกหลักที่ 93)จะใช้วรรณยุกต์โทรูปปัจจุบันสม่ำเสมอ สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ส่วนวรรณยุกต์ตรี และจัตวา เพิ่งได้ปรากฏใช้กันในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ แม้ว่าในหนังสือจินดามณี ฉบับสมัยสมเด็จพระนารายณ์ และฉบับสมัยพระเจ้าบรมโกศ จะมีการสอนผันเสียงวรรณยุกต์ แต่ฉบับสมัยสมเด็จพระนารายณ์ กล่าวเพียงวรรณยุกต์ เอก และ โท ส่วนจินดามณีฉบับพระเจ้าบรมโกศ (เนื้อหาต่างกับฉบับพระโหราธิบดี ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์) มีการสอนวรรณยุกต์ทั้งสี่ตัว แต่กระนั้นก็ตามนักอักขรวิทยา มีศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นครเป็นอาทิ เสนอว่า ต้นฉบับจินดามณีที่เราพบอยู่นี้เป็นฉบับที่คัดลอกสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

วรรณยุกต์ตรี และจัตวา พบใช้ในการเขียนเอกสารต้นกรุงรัตนโกสินทร์จำนวนน้อยมาก ในเอกสารของราชการพบวรรณยุกต์ตรีใน “หนังสือพระยามหาโยธาถึงอุบากองผู้หลาน” เมื่อ พ.ศ. 2346 และวรรณยุกต์จัตวาพบครั้งแรกใน “พระราชสาสน์ถึงญวนว่าด้วยการเมืองเวียงจันทน์และเรื่องของเชียงสือ”พ.ศ. 2337 ฉะนั้นวรรณยุกต์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีครบ 4 รูป ดังกล่าวแล้ว (ธวัช ปุณโณทก, 2553: 240-243)

2. พัฒนาการของอักษรไทยสมัยรัตนโกสินทร์

แม้ว่ารูปแบบอักษรไทยจะหยุดการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากมีระบบการพิมพ์ แต่พัฒนาการของอักษรไทยก็ไม่ได้หยุดนิ่งเสียทีเดียว เนื่องจากในระยะต่อ ๆ มามีการสร้างสรรค์รูปแบบอักษรและอักขรวิธีไทยให้แตกต่างไปจากเดิม

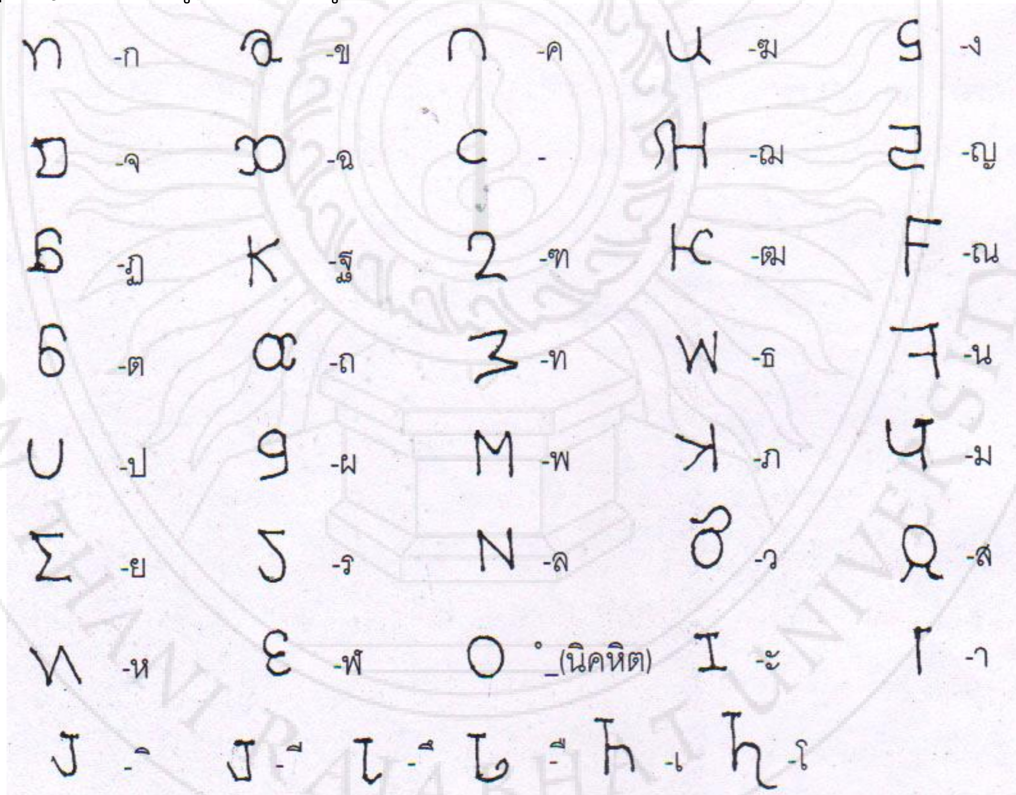
อักษรเฉพาะแบบ

อักษรเฉพาะแบบนี้เป็นอักษรที่ผู้รู้พยายามคิดประดิษฐ์ขึ้นเพื่อให้เขียนในหมู่คณะ หรือใช้เป็นทางราชการ แต่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ยอมรับ ฉะนั้นอักษรเหล่านี้ก็ต้องยกเลิกไป อักษรเฉพาะแบบของไทยมีถึง 3 ชนิด คือ (ธวัช ปุณโณทก, 2553: 249)

1. อักษรอริยกะ ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4
2. อักษรวิธีแบบใหม่ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6
3. อักษรสมัยจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม (ใช้เป็นอักษรทางราชการอยู่ระยะหนึ่ง)

1. อักษรอริยกะ

อิงอร สุพันธุ์วณิช (2550: 639-641) ได้อธิบายถึงอักษรอริยกะไว้ว่าเมื่อประมาณ พ.ศ. 2390 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงประดิษฐ์อักษรขึ้นมาชุดหนึ่ง เรียกว่า อักษรอริยกะโดยมีพระราชประสงค์จะให้ใช้เขียนภาษาบาลีและใช้กันในหมู่สงฆ์ธรรมยุต พระองค์ทรงประดิษฐ์พยัญชนะ 33 รูป สระ 8 รูป เท่าภาษาบาลีดังนี้

ภาพที่ 6.3 อักษรอริยกะ ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (อิงอร สุพันธุ์วณิช, 2550: 639)

อักขรวิธีอริยกะ

อักษรอริยกะมีวิธีประสมสระและอักษรดังนี้

1. วางพยัญชนะและสระบนบรรทัดเดียวกัน สระจะอยู่หลังพยัญชนะ ลักษณะของการวางพยัญชนะและสระบนบรรทัดเดียวกันนี้เหมือนในสมัยพ่อขุนรามคำแหง

2. การผสมพยัญชนะและสระนั้นใช้เกณฑ์การออกเสียงเป็นสำคัญ คำใดออกเสียงสระใด อักษรอริยกะก็จะใส่รูปสระนั้นด้วย

3. คำที่ออกเสียง "อัง" และมีนิคหิตกำกับ อักษรอริยกะจะปรากฏรูป (อะ) และ ο (°)ด้วย

4. ตัวสะกดในภาษาบาลีซึ่งจะมีเครื่องหมายพินทุอยู่ใต้ตัวสะกดนั้นอักษรอริยกะจะใส่รูป I ก่อนแล้วจึงตามด้วยพยัญชนะที่สะกดนั้น

5. คำที่ออกเสียงสระขึ้นต้น ให้ใช้รูปสระนั้น ๆ ขึ้นต้นคำได้

6. พยัญชนะใดที่ไม่มีสระตามหลัง พยัญชนะนั้นคือตัวสะกด

ลองเขียน*อักษรอริยกะ*กันดูสิจ๊ะ

- **นโม** =...
- **สรณํ** = ...
- **ธมฺโม**=...
- **อรหโต**=...

อักขรวิธีแบบนี้ทำให้สะดวกกับการเขียน เพราะว่าต้องมีสระกำกับพยัญชนะทุกตัวที่ออกเสียง พยัญชนะตัวใดที่ไม่มีสระกำกับเราก็รู้ได้ทันทีว่านั่นคือพยัญชนะสะกด การเขียนแบบนี้นับได้ว่าเป็นระบบดีแต่ไม่ได้รับความนิยม เพราะผู้เขียนจะต้องจำตัวพยัญชนะและสระใหม่ทั้งหมด อักษรเหล่านี้มีลักษณะคล้ายอักษรโรมันเป็นที่แปลกตาออกไปจากอักษรเดิมทำให้จำได้ยากจึงมีผู้ใช้จำกัดอยู่ในคณะสงฆ์ธรรมยุต และคงจะเลิกใช้หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตไม่นานนัก

2. อักขรวิธีแบบใหม่

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าอักษรไทยมีอักขรวิธีสับสน ชาวต่างประเทศใช้ลำบากมาก เพราะสระวางไว้รอบพยัญชนะต้นไม่เป็นระบบ และเสียงสระที่เป็นสระประสมกันนั้นไม่ตรงเสียง อีกประการหนึ่งการเขียนหนังสือติดกันเป็นพืดไม่เว้นเป็นคำ ๆ ทำให้ผู้อ่านสับสน โดยเฉพาะพยัญชนะที่ไม่มีสระกำกับ ออกเสียงเป็น อะ บ้าง ออ บ้าง โอะลดรูปบ้าง (ปฐม จราจร จลาจล บรม บดี)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ จึงทรงคิดดัดแปลงอักษรไทยโดยเฉพาะอักขรวิธี ให้วางสระไว้หลังพยัญชนะต้นบนบรรทัดเดียวกันทุกตัว ฉะนั้นจึงต้องออกแบบรูปสระใหม่เพื่อให้มี

สัณฐานเหมาะกับการวางไว้บนบรรทัด ส่วนตัวพยัญชนะและวรรณยุกต์นั้นคงรูปเดิม(ธวัช ปุณโณทก, 2553:251)

สระที่ปรับปรุงใหม่ มีทั้งสิ้น 24 รูป ใช้สระเดิม 5 รูป คือ อ ฤ ฤๅ ฦ ฦๅ คิดเพิ่มใหม่อีก 19 ตัว ดังนี้

	บรรจง	หวัด		บรรจง	หวัด
-ะ	I	[illegible]	เ-า	[illegible]	[illegible]
-า	ๆ	ๆ	-ำ	[illegible]	[illegible]
-ิ	O	o	-ว	[illegible]	[illegible]
-ี	[illegible]	[illegible]	เ-ีย	[illegible]	[illegible]
-ึ	[illegible]	[illegible]	เ-ือ	[illegible]	[illegible]
-ื	[illegible]	[illegible]	เ-อ	[illegible]	[illegible]
-ุ	[illegible]	[illegible]	เ-าะ	[illegible]	[illegible]
-ู	[illegible]	[illegible]	อ	อ	อ
เ-	[illegible]	[illegible]	ฤ	ฤ	ฤ
แ-	[illegible]	[illegible]	ฤๅ	ฤๅ	ฤๅ
ไ-	[illegible]	[illegible]	ฦ	ฦ	ฦ
โ-	[illegible]	[illegible]	ฦๅ	ฦๅ	ฦๅ

ภาพที่ 6.4 อักษรและระบบอักขรวิธีของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ธวัช ปุณโณทก ,2553: 252)

ระบบอักขรวิธี

๑) ใช้พยัญชนะ วรรณยุกต์ เหมือนเดิมทุกตัว

๒) สระเปลี่ยนรูปใหม่ (ดังแสดงไว้แล้ว) ให้วางไว้หลังพยัญชนะต้นบรรทัดเดียวกัน

๓) ให้เขียนวรรคเป็นคำ ๆ ไม่เขียนติดต่อกันเป็นพืดเหมือนเดิม เช่น

องค์ อินทร์ ปิ่น อมร อัด อั้น ตัน ฤทัย

ตัวอย่าง

คำอ่าน

พระ บรม ราชา ธิบาย วิธี ใหม่ สำหรับ ใช้ สระ และ เขียน หนังสือ ไทย

อภิปรายอักษรแบบใหม่ หรืออักขรวิธีแบบใหม่ของสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ได้ใช้เป็นหนังสือราชการ นั่นคือ พระองค์คิดประดิษฐ์อักษรแบบใหม่แล้ว พระองค์พยายามเสนอเป็นบทความในวารสารเพื่อให้ผู้รู้ได้พิจารณาเป็นการหยั่งเสียงชาวไทยว่าสมควรจะนำมาใช้เป็นอักษรทางราชการเพียงใด ในขณะเดียวกันพระองค์ก็ได้พิมพ์หนังสือบรมราชาธิบาย "เรื่องวิธีใหม่สำหรับใช้สระ และเขียนหนังสือไทย" แจกจ่ายเผยแพร่แต่ไม่มีผู้ตอบรับแต่อย่างใด ฉะนั้นอักษรแบบใหม่ของรัชกาลที่ 6 นี้จึงใช้อยู่ในเฉพาะผู้ใกล้ชิดกับพระองค์ และกลุ่มข้าราชบริพารเท่านั้น เมื่อเสด็จสวรรคตก็ไม่มีผู้ใดใช้สืบต่อมา เพราะใช้อักษรไทยที่เคยใช้อยู่จนเคยชินแล้ว

3. อักขรวิธีสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม

อักษรเฉพาะแบบชนิดนี้ เป็นการปรับปรุงอักขรวิธีเท่านั้น และประกาศใช้เป็นตัวหนังสือของทางราชการเมื่อ พ.ศ. 2485 และยกเลิกใช้ในสองปีต่อมา คือเมื่อ พ.ศ. 2487 ซึ่งเป็นยุคสมัยจอมพลป.พิบูลสงคราม เรืองอำนาจ และปรับระบบปกครองไทยเป็นระบบผู้นำ มีอำนาจสิทธิ์ขาด จึงประกาศใช้อักษรไทยแบบใหม่เพื่อลดความยุ่งยากในการเขียนการอ่าน เราจึงเรียกอักษรชนิดนี้ว่า"อักษรจอมพล ป. พิบูลสงคราม"

อักษรสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศใช้เป็นอักษรทางราชการเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2485ให้ตัดสระและพยัญชนะบางตัวออก โดยกำหนดให้มีพยัญชนะ 31รูป สระ 27 รูป (อิงอร สุพันธุ์วณิช, 2550: 664-666) ดังนี้

1. ให้ยกเลิกพยัญชนะที่มีเสียงซ้ำกัน 13 ตัว ได้แก่ ฃ ฅ ฆ ฌ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ศ ษ ฬ และ ญ ให้ตัดเชิงออก

2. ยกเลิกสระ ใ ฤ ฤๅ ฦ ฦๅ

ใน พ.ศ. 2485 นี้ ได้มีการวางหลักเกณฑ์การเขียนหนังสือไทยไว้กว้าง ๆ สรุปได้ดังนี้

1. การใช้พยัญชนะ เมื่อได้ตัดพยัญชนะบางตัวออกแล้วก็ให้ใช้พยัญชนะตัวอื่นที่มีเสียงเหมือนกันแทน

2. ตัว ญ ใช้ ย แทน แต่ในกรณีที่ต้องเขียนคำภาษาบาลีหรือสันสกฤตให้ใช้ตัว ญ ได้ แต่ต้องตัดเชิงออก

3. ตัวกล้ำ ทร ที่ออกเสียง ซ ให้ใช้ตัว ซ เขียนแทน เช่น ทราบ – ซาบ ทรุดโทรม – ซุดโซม เป็นต้น

4. ตัว ย ที่มี อ นำให้เปลี่ยนเป็น ห นำ เช่น อย่า อยู่ อย่าง อยาก เปลี่ยนเป็น หย่า หยู่ หย่าง หยาก

5. ใช้คำบาลีแทนสันสกฤต เช่น กรรม (กัม) นิตย์ (นิจ) เป็นต้นถ้าคำที่ใช้รูปบาลีมีความหมายหนึ่ง รูปสันสกฤตมีความหมายหนึ่งให้ใช้ทั้งสองคำ แต่ให้เปลี่ยนรูปการเขียนตามอักษรที่เหลืออยู่ เช่น มายา มารยา กิติกา กริสดีกา เป็นต้น

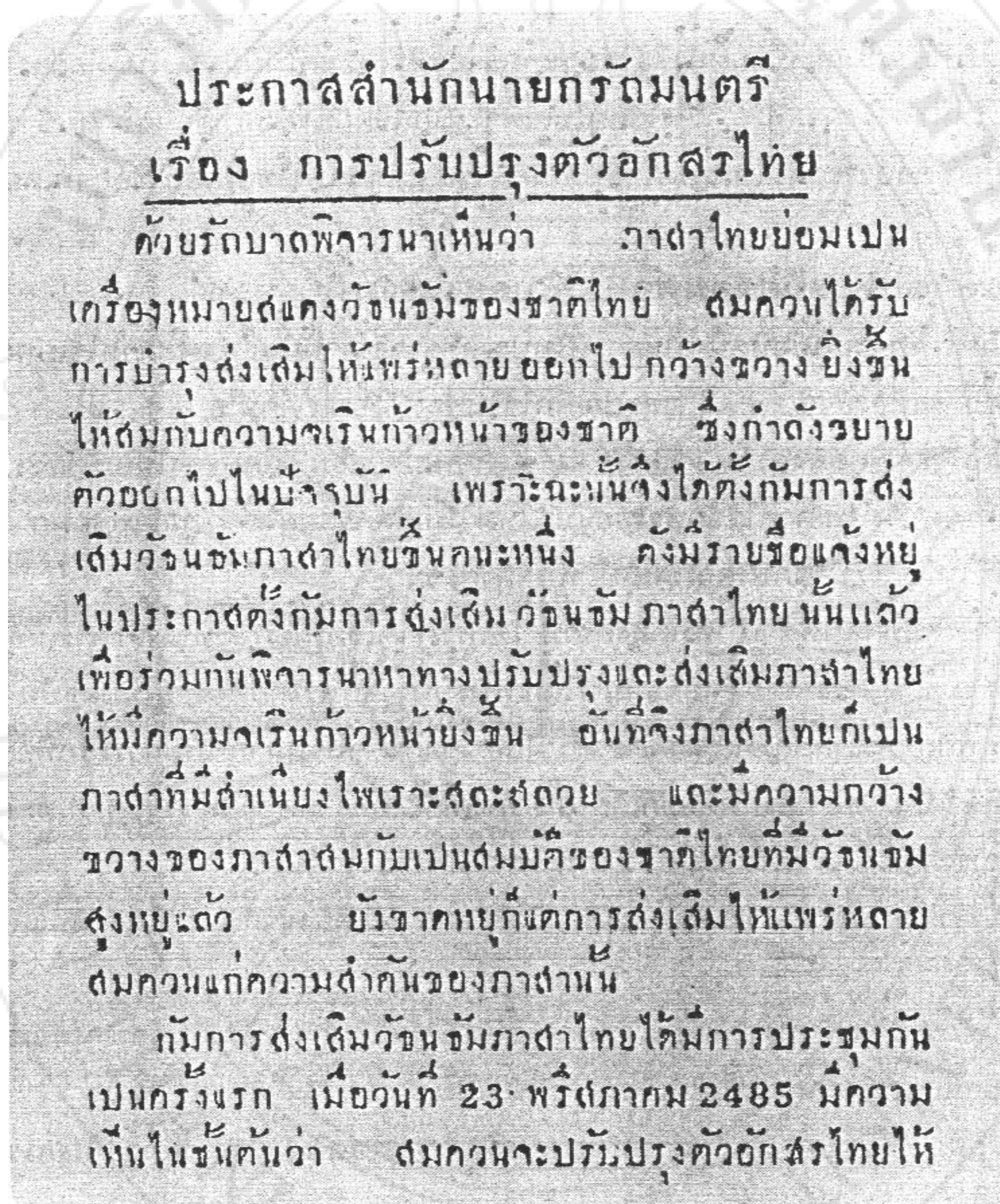
6. ร หัน ในแม่ กก กด กบ กม ให้ยกเลิกและใช้ไม้หันอากาศแทน เช่น วัธนา บัพ กัมการ แต่ ร หัน ในแม่กน ให้คงใช้ตามเดิม เช่น วรรนคดี บรรพบุรุส เป็นต้น

7. คำที่มาจากบาลี ถ้าตัวสะกดมีอักษรซ้ำกันหรืออักษรซ้อนในกรณีตัวหลังไม่มีสระกำกับให้ตัดตัวสะกดตัวหน้า เช่น อัตภาพ หัดกัม ทุข แต่ถ้าตัวหลังมีสระกำกับไม่ต้องตัดตัวสะกด เช่น อัคคี สัทธา เป็นต้น

8. ไม้ไต่คู้ ใช้เฉพาะในกรณีที่ต้องการให้ออกเสียงสั้น ถ้าไม่ใช้อาจมีความหมายเป็นอย่างอื่นเช่น เม็ด เล็ก เย็บ ส่วนคำที่ไม่ได้ออกเสียงสั้นจริง เช่น ตะเบง ไม่มีไม้ไต่คู้ คำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤตก็ไม่ใช้ไม้ไต่คู้ เช่น เบญจ เพชร แต่คำต่างประเทศที่จำเป็นให้คงใช้ได้ เช่น เช็ค

9. คำที่ไม่ได้มาจากภาษาบาลีสันสกฤตให้เขียนตามระเบียบคำไทย ให้เขียนตามเสียงเป็นหลัก เช่น บัน (บรร) ควน (ควร) เสิม (เสริม) ทหาน (ทหาร) เป็นต้น

ตัวอย่างอักขรวิธีสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม

ประกาสสำนักนายกรัถมนตรี
เรื่อง การปรับปรุงตัวอักสรไทย

ด้วยรัถบาลพิจารนาเห็นว่า ภาสาไทยย่อมเปนเครื่องหมายแสดงวัธนธัมของชาติไทย สมควนได้รับการบำรุงส่งเสิมให้แพร่หลายออกไป กว้างขวาง ยิ่งขึ้นให้สมกับความจเรินก้าวหน้าของชาติ ซึ่งกำลังขยายตัวออกไปในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นจึงได้ตั้งกัมการส่งเสิมวัธนธัมภาสาไทยขึ้นคนะหนึ่ง ดังมีรายชื่อแจ้งหยู่ในประกาสตั้งกัมการส่งเสิม วัธนธัม ภาสาไทย นั้นแล้ว เพื่อร่วมกันพิจารนาหาทางปรับปรุงและส่งเสิมภาสาไทยให้มีความจเรินก้าวหน้ายิ่งขึ้น อันที่จิงภาสาไทยก็เปนภาสาที่มีสำเนียงไพเราะสละสลวย และมีความกว้างขวางของภาสาสมกับเปนสมบัติของชาติไทยที่มีวัธนธัมสูงหยู่แล้ว ยังขาดหยู่ก็แต่การส่งเสิมให้แพร่หลายสมควนแก่ความสำคันของภาสานั้น

กัมการส่งเสิมวัธนธัมภาสาไทยได้มีการประชุมกันเปนครั้งแรก เมื่อวันที่ 23 พรึสภาคม 2485 มีความเห็นในชั้นต้นว่า สมควนจะปรับปรุงตัวอักสรไทยให้

ภาพที่ 6.5 ตัวอย่างอักขรวิธีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (อิงอร สุพันธุ์วณิช, 2550: 667)

จากประกาศฉบับนี้ทำให้เราเห็นได้ว่า รัฐบาลสมัยนี้พยายามที่จะปรับปรุงภาษาไทยให้กะทัดรัดขึ้น และพยายามที่จะกำหนดการใช้ภาษาอย่างกว้าง ๆ เอาไว้ให้ประชาชนสมัยนั้นปฏิบัติตามแต่อักขรวิธีแบบนี้ ไม่เป็นที่ยอมรับกันเพราะเมื่อจอมพล ป. หมดอำนาจลงใน พ.ศ. 2487 อักขรวิธีแบบนี้ก็เลิกใช้ ประชาชนได้หันกลับไปใช้อักษรและอักขรวิธีเดิมอีกครั้งหนึ่ง

หลังจากมีพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ออกมาแล้วระบบการเขียนของไทยก็คงที่มากขึ้น ไม่สะกดลักลั่นกันอีกเพราะเราจะถือเอาคำในพจนานุกรมเป็นมาตรฐาน ปัจจุบันได้มีพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ปรับปรุงขึ้นใช้ใหม่แล้ว (อิงอร สุพันธุ์วณิช, 2550: 672)

สรุป

วิวัฒนาการภาษาและอักษรไทยเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัย ที่พบหลักฐานการประดิษฐ์ลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหงโดยดัดแปลงอักษรจากอักษรขอมโบราณและมอญโบราณ จากนั้นอักษรก็ได้พัฒนาเรื่อยมาในสมัยพญาลิไท สมัยอยุธยาตอนต้น อยุธยาตอนกลาง อยุธยาตอนปลาย และรัตนโกสินทร์ตอนต้น

นอกจากวิวัฒนาการอักษรแต่ละยุคสมัยแล้ว ยังมีอักษรเฉพาะแบบที่สร้างขึ้นมาเป็นการเฉพาะ เช่น ใช้อ่านภาษาบาลี ปรับเพื่อให้ภาษาไทยทันสมัย ใช้สะดวกขึ้น แต่อักษรเฉพาะแบบเหล่านี้ไม่นิยม ใช้จนยกเลิกไปในที่สุด อักษรเฉพาะแบบ ได้แก่ อักษรอริยกะ ของรัชกาลที่ 4 อักขรวิธีแบบใหม่ของรัชกาล ที่ 6 และอักขรวิธีภาษาไทย ของจอมพล ป.พิบูลสงคราม

แบบฝึกหัด

1. ก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงจะทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้นั้น คนไทยมีอักษรใช้หรือไม่ ถ้ามี จะเป็นอักษรชนิดใด
2. ลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหง มีอักขรวิธีอย่างไร
3. อักษรในสมัยพญาลิไทยเปลี่ยนไปจากลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหงอย่างไร และอักษรสมัยอยุธยาตอนปลายแตกต่างจากสมัยพระยาลิไทอย่างไร
4. อักษรสมัยอยุธยาตอนกลางมีลักษณะเด่นอย่างไร อธิบาย
5. อักษรไทยที่ใช้ในสมัยอยุธยาตอนปลายมีกี่แบบ อธิบาย
6. อักษรสมัยอยุธยาตั้งแต่อยุธยาตอนต้นถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย พบการใช้ครั้งแรกของอักษรหรือเครื่องหมายใดบ้าง
7. อักษรอริยกะเกิดขึ้นในสมัยใด มีอักขรวิธีอย่างไร
8. อักขรวิธีของรัชกาลที่ 6 มีลักษณะอย่างไร
9. อักขรวิธีสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม แตกต่างจากอักขรวิธีไทยปัจจุบันอย่างไร
10. อักษรไทยปัจจุบันมีลักษณะอย่างไร อธิบาย

เอกสารอ้างอิง

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (2554). **จากลายสือไทยสู่อักษรไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: บริษัท อแคทีฟ พริ้นท์ จำกัด.

ธวัช ปุณโณทก. (2553). **วิวัฒนาการภาษาไทยและอักษรไทย.**กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

วิโรจน์ ผดุงสุนทรารักษ์. (2559). **อักษรไทยและอักษรขอมไทย,** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว. (2556). **พัฒนาการของอักษรไทย.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนา.

อิงอร สุพันธุ์วณิช. (2550). **วิวัฒนาการอักษรไทยและอักขรวิธีไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กาญจนา นาคสกุล และคณะ. (2554). **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 1**, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สถาบันภาษาไทย.

กรมศิลปากร. (2548). **ประชุมจารึก ภาค 8 จารึกสุโขทัย.** กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

กำชัย ทองหล่อ. (2540). **หลักภาษาไทย**.พิมพ์ครั้งที่ 10.กรุงเทพฯ:บริษัทรวมสาสน์.

กำธร สถิรกุล. (2526). **ลายสือไทย 700 ปี.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (2554). **จากลายสือไทยสู่อักษรไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: บริษัทอแคทีฟ พริ้นท์ จำกัด.

ณัฐวรรณ ชั่งใจ. (2555). **วิวัฒนาการของภาษาไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ดุษฎีพร ชำนิโรคศานต์. (2526). **ภาษาศาสตร์เชิงประวัติและภาษาไทยเปรียบเทียบ.** กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.

ธวัช ปุณโณทก. (2548). **การอ่านจารึกสมัยต่างๆ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

_______. (2553). **วิวัฒนาการภาษาไทยและอักษรไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

พระราชวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์. (2511). **พระนลคำฉันท์.** กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.

ราตรี ธันวารชร. (2542). **การศึกษาคำ ในศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช**.พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_______. (2548). **วิวัฒนาการของภาษาไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554.** กรุงเทพฯ :นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชั่นส์.

_______. (2556). **พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช หลักที่ 1.** พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณพิมพ์.

_______. (2554). **พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ไตรภูมิกถา,** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท สหมิตรพริ้นติ้งอแนด์พับลิสชิ่ง จำกัด.

วิโรจน์ ผดุงสุนทรารักษ์. (2559). **อักษรไทยและอักษรขอมไทย,** พิมพ์ครั้งที่ 3.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์. (2526). **ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ วิวัฒนาการภาษาไทยและภาษาอังกฤษ.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว. (2556). **พัฒนาการของอักษรไทย.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนา.

อิงอร สุพันธุ์วณิช. (2550). **วิวัฒนาการอักษรไทยและอักขรวิธีไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก

เนื้อความในศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง พ.ศ. 1835 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 17-31)

ด้านที่ 1

คำจารึก	คำอ่าน
1. พู่กึช่ีสรีนทราีทตย	1. พ่อกูชื่อศรีอินทราทิตย์
แมู่กึช่นางึเสองีพู่กึช่ บานึเมองู	แม่กูชื่อนางเสือง พี่กูชื่อบานเมือง
2.ูตีพ่น๋องท๋องดยวห๋าคนูผ๋ชายสาม	2. ตูพี่น้องท้องเดียวห้าคน
ูผ๋ีญงโสงีพ๋ีเผอ	ผู้ชายสาม ผู้ญิงโสง พี่เผื-
3. อูผ๋อ๋ายตายจากึเผออตยมแฏ๋ญงงเลก	3. อ ผู้อ้าย ตายจากเผือเตียมแต่ ยังเล็ก
ึเม่ออูกึซ๋นใหญ่ได๋	เมื่อกูขึ้น ใหญ่ได้
4.ีสบเก๋าเข๋าุขนสามชน เจ๋าึเมองฉอด	4. สิบเก้าข้าว ขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด
มาท๋ีเมองตากพู่กไปรบ	มาท่ เมืองตาก พ่อกูไปรบ
5.ุขนสามชนหววซ๋าย	5. ขุนสามชนหัวซ้าย
ุขนสามชนขบบมาหววขวาุขนสาม	ขุนสามชนขับมาหัวขวา ขุนสาม-
6. ชนึเก่ลอนเซ๋าไพ่รฝ๋าหน๋าใส	6. ชนเกลื่อน เข้าไพร่ฟ้าหน้าใส
พู่กีหนญูญ่ายพายจแจ๋	พ่อกูหนีญญ่ายพายจแจ๋-
7. (นู) กบ่ีหนูกึข่ ช๋างเบกพล	7. น กูบ่หนี กูขี่ช้างเบกพล
ูกขบบ เซ๋า ก่อนพู่กูกฏ่	กูขับเข้าก่อนพ่อกู กูต่อ-
8. (ช๋า)งด๋วยุขนสามชนตนูกูพ่งช๋าง	8. ช้าง ด้วยขุนสามชน ตนกูพุ่งช้าง
ุขนสามชน ตววึช่	ขุนสามชน ตัวชื่อ
9. มาสึเมองแพุ๋ขนสามชนพ่ายีหน	9. มาส เมืองแพ้ ขุนสามชนพ่ายหนี
พู่กีจ่งึซ๋นึชู่ก	พ่อกูจึงขึ้น ชื่อกู
10.ึช่พระรามคำแหงึเพ่ออูกูพ่งช๋าง	10. ชื่อพระรามคำแหงเพื่อกูพุ่งช้าง
ุขนสามชนึเม่อ	ขุนสามชนเมื่-
11. อช่ววพู่กูกบํเรอแก่พู่ก	11. อชั่วพ่อกู กูบำเรอแก่พ่อกู
ูกบํเรอแก่แมู่กูกได๋ตวว	กูบำเรอแก่แม่กู กูได้ตัว
12.ึเน๋ออตววปลาูกเอามาแก่พู่ก	12. เนือ้ ตัวปลา กูเอามาแก่พ่อกู
ูกได๋หมากส๋ํหมากหวา	กูได้หมากส้ม หมากหวา-
13. นอนนใดิกนอร่อยิกนีด	13. นอันใดกินอร่อยกินดี
ูกเอามาแก่พู่กูกไปตี	กูเอามาแก่พ่อกู กูไปตี-
14. หนงงวงช๋างไดูกเอามาแก่พู่ก	14. หนังวังช้าง ได้กูเอามาอก่พ่อกู
ูกไปท่บ๋านท่ีเม	กูไปท่บ้านท่เมื-
15. องได๋ช๋างได๋งวงได๋ป่ววได๋นาง	15. อง ได้ช้าง ได้งวง ได้ปั่ว ได้นาง
ได๋ีเงอนได๋ทองูกเอา	ได้เงือนได้ทองกูเอา
16. มาเวนแก่พู่ก พู่กตายญงงีพู่ก	16. มาเวน แก่พ่อกู พ่อกูตายยังพี่กู
ูกพรําบํเรอแกีพ่	กูพร่ำบำเรอ แก่พี่
17.ูกฏ่งงบํเรอแก่พู่ก	17. กู ดั่งบำเรอแก่พ่อกู
ีพู่กตายีจ่งได๋ีเมองแกู่กทงง	พี่กูตาย จึงได้เมืองแก่กูทัง้
18. (ก)ล๊ึเม่ออช่ววพุ่ขนรามคำแหง	18. กลม เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหง
ึเมองุษกโขไทีน๋ีดในน๋ํา	เมืองสุโขทัยนีดี้ ในนํฺ
19. (ีม)ปลาในนาีมเข๋า	19. มีปลาในนามีข้าว

เจ๋าี เมองบ่เอาจกอบในไพรู่ ลทางี เพ่	เจ้าเมืองบ่เอาจกอบ ในไพร่ลูท่างเพื่ -
20. (อ)นู จองวววไปค๋าี ข่ม๋าไปขาย	20. อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย
ใครจกกใค่รค๋าช๋างค๋าใคร	ใครจักใคร่ค้าช้าง ค้า ใคร
21. จกกใค่รค๋าม๋าค๋าใครจกกใค่รค๋าี เงอน	21. จักใคร่ค้าม้าค้า ใครจักใคร่ค้าเงือน
ค๋าทองค๋าไพ่รฝ๋าหน๋าใส	ค้าทองค้า ไพรฟ้าหน้าใส
22.ูลกเจ๋าู ลก ุขนู ผ๋ใดแล๋ล๋ํตายหายก่วา	22. ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแล้ล้มตายหายกว่า
อ๋ยาวี เรอนพ๋ี เช๋ออ	เหย้าเรือนพ่อเชื้อ
23.ี เส๋ออคํา มนนช๋างขู ลกี มยยี ยเข๋า	23. เสือ้ คำมันช้างขอลูกเมียเยียข้าว
ไพรฝ๋าข๋าไทป๋า	ไพร่ฟ้าข้าไทย ป่า
24. หมากป๋าู พลพ๋ี เช๋ออมนนไว๋แกู่ ลกมนน	24. หมากป้าพลูพ่อเชือ้ มัน ไว้แก่ ลูกมัน
ี ส๋นไพ่รฝ๋า	สิน้ ไพร่ฟ้า
25.ูลกเจ๋าู ลก ุขนี ผ๋แล๋ี ผดแผกแสกว๋างกนน	25. ลูกเจ้าลูกขุน ผิแลผิดแผกแสกว้างกัน
สวนู ด	สวนดู
26. แท๋แล๋ี จ่งแล่งความ(แ)ก่ขาด๋วยี ซ่	26. แท้แล จึ่งแล่งความแก่ขาด้วยซื่อ
บ่เข๋าู ผ๋ ลกกมกก	บ่เข้าผู้ลักมัก
27.ูผ๋ซ๋อนเหนเข๋าท๋านบ๋ใค่รี พน	27. ผู้ซ่อน เห็นข้าวท่านบ๋ใคร่พิน
เหนี สนท๋านบ๋ใค่รี เดอ	เห็นสินท่านบ๋ใคร่เดือ
28. ดคนใดี ข่ช๋างมาหาพาี เมองมาู ศ่	28. ด คนใดขี่ช้างมาหาพาเมืองมาสู่
ช่อยี เหนออี เฟ๋อ	ช่อยเหนือเฟื้-
29. อู ก๋มนนบี มช๋างบี มม๋า	29. อกู้ มันบ่มีช้าง บ่มีม้า
บี มป่ววบี มนางบี มี เง (อ)	บ่มีปั่วบ่มีนาง บ่มีเงือ-
30. นบี มทองให๋แก่มนนช่อยมนนตวง	30. นบ่มีทอง ให้แก่มัน ช่อยมันตวง
เปนบ๋านเปนี เมอ	เป็นบ้านเป็นเมือ-
31. งได๋ข๋าี เสอกข๋าี เสออ	31. ง ได้ข้าเสือกข้าเสือ
หววู พ่งหววรบกี ด บ่ข๋าบี ตใน	หัวพุ่งหัวรบ ก็ดี บ่ฆ่าบ่ตี ใน
32. ปากู ปตี มกี ดงอนนี ณ่ง	32. ปากประตูมีกะดิ่งอันณึ่ง
แขวนไว๋ห๋นน ไพร่ฝ๋าหน๋า	แขวน ไว้หัน้ ไพร่ฟ้ าหน้า
33. ปกกลางบ๋านกลางี เมอง	33. ปกกลางบ้านกลางเมือง
ี มถ๋อยี มความเจบท๋อง	มีถ้อยมีความ เจ็บท้อง
34. (ข๋)องใจมนนจกกก่ลาว	34. ข้องใจ มันจักกล่าว
ี เถงเจ๋าี เถง ุขนบ๋ไร๋ไปลนนก	เถิงเจ้าเถิงขุนบ๋ไร้ไปลั่นกะ-
35.ี ดงอนนท๋านแขวนไว๋พ่ ุขนรามคําแหง	35. ดิ่งอันท่านแขวนไว้พ่อขุนรามคำแหง
เจ๋าี เมองได๋	เจ้าเมืองได้

ด้านที่ 2

คำจารึก	คำอ่าน
1.ี ญูนรย(กี เ)มออถาม	1. ยินเรียกเมือ ถาม
สวนฅวามแก่มนนด่วยี ซ่ ไพ่รใน	สวนความแก่มันด้วยซื่อไพร่ใน
2. (ีเม)อง ุสกโขไทีน่ ี จ่งชํ	2. เมืองสุโขทัยนี้ จึ่งชม
ส่างป่าหมากป่า ูพล ท่ววี เมอ	สร้างป่าหมากป่าพลู ทั่วเมือ-
3. ง ีน ุทกแห่งป่าพ่ราวก่หลาย	3. งนีทุ้กแห่ง ป่าพร้าวก็หลาย
ในี เมองี น่ป่าลาง	ในเมืองนี ้ ป่าลาง
4. ก่หลายในี เมองี น่	4. ก็หลายในเมืองนี ้
หมากม่วงก่หลาย ในี เมองี น่	หมากม่วงก็หลายในเมืองนี ้
5. ห(มา)กขามก่หลายในี เมองี น่	5. หมากขามก็หลายในเมืองนี ้
ใครส่างได่ไว่แก่มนน	ใครสร้างได้ไว้แก่มัน
6. กลางี เมอง ุสกโขไทีน่	6. กลางเมืองสุโขทัยนี ้
ีมน่ำตรพงงโพยี สใส ิกนี ด	มีน้ำตระพังโพยสี ใสกินดี
7. ...(ฏ) งง ิกนนน่ำโขงี เม่ออแล่ง	7. ..ดั่งกิน้ำโขงเมื่อแล้ง
รอบี เมอง ุสกโขไทีน ี ตร	รอบเมืองสุโขทัย นี้ ตรี-
8. ูบ(ร)ได่สามพนน ีศ่ร่อยวา	8. บูร ได้สามพันสี่ร้อยวา
คนในี เมอง ุสโขไทีน่	คนในเมืองสุโขทัยนี ้
9. มก(ก) ทานมกกทรงี สล	9. มักทาน มักทรงศีล
มกกโอยทาน พ่ ุขนรามคำแหง	มักโอยทาน พ่อขุนรามคำแหง
10. เจ่าี เมอง ุสโขไทีน่	10. เจ้าเมืองสุโขทัยนี้
ทงงชาวแม่ชาวเจ่าท่วยป่ววทวยนา	ทัง ชาวแม่ ชาวเจ้าท่วยปั่วท่วย นา-
11. ง ูล(ก)เจ่า ูลก ูขนทงี ซ่น ทงงหลาย	11. ง ลูกเจ้าลูกขุน ทัง สิน้ ทัง หลาย
ทงง ูผ่ชาย ูผ่ ี ญูง	ทัง ผู้ชายผู้ญิง
12. ูฝงท่วยี มสรธาในพระ ุพทธสาสน	12. ฝูงท่วยมีศรัทธาในพระพุทธศาสน
ทรงี สลี เม่ออพรน	ทรงศีล เมื่อพรร-
13. ษา ุทกคนี เม่ออโอกพรนษา	13. ษาทุกคน เมื่อโอกพรรษา
กรานก ิถนี เดอนี ณ่งี จ่	กรานกฐิน เดือนณึ่งจิ่-
14. งแล่วี เมออกรานกี ถน	14. งแล้ว เมื่อกรานกฐิน
ีมพนํี บ่ยี มพนํหมากี ม	มีพนม เบีย้ มีพนมหมาก มี
15. พนํดอกไม่ ีมหมอนณ่งง	15. พนมดอกไม้ มีหมอนนั่ง
หมอนโนนบี รพารกี ถนโอ	หมอนโนน บริพารกฐินโอ-
16. ยทานแลี ปแล่ ิญบล่าน	16. ยทานแล่ปีแล้ญิบล้าน
ไป ูสดญดดก ิถนี เถงอ	ไปสูด ญัติกฐินเถิงอ-
17. ไร ิญก ูพ่นี เม่ออจกกเข่ามาวยง	17. รัญญิกพู้น เมื่อจักเข้ามาเวียง
รยงกันแฏ่อไร	เรียงกันแต่อรั-
18. ญก (ูพ่) นเท่าหววลานดํบง	18. ญญิกพู้นเท้าหัวลาน ดํบง
คํกลอง ด่วยสยงพาดสยงี พ	คํกลอง ด้วยเสียงพาดเสียนงพิ-
19. นสยงี เล่อนสยงขบบใครจกก	19. ณ เสียงเลือ้ น เสียงขับ ใครจัก
มกกเห่ลนเห่ลนใครจ	มักเล่น เล่น ใครจั-
20. กกมกกหววหวว	20. กมักหัว หัว
ใครจกกมกกี เล่อนี เล่อนี เมอง ุส	ใครจักมักเลือ้ น เลือ้ น เมืองสุ-
21. กโขไทีน ี มี ศ่ปาก (ป ู)ตหลวง	21. โขทัยนี ้มีสี่ปากประตูหลวง

ท่ยนญอมคนสยดกนน	เทีย้ รย่อม คนเสียดกัน
22. เข่ามา ูดท่านเผาทย(น)ท่านเห่ลนไฟ	22. เข้ามาดูท่านเผาเทียน ท่านเล่นไฟ
ีเมอง ุสโขไท ีน่	เมืองสุโขทัยนี้
23. ีมฎ่งงจกกแตกกล(าง) ีเมอง ุสโขไท ีน่	23. มีดั่งจักแตก กลางเมืองสุโขทัยนี้
ีม ีพหาร ีม	มีพิหาร มี
24. พระ ุพทธ ูรบทอง ีมพระอฎฐารศ	24. พระพุทธรูปทอง มีพระอัฏฐารศ
ีม พระ ุ(พ) ทธ ูรบ	มีพระพุทธรูป
25. ีมพระ ุพทธ ูรบอนนให่ญ	25. มีพระพุทธรูปอันใหญ่
ีมพระ ุพทธ ูรบอนน	มีพระพุทธรูปอัน
26. ราม ีม ีพหารอนนให่ญ	26. ราม มีพิหารอันใหญ่
ีม ีพหารอนนราม ีม ูป่	มีพิหารอันราม มีปู่
27. ูคร ิ นสไ(สย ีม) ด ีมเ(ถร	27. ครูนิสัยมุต มีเถร
ี)มมหาเถร ีเบ่องตวนนตก	มีมหาเถร เบื้อ งตะวันตก
28. ีเมอง ุสโข(ไท) ีน่ ีมอ (ไร ี)ญญูก	28. เมืองสุโขทัยนี้มีอไรญิก
พุ่ขนรามค่แหงกทำ	พ่อขุนรามคำแหงกระทำ
29. โอยทานแก่มหาเถรส(งฆ)ราช	29. โอยทานแก่มหาเถร สังฆราช
ปราชญูรยนจบ ีบดกไตร	ปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร
30. หลวกกกว่า ูป่ ูครใน ีเมอง ีน่	30. หลวก กว่าปู่ครูในเมืองนี้
ุทกคน ุลกแฏ่ ีเมอง ีสรธ	ทุกคนลุกแต่ เมืองศรีธ-
31. รมมราชมาใ (นก) ลางอร ิ ญญูก ีม ิพ	31. รรมราชมา ในกลางอรัญญิก
หารอนน ีณ่งมน	มีพิหารอันณึ่งมน
32. ให่ญ ูสงงามแก่กํ	32. ใหญ่ สูงงามแก่กม
ีมพระอฎฐารศอนน ีณ่ง ุลก ีอย	มีพระอัฏฐารศ อันณึ่ง ลุกยื-
33. น ีเบ่องตวน(น)โอก ีเมอง(ง) ุส(โ)ข ไท ีน่	33. น เบื้องตะวันโอกเมืองสุโขทัยนี้
ีม ีพหาร ีม ูป่ ูคร	มีพิหาร มีปู่ครู
34. ีมทเลหลวง(ีมป่)าหมากป่า ูพล	34. มีทะเลหลวง มีป่าหมากป่าพลู
ีมไร ีมนา ีม ีถ่นถ่าน	มีไร่ มีนา มีถิ่นถาน
35. ีมบ่านให่ญบ่า(นเ)ลก ีมป่าม(ว่)ง	35. มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก มีป่าม่วง
ีมป่าขาม ูดงามฎงงแก่ล	มีป่าขาม ดูงามดังแกล้-

ด้านที่ 3

คำจารึก	คำอ่าน
1. (งแฎ่)ง ีเบ่อง ีตนนอน ีเมอง ุสโขไท ีน่	1. (งแต่)ง เบื้อ งตีนนอนเมืองสุโขทัยนี้
ีมตลาดป	มีตลาดป
2. (สา)น ีมพระอจน ีมปราสาท	2. สาน มีพระอจนะ มีปราสาท
ีมป่าหมากพ่ราว ปาหมาก	มีป่าหมากพร้าว ป่าหมาก
3. ลาง ีมไร ีมนา ีม ีถ่นถ่าน	3. ลาง มีไร่ มีนา มีถิ่นถาน
ีมบ่านให่ญ บ่านเลก ีเบ่	มีบ้านใหญ่ บ้านเล็ก เบื้-
4. องหววนอน ีเมอง ุสโขไท ีน่	4. องหัวนอนเมืองสุโขทัยนี้
ีม ูก ีด ีพหาร ูป่ ูคร	มีกุฎี พิหาร ปู่ครู
5. ูอ่ย ีม ีสรดภงส ีมป่าพราวปาลาง	5. อยู่ มีสรีดภงสมีป่าพร้าวป่าลาง
ีมปาม่วงป่าขาม	มีป่าม่วง ป่าขาม
6. ีมน่ำโคก ีมพระข ุพง ีผเทพดา	6. มีน้ำโคก มีพระขพุง ผีเทพดา

ในเฃาอนนน่นน	ในเขาอันนั้น
7. เปนให่ญก่วา ุทก ีผใน ีเมอง ีน่	7. เป็นใหญ่กว่าทุกผีในเมืองนี้
ุฃน ูผ้ใด ีถ ีเมอง	ขุนผู้ใดถือเมือง
8. ุสโฃไท ีน่แล้ไห่ว ีด ีพล ีถก	8 สุโขทัยนี ้ แล้ ไหว้ดีพลีถูก
ีเมอง ีน่ท่ยง ีเมอง	เมืองนี้ เที่ยง เมือง
9. ีน้ ีด ีผ้ไห่วบ ีด ีพลบ่ ูถก	9. นี้ดี ผีไหว้บ่ดี พลีบ่ถูก
ีผในเขาอนนบ่ ูค่มบ่	ผีในเขาอัน บ่คุ้มบ่
10. เกรง ีเมอง ีน่หาย 1214 สก ีปมโรง	10. เกรง เมืองนีห้ าย 1214 ศก ปีมะโรง
พ่ ุฃนรามค ํ	พ่อขุนรามคำ-
11. แหงเจ่า ีเมอง ีศรสชชนนาไล ุสโฃไท ีน่	11. แหงเจ้าเมืองศรีสัชชนาลัยสุโขทัย นี้
ูปลกไม่ตา	ปลูกไม้ตา-
12. น ีน้ได้ ีสบ ีศ่เข่า ีจ่งให่ช่างฟนน	12. ลนี้ได้สิบสี่เข้า จึงให้ช่างฟัน
ขดาร ีหนฏ่งงห่วาง	ขดานหินตั้ง หว่าง
13. กลางไม่ตาน ีน่วนน ีเดอนดบบ	13. กลางไม้ตาลนี้วันเดือนดับ
ีเดอนโอกแปดวนนวน	เดือนโอกแปดวัน วั-
14. น ีเดอนเตม ีเดอนบ่างแปดวนน	14. นเดือนเต็ม เดือนบ้างแปดวัน
ูฝง ูป่ ูครเถรมหาเถ	ฝูงปู่ครู เถร มหาเถ-
15. ร ีฃ่นณ่งง ีเหนอขดาร ีหน ูสดธรมม	15. ร ขึน้ นั่งเหนือขดานหินสูดธรรม
แก่ ูอบาสก ูฝ	แก่อุบาสก ฝู-
16. งท่วยจ ํา ีสล ีผ้ใช่วนน ูสดธรมม	16. งท่วยจำศีล ผิใช่วันสูดธรรม
พ่ ุฃนรามค ําแหง	พ่อขุนรามคำแหง
17. เจ่า ีเมอง ีศรสชชนนาไล ุสโฃไท	17. เจ้าเมืองศรีสัชชนาลัยสุโขทัย
ีฃ่นณ่งง ีเหนอขดา	ขึน้ นั่งเหนือขดา-
18. ร ีหนให่ ูฝงท่วย ูลกเจ่า ูลก ุฃน	18. นหิน ให้ฝูงท่วยลูกเจ้าลูกขุน
ูฝงท่วย ีถบ่าน ีถ	ฝูงท่วยถือบ้านถือ
19. ีเมอง คนน วนน ีเดอนดบบ	19. เมือง คัน วันเดือนดับ
ีเดอนเตมท่านแฏ่งช่าง ีเผ	เดือนเต็ม ท่านแต่งช้างเผื-
20. (อ)กกรพดดลยางท่ยนญ่อมทองงา...	20. อกกระพัด ลยางเทีย้ รย่อมทองงา...
ฃวา ีช ูรจา ีคร	(ซ้าย) ขวา ชื่อรูจาครี
21. (พ่) ุฃนรามค ําแหง ีฃ่น ีข่ไปนบพร(ะ)...	21. พ่อขุนรามคำแหง ขึน้ ขี่ไปนบพระ
อร ิญญูกแล่	(เถิง)อรัญญิกแล้-
22. (วเฃ่)ามา ๐ จา ิรกอนน ีณ่ง	22. วเข้ามา ๐ จารึกอันณึ่ง
ีมใน ีเมองชลยงสถาบกไว่	มีในเมืองชเลียง สถาบกไว้
23. (ด่ว) ยพระ ีศรรดนธา ุด	23. ด้วยพระศรีรัตนธาตุ
จา ิรกอนน ีณ่ง ีมในถ่ํา ีชถ่ํา	จารึกอันณึ่ง มีในฌ้ำ ชื่อถ้ำ
24. (พ)ระราม ูอ่ยฝ่งงน่ําสํพาย	24. พระราม อยู่ฝั่งนฎ้ำ สำพาย
จา ิรกอนน ีณ่ง ีมในถ่ํา	จารึกอันณึ่ง มีในถ้ำ
25. (รด)นธารในกลวง	25. รัตนธาร ในกลวง
ป่าตาน ีน่ ีมษาลาสองอนนอนน ีณ่ง ีช่	ป่าตาลนีมี้ศาลาสองอัน อันณึ่งชื่อ
26. (ษา)ลาพระมาสอนน ีณ่ง ีช ุพทธษาลา	26. ศาลาพระมาส อันณึ่งชื่อพุทธศาลา
(ข)ดาร ีหน ีน่ ีช่ม	ขดานหินนีช้ ื่อม-
27. นงง ีษลาบาตรสถาบกไว่ ีหน่	27. นังศิลาบาตร สถาบกไว้นี่
ี(จ่ง)ทงงหลายเหน	จึ่งทัง้ หลายเห็น

ด้านที่ 4

คำจารึก	คำอ่าน
1. พ่ ุขนพระ(รา)มคําแหง ูลกพ่ ุขน ีษร ีนทรา ีทตยเป	1. พ่อขุนรามคำแหง ลูกพ่อขุนศรีอินทราทิตย์เป็-
2. (น ุ) ขน (ใ) น ีเมอง ีษรสชชน(นาไ)ล ุสโขไท ทงงมากาวลาว	2. นขุนในเมืองศรีสัชชนาลัย สุโขทัย ทั้ง มากาวลาว
3. (แ) ล่ ไท ีเมองใต่หล่าฟ่าฏ... ไท ชาว ูอชาวของมาออ	3. แลไทยเมืองใต้หล้าฟ้าฏ ... ไทย ชาวอูชาวของ มาออ-
4. ก 1207 สก ีป ุกรให่ ุขด (เอา) พระธา ุด ออกทงงหลาย	4. ก 1207 ศก ปีกุน ให้ขุดเอาพระธาตุ ออกทั้ง หลาย
5. เหนกทํา ูบชาบําเรอแก่พระธา ุด ได่ ีเดอนหกวนน ีจ่	5. เห็น กระทำบูชาบำเรอแก่พระธาตุ ได้เดือนหกวัน จึ่-
6. งเอาลงฝงงในกลาง ี(เมอ)ง ีษรสชชนาไล ก่พระเจ	6. งเอาลฝังในกลางใจเมืองศรีสัชชนาลัย ก่อพระเจ-
7. ีด ีเหนอหกเข่า ีจ่ง แล่ว ต่งงวยงผาล่อมพระม	7. ดีย์เหนือหกเข้าจึ่งแล้ว ตั้ง เวียงผาล้อมพระม-
8. หาธา ีด ีจ่งแล่ว ีเม่อก่อนลาย ีสอไท ีน่บ่	8. หาธาตุ สามเข้าจึ่งแล้ว เมื่อก่อนลายสือ ไทยนี้บ่
9. ีม 1205 สก ีปมแมพ่ ุขนรามคําแหงหา ใคร่ใจ	9. มี 1205 ศก ปีมะแม พ่อขุนรามคำแหงหา ใคร่ใจ
10. ในใจแล่ใส่ลาย ีสอไท ีน่ลาย ีสอไท ีน่ ีจ่ง ีม ีเพ่	10. ในใจ แลใส่ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้ จึ่งมีเพื่-
11. อ ุขน ูผ่น่นนใส่ไว่พ่ ุขนพระรามคําแหง น่นนหา	11. อขุนผู้นั้น ใส่ไว้ พ่อขุนพระรามคำแหง นั้น หา
12. เปนท่าวเปนพรญาแก่ไททงงหลาย หาเปน	12. เป็นท้าวเป็นพระยาแก่ไทยทั้ง หลาย หาเป็น
13. ูครอาจารยส่งงสอนไททงงหลาย ให่ ูร่	13. ครูอาจารย์สั่งสอนไทยทั้ง หลาย ให้รู้
14. ุบน ูร่ธรรมมแทแตคนอนน ีมใน ีเมองไท ด่วย	14. บุญรู้ธรรมแท้ แต่คนอันมีในเมืองไทย ด้วย
15. ูร่ดว่ยหลวกดว่ยแก่ลวดว่ยหาน ดว่ยแคะ	15. รู้ด้วยหลวก ด้วยแกล้วด้วยหาญ ด้วยแคะ
16. ดว่ยแรงหาคนจกกเสมอ ีม่ได่ อาจปราบ ูฝงข่า	16. ด้วยแรง หาคนจักเสมอมิได้ อาจปราบฝูงข้า
17. เสก ีม ีเมองกว่างช่างหลาย ปราบ ีเบ่องตวนนอ	17. เสีก มีเมืองกว้างช้างหลาย ปราบเบื้อ งตะวันอ-
18. อกรอดสรลวงสองแคว ุลมบาจายสคาเท่าฝงงของ	18. อก รอด สรลวง สองแคว ลุมบาจาย สคาเท้าฝั่งขอ-
19. ง ีเถงวยงจนนวยงคํา เปน ีทแล่ว ีเบ่ง หวว	19. งเถิงเวียงจันทน์ เวียงคำเป็นที่แล้ว เบื้(อ)งหัว
20. นอนรอดคน ีทพระบางแพรก ูสพรณณ ูภ	20. นอน รอดคนที พระบาง แพรก สุพรรณภู-
21. มราช ูบ ีรเพช (ูบ ี) ร ีศรธรรมมราช	21. มิ ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช

ฝงง ทเล	ฝั่งทะเล
22. สุมทรเปนี ท (แล๋วี) เบ๋องตวนนตก	22. สมุทรเป็นที่แล้ว เบือ้ งตะวันตก
รอดี มอ	รอดเมือ-
23. งฉอดี เมอง...นหงสาพิ ด	23. งฉอด เมือง...น หงสาวดี
สุทรมหาเป	สมุทรหาเป็-
24. นแดน ๐ี เบ๋อง (ี ตน) นอน	24. นแดน ๐ เบือ้ งตีนนอน
รอดี เมองแพลี เม	รอดเมืองแพร่ เมื-
25. องม่านี เมองน..ี เมองพลวว	25. องม่าน เมืองน... เมืองพลัว
พ๋นฝงงของ	พ้นฝั่งของ
26. ี เมองชวาเป(นี ท) แล๋ว ๐	26. เมืองชวา เป็นที่แล้ว ๐
ูปลกล๋ยงูฝงูลกบ๋า	ปลูกเลีย้ งฝูงลูกบ้า-
27. นูลกี เมอง (นน๋) น	27. นลูกเมืองนัน้
ชอบดว๋ยธรมมุทกคน	ชอบด้วยธรรมทุกคน

คำศัพท์ศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงพ.ศ. 1835 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 35-64)

คำศัพท์	**ความหมาย**
กดึง	กระดิ่ง กรดึง
กรพดด	ผูก คาด รัด
กลวง	บริเวณ ที่วาง ท่ามกลาง
กล่าว	ร้องทุกข์ ร้องเรียน
กว่า	ไป
กาว	สันนิษฐานว่าหมายถึง ไทเผ่าหนึ่งซึ่งอยู่แถบจังหวัดน่าน
กู้	ทำให้ดีขึ้น ยก อุ้มชู
เกรง	ยำเกรง เกรงอกเกรงใจ
เกลื่อน	เคลื่อนพล
แกกำ	กว่าเพื่อน ที่สุด
แกล้ง	ตั้งใจ จงใจ
แกล้ว	กล้า
ขดารหีน	กระดานหิน แท่นหิน
ขบบ	ขับ ไสช้าง บังคับให้ไป บังคับให้เคลื่อนไป
ของ	แม่น้ำโขง
ข้าเสึก	ข้าศึก
เข้า 1	ข้าว
เข้า 2	ข้าวของ
เข้า 3	ปี ขวบ
โขง	ชื่อแม่น้ำสายหนึ่ง กั้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ขบบ	ร้องเป็นทำนอง

คำศัพท์	**ความหมาย**
ฆ้า (ฆ่า)	ทำให้ตาย
ขึ้นชี่	ขนานนาม
ขึ้นใหญ่	เติบโตขึ้น เจริญวัยขึ้น
ขุน	ผู้เป็นใหญ่ หัวหน้า กษัตริย์
คนที	ชื่อเมือง ปัจจุบันคือ ต.คณฑี อ.เมืองกำแพงเพชร จ.กำแพงเพชร อยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง
คนน	เข้าเฝ้า
แคะ	สันนิษฐานว่าอาจมีความหมายตรงกับคำว่า เปรียว เพรียว เรี่ยว
ใคร่ใจ	คิด ครุ่นคิด
คู้ม	คุ้ม คุ้มครอง
จกอบ	ภาษีผ่านด่าน
จแจ้น	ชุลมุนวุ่นวาย
จาริก	ศิลาจารึก
เจบท้องข้องใจ	เดือดเนื้อร้อนใจ
ฉอด	ชื่อเมือง สันนิษฐานว่าตั้งอยู่ริมแม่น้ำเมย ปัจจุบันอยู่ใน อ.แม่สอด จ.ตาก
ชลยง	ชื่อเมืองศรีสัชนาลัย ปัจจุบันอยู่ในเขต อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย
ชวา	เมืองหลวงพระบาง เป็นเมืองหลวงเดิมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ช่อย	ช่วย
ช่อยเหนืออ	ช่วยเหลือ
ช้างฃ	ช้างที่ฝึกไว้ดีแล้ว
ชาวของ	ชาวแม่น้ำของ ชาวเมืองของ
ชาวแม่ชาวเจ้า	หญิงบรรดาศักดิ์ในราชสำนัก
ชาวอู	ชาวแม่น้ำอู ชาวเมืองอู
ญญ่าย	อาการที่ไปอย่างรวดเร็ว อาการที่ไปตาม ๆ กัน
ญูดด	คำประกาศให้สงฆ์ทราบเพื่อทำกิจของสงฆ์ร่วมกัน
ญิบ	สอง
ฎ่	สู้
ฎ่ช้าง	ชนช้าง
ดํ	ตี
ด้วย	โดย ตาม
ดูแท้	ดูให้เห็นจริง
เดือนดบบ	พระจันทร์มืดทั้งดวงในวันแรม 15 ค่ำ เดือนคู่ หรือวันแรม 14 ค่ำ เดือนคี่

คำศัพท์	**ความหมาย**
เดือนบ้าง	เดือนแหว่ง คือเดือนข้างแรม
เดือนบ้างแปดวนน	วันแรม 8 ค่ำ
เดือนโอก	เดือนออก คือเดือนข้างขึ้น
เดือนโอกแปดวนน	วันขึ้น 8 ค่ำ
ตนกู	สรรพนามบุรุษที่ 1 เอกพจน์ ตรงกับ ตัวกู
ตรพงง	สระน้ำ แอ่งน้ำ บ่อน้ำ หนองน้ำ
ตรีบูร	ป้อมปราการ 3 ชั้น ป้อมและกำแพง 3 ชั้น
ตลาดปสาน	ตลาดที่ตั้งขายของเป็นประจำ
ตวง	เป็นคำสันธาน หมายถึง จนกระทั่ง
ตววเนื้อตววปลา	สัตว์บกสัตว์น้ำ
ตาก	ชื่อเมืองอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปิง ปัจจุบันคืออ.บ้านตาก จ.ตาก
ตีนนอน	ทิศเหนือ
ตีหนงงววงงช้าง	คล้องช้าง (แต่อาจแบ่งเป็น ตีหนัง = คล้องช้างโดยใช้บ่วงบาศ และวังช้าง = คล้องช้างโดยต้อนเข้าไปในเพนียดก่อน)
ตู	สรรพนามบุรุษที่ 1 พหูพจน์ หมายถึง เราซึ่งเป็นฝ่ายผู้พูดไม่รวมผู้ฟัง
ถีบ้านถีเมือง	ปกครองบ้านเมือง
ถีเมือง	ครองเมือง
ท่	ตี
ทงงกลํ	ทั้งสิ้น ทั้งหมด
ท่ยง	ตั้งอยู่มั่นคง
ท้ยนญอม, ท้ยนญ่อม	ย่อม ตามปรกติ
ทรงสีล	ถือศีล
ทเลหลวง	1. ทุ่งกว้างใหญ่ ในหน้าฝนมีน้ำเจิ่ง 2. แหล่งน้ำขนาดใหญ่
ท่วย	ทวย หมู่ เหล่า
เท้า	ถึง จด
นบ	ไหว้
นาง	ผู้หญิง หญิงสาว
น้ำโคก	น้ำที่ขังในแอ่งที่ดอน
นีสไสยมูด	ผู้พ้นจากการถือนิสัย ได้แก่ พระภิกษุที่มีพรรษาตั้งแต่ 5 พรรษาขึ้นไปและมีความรู้พระธรรมวินัยพอที่จะปกครองตนเองได้
บ่เข้าผู้ลกกมกกผู้ซ่อน	ไม่เข้าข้างผู้ลักขโมยและผู้ยักยอก
บใคร่เดือด	ไม่เดือดร้อนใจ
บไร้	ไม่ยาก ไม่ไร้ผล

คำศัพท์	**ความหมาย**
บงคํ	สันนิษฐานว่าหมายถึง ประโคม
บานเมือง	พระนามกษัตริย์องค์ที่ 2 แห่งราชวงศ์พระร่วง เป็นพระเชษฐาของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช
บํเรอ	ปรนนิบัติ รับใช้
เบก	เปิดทาง
เบิ้ง, เบื้อง	ทาง ข้าง ด้าน
เบื้องหววนอน	ทิศใต้
ปลูกล้ยง	ทะนุบำรุง
ป่วว	ผู้ชาย ชายหนุ่ม (น่าจะตรงกับคำว่า บ่าว ในคำว่า คู่บ่าวสาว)
ปากปตู	ช่องทางเข้าออก
ปู่ครู	ตำแหน่งสมณศักดิ์ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี
เปนทีแล้ว	เป็นที่สุดของเขตแดน
ผี	เทวดา
ผี้ (ผิ)	ผิว่า ถ้า
ผี้ใช่ (ผิใช่)	หากมิใช่ ถ้าไม่ใช่
ผีดแผกแสกว้างกนน	ผิดใจแตกแยกกัน ทะเลาะกัน
ผู้อ้าย	พี่ชายคนแรก พี่ชายคนหัวปี
เผาทยน	จุดเทียน ตามไฟ
เผืออ	สรรพนามบุรุษที่ 1 ทวิพจน์ หมายถึง เราทั้งสอง ไม่รวมผู้ฟัง
พ่เชื้ออ	พ่อแท้ ๆ , ผู้ที่สืบเชื้อสายเดียวกันในฐานะบิดา
พนํ	พุ่ม, ลักษณะของสิ่งที่เป็นพุ่มยอดแหลมอย่างดอกบัวตูม
พระขพุง	ชื่อภูเขา
พระบาง	ชื่อเมือง ปัจจุบันคือ จ.นครสวรรค์
พลววว	ชื่อเมือง ปัจจุบันคือ อ.ปัว จ.น่าน
พาย	ไป
พู่ง	รบ
พู้น	โพ้น โน้น
เพื่อน	สรรพนามบุรุษที่ 3 ใช้แทนผู้ที่ตนพูดถึง
เพื่ออ	เพราะ
แพ้	ชนะ
แพรก	ชื่อเมือง ปัจจุบันอยู่ใน อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท
แพล	เมืองแพร่ ปัจจุบันคือ จังหวัดแพร่
โพยสี	ชื่อสระน้ำที่อยู่กลางเมืองสุโขทัย
ไพร่	ชาวเมือง พลเมือง
ไพร่ฝ้า	ประชาชน

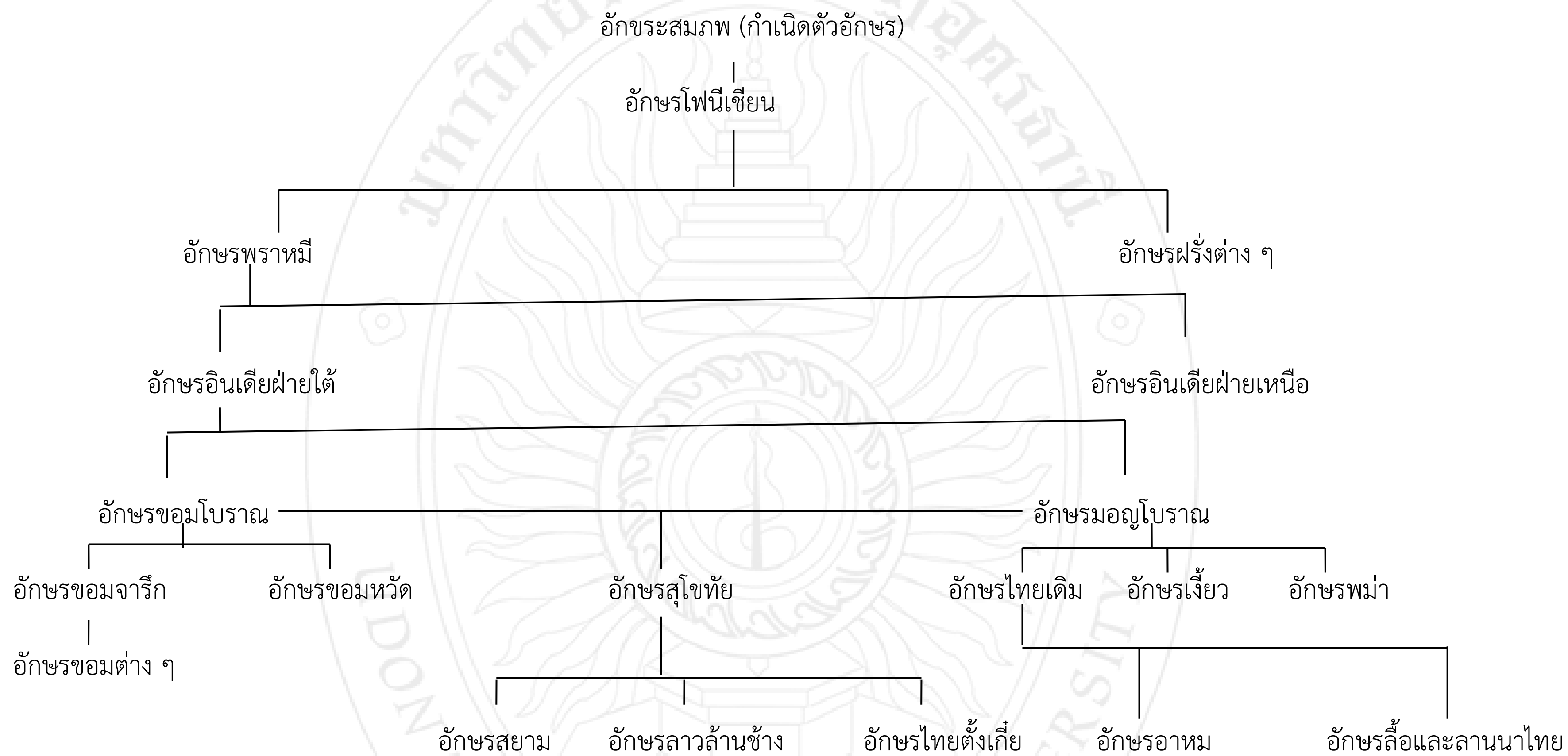
คำศัพท์	ความหมาย
ไพรฝ้าข้าไท	ประชาชนพลเมือง บริวาร
ไพร่ฝ้าหน้าปก	1. ประชาชนพลเมืองทั่วไป 2. ประชาชนผู้มีความเดือดร้อน
ไพร่ฝ้าหน้าใส	ประชาชนพลเมือง
มน	สันนิษฐานว่าเป็นรูปสี่เหลี่ยมตรงมุมโค้งป้าน
มา	สันนิษฐานว่าเป็นไทเผ่าหนึ่ง หรืออาจเป็นชาวเมืองน้ำม้า ซึ่งเป็นหัวเมืองขึ้นเมืองไลในดินแดนฝ่ายญวน
ม่าน	ชื่อเมือง สันนิษฐานว่าอยู่ระหว่างจังหวัดแพร่กับจังหวัดน่าน
มาศู่	มาพึ่ง มาอยู่ด้วย หมายถึง มาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร
มาออก	มายอมเป็นเมืองขึ้น
มี	เป็น น่าจะเป็น มี่ คือ อึงมี่ มีเสียงดังอื้ออึงระงมไป
เมือ	ไป มา
เมื่ออช่วว	ในสมัย เมื่อครั้ง
เมื่ออพรนษา	ในพรรษา ระหว่างพรรษา เมื่อถึงเทศกาลเข้าพรรษา
ยีย	ยุ้ง (เทียบภาษาไทใหญ่ เย้ แปลว่า ยุ้ง ภาษาถิ่นอีสาน เยีย หรือ สาง หมายถึง ยุ้งขนาดใหญ่)
รอด	ถึง ตลอด
ราม	ปานกลาง พอดีงาม
รูจาครี	ชื่อช้างทรงของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช
ลยาง	สายเชือกที่ผูกกูบหรือสัปคับรัดกับตัวช้าง, สัปคับ
ลาง	1. ขนุน (ภาษาไทใหญ่) 2. หมาก (ภาษาไทขาว) 3. มะพร้าวพันธุ์หนึ่ง (ภาษาถิ่นอีสาน หมากลาง หมายถึงมะพร้าวหวานกินได้ทั้งผล)
ลายสือไท	ตัวหนังสือไทย อักษรไทย
ลาว	ไทเผ่าหนึ่ง
ลุกแฏ่	มาจาก
ลุ˚บาจาย	ชื่อเมืองในลุ่มน้ำป่าสัก สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเมืองหล่มเก่า
ลูกเจ้าลูกขุน	ผู้มีเชื้อสาย
ลูกบ้านลูกเมือง	ชาวบ้านชาวเมือง
ลูทาง	ลู่ทาง หมายความว่า สะดวก (ภาษาถิ่นพายัพและถิ่นอีสาน)
เลื้อน	1. ร้องเพลงโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง 2. อ่านหรือสวดทำนองเสนาะ
แล่ (แล)	และ

คำศัพท์	ความหมาย
แล้	1. แล 2. แล้ว
แล่งความ	ตัดสินความ (เทียบภาษาไทใหญ่ แล่ง แปลว่า ตัดด้วยมีด, ภาษาถิ่นใต้ แล่ง หมายถึง ตัดหรือผ่าเป็นชิ้น)
แลปี	ละปี (เทียบภาษาถิ่นพายัพและถิ่นอีสาน แลปีแล ว่า ปีละ แลคนแล ว่า คนละ)
วยง	เมืองที่มีกำแพงล้อม
วยงคำ	ชื่อเมือง อยู่ระหว่างเมืองหลวงพระบางกับเมืองเวียงจันทน์ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
วยงผา	กำแพงหิน
เวน	ถวาย มอบให้
ใศ่	ประดิษฐ์
สคา	ชื่อเมืองในลุ่มน้ำป่าสัก
สถาบกไว้ด้วย	ประดิษฐานไว้ที่ ประดิษฐานไว้กับ
สยด	เบียดเสียด
สรลวง	ชื่อเดิมของเมืองพิษณุโลกทางฝั่งตะวันตกแม่น้ำน่าน
สรีดภงส	น่าจะหมายความว่า คลองส่งน้ำ ทางหรือท่อระบายน้ำ หรืออาจจะเป็นชื่อเฉพาะของคลองส่งน้ำหรืออ่างเก็บน้ำก็ได้
สวน	ไต่สวน
สวนความ	สอบความ ไต่สวนความ
สองแคว	ชื่อเดิมของเมืองพิษณุโลก อยู่ทางฝั่งตะวันออกแม่น้ำน่าน
สามชน	ชื่อเจ้าผู้ครองเมืองฉอด เรียกว่า ขุนสามชน
สำพาย	ชื่อแม่น้ำเมืองสุโขทัยเก่า
สูด	สวด แสดง (ภาษาถิ่นอีสานและถิ่นพายัพ สูด แปลว่า สวด ในปัจจุบันยังใช้อยู่, เทียบเขมรโบราณ สฺวต, ภาษาเขมร สูตฺร แปลว่า สวด)
สูดญดดกถิน	สวดญัตติกฐิน หมายถึง สวดประกาศมอบผ้ากฐิน
สูดธรมม	แสดงธรรม
เสื้ออคำ	1. เสื้อลายทอง เสื้อยศ 2. น่าจะตรงกับ เชื้อด้ำ เชื้อสาย
ห้นน	ที่นั่น ที่นั้น
หลวกก	ฉลาด (เทียบภาษาถิ่นพายัพ หลวก และถิ่นอีสาน หลวก, หลัก แปลว่า ฉลาด)
หลวง	ใหญ่

คำศัพท์	**ความหมาย**
หวว	หัวเราะ ในที่นี้หมายถึง สนุกสนาน รื่นเริง
หววพู่งหววรบ	แม่ทัพนายกอง
หววลาน	พระลานหลวง ลานใหญ่
หา	เริ่ม นั่นเอง (ภาษาไทใหญ่ หา แปลว่า เริ่ม; ภาษาไทขาว หา แปลว่า นั่นเอง ด้วยตนเอง)
หาน	กล้า เก่ง อาจ สามารถ
หาย	เสื่อมสิ้น สูญหาย
เหล้นไฟ	ตามประทีป
ไหว้ดีพลีถูก	เคารพและบวงสรวงอย่างถูกต้องตามประเพณี
อจน	ชื่อพระพุทธรูปอยู่ทางทิศเหนือ สันนิษฐานว่า คือพระพุทธรูปปางมารวิชัยที่วัดศรีชุม จ.สุโขทัย
อฎฐารศ	ชื่อพระพุทธรูปยืนขนาดใหญ่ ปางห้ามญาติ
อู	แม่น้ำอู ไหลมาลงแม่น้ำโขง
โอยทาน	อวยทาน ให้ทาน ถวายทาน

แผนผังกำเนิดอักษรไทย (ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์)

ภาพแผนผังกำเนิดอักษรไทย (กำธร สถิรกุล, 2530 : 64)